

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE ÖRGÜN
VE YAYGIN DİN ÖĞRETİMİ TARTIŞMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Volkan NURÇİN

Danışman

Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU

Konya-2012

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Volkan NURÇİN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Volkan NURÇİN tarafından hazırlanan “**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Örgün ve Yaygın Din Öğretimi Tartışmaları**” başlıklı bu çalışma 08/08/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

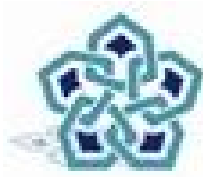
Danışman ve Üyeler

İmza

Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU (Danışman)

Doç. Dr. Muhittin OKUMUŞLAR (Üye)

Doç. Dr. Fikret KARAPINAR (Üye)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZET

**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Örgün ve Yaygın Din Öğretimi
Tartışmaları**

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'a hâkim olmasıyla birlikte, klasik Osmanlı idari ve eğitim sistemi Kıbrıs'ta da uygulanmaya konulmuştur. Kıbrıs'ın İngilizler eline geçmesiyle bu durum değişmiş, eğitim ve özellikle din eğitimi konusunda büyük sorunlar meydana gelmiştir. Okullarda din eğitimine gereken değer verilmemiş, gerek din görevlisi, gerekse din dersi öğretmeni yetiştirecek ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Bu durum uzun yıllar devam ederek halkın dini hayatına da olumsuz yönde tesir etmiştir. Günümüzde ise bu durumda düzelmelerin olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, bütün bu olumsuzlukların ardından 2011-2012 öğretim yılında açılan İlahiyat Bölümü ve İlahiyat Fakültesi, ayrıca okullarda yapılan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve yaz aylarında yapılan Dini Bilgiler Kurslarıyla ilgili bilgiler ve bu faaliyetler etrafında cereyan eden tartışmalar ele alınmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular şöyledir: Örgün ve yaygın din öğretimine karşı olanlar, konuya ideolojik olarak yaklaşmakta ve bu öğretim alanlarına ihtiyaç olmadığı, laiklik, yasaların izin vermemesi, bilim dışı olması, yobazlık, sosyal ve kültürel yapıya ters olması gibi gerekçeler öne sürmektedir. Din eğitimi faaliyetlerini destekleyenler de bu faaliyetleri, ihtiyaç olduğu, din ve vicdan özgürlüğü ve temel hak ve hürriyetler çerçevesinde ele almaktadırlar.

Din eğitiminin sağlıklı zemine oturtulabilmesi için ideolojik tartışmalardan uzak bilimsel zeminde ele alınması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesi için de tarafların bir araya gelerek diyalog kurması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: örgün ve yaygın din eğitimi, ilahiyat bölümü, ilahiyat fakültesi, dini bilgiler kursu, tartışmalar

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

SUMMARY

Formal and Non-Formal Religious Education Discussions in Turkish Republic of Northern Cyprus

After establishing dominance over Cyprus, Ottomans applied their classical administrative and educational system in this part of the empire. However, British conquering of the island afterwards caused many problems in the system of education, especially in religious education. Religious education being neglected during this period, no serious studies or programs had been undertaken to supply the need for religious officials and teachers. This situation affected religious life of the public in a negative way during the abovementioned period. And today some important improvements are recognizable.

In this study, we intend to convey proper information about the opening of the Department of Divinity and Faculty of Divinity in 2011-2012, on-going Religious Culture and Morals classes in the schools and Religious Science courses and to put forward the relevant discussions about these processes.

Here are some conclusions that can be drawn from this study: Those opposing to formal and informal religious education are ideologically positioned. Those who weigh against the formal and non-formal religious education generally bring forward laicism, inconsistency with law, fanaticism, bigotry, socio-cultural inadaptability etc. From the other side, the proponents of the religious education highlight the need for the religious education and the promotion of the fundamental rights and liberties such as freedom of religion and conscience.

In order to achieve properly operating religious education it is essential to bring the subject to a scholarly platform far away from ideologically orientated discussions. and also to achieve this we have to initiate and promote mutual dialogue and understanding.

Keywords: formal and non-formal religious education, department of divinity, faculty of divinity, religious sciences courses, relevant discussions

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethetmesiyle Ada'ya yerleşen Türkler, Osmanlı'nın eğitim modelini burada da uygulamışlardır. Daha sonra Ada'nın İngilizlere geçici bir süreliğine kiralanması ve akabinde İngilizlerin Kıbrıs'ı ilhak etmesiyle başlayan süreçte eğitim ve din eğitimi faaliyetlerinde sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Bu sıkıntılar hiç eksilmeden günümüze kadar gelmiştir. Bunda Türkiye Cumhuriyeti'nde meydana gelen inkılâp, yenilik ve devrimlerin etkisi göz ardı edilemeyecek kadar etkin olmuştur. Günümüz KKTC'sinde yapılan din eğitimi tartışmalarının ana kaynağı da geçmiş dönemlerden günümüze yürütülen yanlış uygulamalardır.

KKTC'de örgün ve yaygın din öğretimi tartışmalarını ele aldığımız bu çalışmayı yapmamızdaki amaç, tartışmaların hangi noktalarda odaklandığını tespit ederek, bu konuda neler yapılabileceğini ortaya koymaktır. Bir ihtiyacın sonucu olan din öğretiminin sağlıklı bir şekilde, tartışmalardan uzak olarak karşılanmasını sağlamak ta ancak bu şekilde mümkün olacaktır.

Giriş ve üç bölümden oluşan araştırmamızın giriş kısmında araştırmanın; amaç, önem, yöntem, kapsam ve sınırlılıklarından bahsedilmiştir. Birinci bölümde, Kıbrıs'ta; Osmanlı, İngiliz ve Kıbrıs Cumhuriyeti dönemlerinde eğitim ve din eğitiminin geçirdiği evreler fazla ayrıntıya girilmeden açıklanmıştır. Osmanlı'da örgün eğitim zaten dini ağırlıklı olduğu için ayrıca eğitim-öğretim faaliyetleri ele alınmamıştır. İkinci bölümde, 1974 ve sonrasında KKTC'de din eğitimi ve öğretimindeki faaliyetlere ve ayrıca Türkiye'den gönderilen yaygın din eğitimcilerinin KKTC'deki faaliyetlerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise KKTC'de örgün ve yaygın din öğretimi tartışmaları ele alınmıştır.

Çalışma esnasında desteklerini gördüğüm ve istifade ettiğim danışmanım Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU'na, fikrîsel olarak yönlendirmelerde bulunan Doç. Dr. Muhittin OKUMUŞLAR'a, ve yapıcı eleştirileriyle katkıda bulunan Doç. Dr. Fikret KARAPINAR'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca KKTC'de bulunduğum sıralarda bilgilerine başvurduğum Din İşleri Dairesi ve T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği

Din Hizmetleri Müşavirliği yetkilileriyle, görüş alış verişinde bulunduğum KKTC’de görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerine de teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Volkan Nurçin

Konya-2012

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖZET.....	iii
SUMMARY	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	xi

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amacı.....	1
2. Araştırmanın Önemi	1
3. Araştırmanın Yöntemi	2
4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	3
5. Konuyla İlgili Araştırmalar	3

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN YIKILIŞINA KADAR KIBRIS'TA DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ

1. KKTC Hakkında Genel Bilgiler.....	8
2. Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Kıbrıs	10
3. Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi (1571-1878).....	13
3.1. Örgün Eğitim Kurumları	16
3.1.1. Sıbyan Mektepleri	16
3.1.2. Medreseler.....	19
3.1.3. Rüştîye	21
3.2. Yaygın Eğitim Kurumları.....	22
3.2.1. Camiler.....	22
3.2.2. Tekkeler	23
3.3.3. Kütüphaneler	24

4. Kıbrıs'ta İngiliz Dönemi (1878-1960).....	25
4.1. Genel Durum	25
4.2. Eğitim-Öğretim Faaliyetleri	26
4.3. Din Eğitimi ve Öğretimi Faaliyetleri	32
5. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1974)	35
5.1. Genel Durum	35
5.2. Eğitim-Öğretim Faaliyetleri	36
5.3. Din Eğitimi ve Öğretimi Faaliyetleri	38

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS'TA 1974 SONRASI VE KKTC DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ FAALİYETLERİ

I. Örgün Eğitim	42
1. Örgün Din Eğitimi ve Öğretimi Faaliyetleri	43
1.1. 1974'den 1982'ye Din Eğitimi ve Öğretimi.....	43
1.2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Hukuki Durumu ve Uygulanması.....	44
1.3. İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi.....	45
1.4. Ortaokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi	46
1.5. Liselerde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi	47
1.6. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Öğretmen Kadrosu	48
1.7. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amacı ve Amacın Gerçekleştirilmesini Etkileyen Faktörler.....	50
1.7.1. Müfredatın Durumu.....	50
1.7.2. Ders Saatinin Durumu	52
1.7.3. Veli İlgisizliği	52
2. İlahiyat Bölümü	54
2.1. Tarihi Gelişim	54
2.2. Müfredat	57
2.3. Öğretmen Kadrosu	58
2.4. Öğrenci Durumu	59

3. İlahiyat Fakültesi.....	59
3.1. Müfredat ve Öğretim Kadrosu.....	60
3.2. Öğrenci Durumu	61
II. Yaygın Din Eğitimi.....	61
1. Yaz Dini Bilgiler Kursları	62
1.1. Yaz Dini Bilgiler Kursu Müfredatı	64
2. Hutbe ve Vaazlar	65
3. Kitle İletişim Araçları	66
4. Sivil Toplum Örgütleri	67
III. Türkiye Cumhuriyeti'nden Gönderilen Din Eğitimcilerinin KKTC'deki Faaliyetleri	67
1. T.C. Din Eğitimcileri	67
2. Örgün Din Eğitimi ve Öğretimindeki Faaliyetleri.....	69
3. Yaygın Din Eğitimi ve Öğretimindeki Faaliyetleri	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖRGÜN VE YAYGIN DİN ÖĞRETİMİ TARTIŞMALARI

I. Örgün Din Öğretimi Tartışmaları.....	73
1. İlahiyat Bölümü Tartışmaları.....	73
1.1. Açılışına Kadar Geçen Süreçte İlahiyat Bölümü Tartışmaları.....	73
1.1.1. İlahiyat Bölümü Açılması Yönündeki Görüşler	73
1.1.2. İlahiyat Bölümü Açılmasına Karşı Olan Görüşler	77
1.2. Açıldıktan Sonraki Süreçte İlahiyat Bölümü Tartışmaları	82
1.2.1. İlahiyat Bölümü Açılması Yönündeki Görüşler	82
1.2.2. İlahiyat Bölümü Açılmasına Karşı Olan Görüşler	86
2. İlahiyat Fakültesi Tartışmaları.....	94
3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nin Genel Eğitim İçerisindeki Yeri ve Tartışmalar	97
II. Yaygın Din Öğretimi Tartışmaları	100
1. Yaz Dini Bilgiler Kursu Tartışmaları.....	100

SONUÇ VE ÖNERİLER	112
BİBLİYOGRAFYA.....	117
EKLER.....	126
ÖZGEÇMİŞ	133

KISALTMALAR

a.g.b.	: Adı geçen bildiri
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.md.	: Adı geçen madde
a.g.t.	: Adı geçen tez
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ed.	: Editör
Hz.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
KTOEÖS	: Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası
KTÖS	: Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ	: Milattan Önce
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
trc.	: Tercüme eden

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmayla, öncelikli olarak KKTC'deki örgün ve yaygın din öğretimi tartışmalarını ve bu tartışmalar yapılırken müspet ve menfi yöndeki tartışmaların hangi noktalarda odaklandığını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Osmanlı'dan günümüze Kıbrıs'taki din eğitiminin geçirdiği aşamalar, gelinen noktanın daha iyi gözlemlenmesi açısından tarihi perspektiften sunulmuştur. Günümüzde KKTC'de bulunan okulların; ilkokul, ortaokul, lise ve yüksek öğretim kısımlarında din ve dinî eğitimin nasıl yapıldığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nden gönderilen din eğitimcilerinin bu eğitimdeki rolünün incelenmesi de çalışmanın amaçları arasındadır.

Din eğitiminin vazgeçilmez unsuru olan yaygın din eğitimiyle alakalı yapılan faaliyetlerin incelenmesi de bu çalışmanın kapsamı içerisindedir.

Ayrıca örgün ve yaygın din öğretimi tartışmaları ve okullardaki din eğitiminin durumunu belirledikten sonra bu yönde yapılması gerekenler ve önerilerde hedeflenmiştir.

2. Araştırmanın Önemi

KKTC'de eğitim politikaları genelde Türkiye ile paralel sürdürülmüştür. Din eğitiminde ise, Osmanlı döneminin tamamı ve İngilizler döneminin ortalarına kadar bu durum devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin yıkılıp yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, Türkiye'de din eğitiminin geçirmiş olduğu çeyrek asırlık kısıtlamalar Kıbrıs'a da etki etmiştir. Bunun bir sonucu olarak camilerde imamet görevini yerine getirebilecek kişilerin sayısının çok az, olanlarında mesleki yeterlilik bakımından zayıf durumda bulunması, ayrıca okullarda (ilkokullar hariç) din eğitiminin 1976 yılına kadar yasak olması, Kıbrıs Türkünün dini hayatında olumsuz etkiler yaratmıştır. Bu araştırmada bütün bu olumsuzlukların ardından 2011-2012 öğretim yılında açılan İlahiyat Bölümü* ve İlahiyat Fakültesi'nin kamuoyunda nasıl karşılandığı incelendiğinden önem arz etmektedir.

* İlahiyat Bölümü, Meslek Lisesi'nin bir bölümü olarak açılmış olup 2012-2013 öğretim yılından itibaren Lefkoşa'da Hala Sultan İlahiyat Koleji olarak eğitim-öğretime devam edecektir.

Örgün ve yaygın din öğretimi tartışmaları ile ilgili yapılmış çalışmalar olmakla birlikte, bu çalışmalar, Türkiye ekseninde ele alınmıştır. Bizim çalışmamız, örgün ve yaygın din öğretiminin, özellikle İlahiyat Fakültesi ve İlahiyat Bölümü'yle yeni boyutlar kazandığı KKTC özelinde yapılmış olması nedeniyle önem arz etmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızda, literatür inceleme ve analiz yöntemiyle, mülakat teknikleri kullanılmıştır. Bunun yanında gözlem tekniğinden de yararlanılmıştır. Literatür incelemesi için S.Ü. Merkez Kütüphanesi, N.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, İSAM Kütüphanesi, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, KKTC Milli Arşiv ve KKTC Milli Kütüphane'sinden yararlanılmıştır. Okullarda verilen din eğitiminin işlevi hakkında özellikle derslere giren öğretmenlerden istifade edilmiştir. Ayrıca KKTC Din İşleri Dairesi ve T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği yetkilileri ile temasa geçilerek geçmiş dönemlerdeki din eğitimi ve din hizmetleriyle ilgili bilgi alınmıştır.

KKTC'de örgün ve yaygın din öğretimi tartışmalarının görsel ve yazılı basın tarafından sürekli gündemde tutulması ve bu tartışmaların merkezinde olanların görüş ve gerekçelerinin de basına yansması bizi öncelikle KKTC'de yayınlanan gazetelerin arşivlerini incelemeye sevk etmiştir. Bu amaçla araştırmamızı ilgilendiren basın açıklamaları, bildiriler ve köşe yazıları tespit edilmiş ve tek tek incelenerek içerik analizi yapılmıştır. Bu nedenle araştırmamızın tartışmalar kısmının temel kaynağını yazılı basın oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, Hasan Behçet'in "*Kıbrıs Türk Maarif Tarihi*" ve Talip Atalay'ın "*Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*" ve yine Talip Atalay'ın "*Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi*" çalışmaları, özellikle Osmanlı'dan günümüze Kıbrıs'ta eğitimi ve din eğitimini geniş bir şekilde ele almaları nedeniyle temel kaynak olarak kullanılmıştır.

2011-2012 eğitim-öğretim yılında açılan İlahiyat Bölümü, 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren Hala Sultan İlahiyat Koleji olacaktır. Araştırmamızın seyri sırasında bu okulla ilgili görüş beyan edenler; İlahiyat Koleji, İlahiyat Lisesi, İmam-Hatip Lisesi ve İlahiyat Bölümü isimlerini kullanmışlardır. Metin içerisinde bütünlük olması için İlahiyat Bölümü'nün kullanılması tercih edilmiştir.

4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmada, Osmanlı'dan günümüze, yani 1571 yılından 2012 yılına kadar geçen tarihi süreçte, Kıbrıs'taki din ve dinî eğitimin geçirmiş olduğu safhalar detaya girilmeden incelenmiştir.

Bu araştırma, özellikle uzun yıllardır tartışma konusu olan Yaz Dini Bilgiler Kursları, bunun yanında 2011-2012 öğretim yılında faaliyete başlayan İlahiyat Fakültesi ve İlahiyat Bölümü'nün açılmasından önce ve sonraki süreçlerde yaşanan tartışmalarla sınırlandırılmıştır.

5. Konuyla İlgili Araştırmalar

1. Nazan Cenkova Çomunoğlu, *“Kıbrıs'ta İngiliz Yönetimi Dönemi (1878-1960)'nde Uygulanan Eğitim Sistemi ve Günümüz Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi Üzerindeki İzleri”*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2002.

Bu araştırmada, İngiliz Yönetimi'nin eğitimle ilgili kanunları çerçevesinde ilköğretim, orta öğretim, öğretmen yetiştirme, zorunlu eğitim, mesleki ve teknik eğitim, ders programları, kızların eğitimi ve yaygın eğitim ele alınmıştır. Araştırma yapılırken belgesel tarama tekniği kullanılmış, ayrıca İngiliz Yönetimi Dönemi'nde öğrenci, öğretmen ya da çeşitli yöneticilik görevlerinde bulunmuş canlı kaynaklarla yapılmış görüşmeler yapılmıştır.

2. Elmaziye Töre, *“Sosyo-Kültürel Yapının Taşıyıcısı Olarak Eğitim İngiliz Döneminde Kıbrıs Türk Eğitim Kurumu (1878-1960)”* Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004.

Kıbrıs tarihinde İngiliz Dönemi sömürge idaresinin eğitim kurumu aracılığıyla, Kıbrıs Türk Toplumunun sosyo-kültürel yapısında meydana getirdiği değişme ve çözülmenin incelendiği bu çalışmada, tarihsel metot uygulanarak inter disiplinler bir yaklaşımla yazılı ve sözlü tarihi bilgiler değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın neticesinde, başlangıçta planlı sosyal değişme örneği olarak görülen uygulamaların, 1931 yılından sonra zora dayalı sosyal değişme örneğine dönüştüğü, 1950'li yıllardan itibaren ise iç ve dış dinamikler sebebiyle tekrar bir yumuşama dönemine girdiği; ancak genel olarak İngiliz sömürge idaresinin uyguladığı siyasi baskılar ve eğitim kurumuna yaptığı müdahaleler ve Ada Rumlarının zamanla şiddetle pekiştirdikleri Enosis amaçlı siyasal hareketlerin, Kıbrıs Türk Toplumunun sosyo-kültürel yapısında büyük değişimler gerçekleştirdiği tespit edilmiştir.

3. Talip Atalay, “*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Din Eğitimi*”, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995.

Bu çalışmada, Osmanlı’dan 1994 yılına kadar İslam din eğitiminin Kıbrıs’ta geçirdiği tarihi süreç ve bu süreç içerisinde din eğitimi-öğretimi kurumları ve siyasal şartlar sonucu Kıbrıs Türklerinin dini hayatında meydana gelen değişiklikler ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmanın sonunda alana ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışma, literatür inceleme ve analizi yöntemiyle, gözlem ve mülakat teknikleri kullanılarak yapılmıştır.

Talip Atalay, “Fethinden 1959 Yılına Kadarki Dönemde Kıbrıs’ta VakıfEğitim İlişkisine Genel Bir Bakış” *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. II, ss. 273-301, Diyarbakır 2000.

Bu çalışma, Kıbrıs’ta Osmanlı’dan İngilizlerin Ada’daki hâkimiyetlerinin sonuna kadar geçen süreçte vakıfların eğitim üzerindeki etkilerini incelemektedir. Çalışmanın bulgularına göre Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’tan ayrıldığı 1878 yılına kadar, örgün ve yaygın eğitim kurumları, Osmanlı Devleti’nin diğer bölgelerinde olduğu gibi vakıflar tarafından finanse edilmiştir. Ada’nın İngilizlerin eline geçmesiyle vakıflar idaresi üzerinde etkili olan İngilizler, Türklerin eğitim, din ve birçok temel kurumlarının yegâne ekonomik dayanağı olan vakıfları kontrol ederek birçok temel sorunun kaynağı olmuştur. Nitekim bu sorunlardan birincisi, örgün eğitim yapılan okulların yönetimlerine yapılan müdahalelerde görülmüş, ikincisi ise doğrudan müftülüğe yapılan müdahalelerde görülmüş ve müftülük kaldırılarak Türkler lidersiz bırakılmıştır.

Talip Atalay, ““Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC’de Örgün Din Eğitimi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S. 7-8, Temmuz-Ekim, ss. 7-39, İstanbul 2004.

Bu makalede, Kıbrıs’taki örgün öğretim kurumları ve din öğretiminin gelişimine genel hatlarıyla değinilip, KKTC’deki din öğretimi ve sorunları öğretmen ve öğretim programlarının uygulanması ekseninde ele alınarak alandaki bilgi eksikliğinin giderilmesine katkıda bulunulmuştur.

4. İsmail Çamuroğlu, “*Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Öğrencilerin Tutumları*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakınoğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa 2011.

* Talip Atalay’ın ‘Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Din Eğitimi’ isimli yüksek lisans çalışması, 2003 yılında ‘Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi’ adıyla Mehir Vakfı tarafından Konya’da yayımlanmıştır.

2009-2010 öğretim yılında, KKTC'nin farklı bölgelerinde bulunan ortaokulların 6, 7 ve 8. sınıflarında okuyan 685 öğrencinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi programına yönelik tutumlarının incelendiği bu çalışmada, DKAB ders programına yönelik cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemiş, 6 ve 7. sınıflara göre 8. sınıf öğrencilerinin tutumları düşük bulunmuştur. Ayrıca anne-babanın eğitim ve ekonomik düzeyi yükseldikçe DKAB dersine yönelik tutumlarda düşüş görülmüş, bunun yanında anne-babanın ibadet ve dua etme düzeyi arttıkça öğrencilerin DKAB dersi programına yönelik tutum düzeyinde de yükselme görülmüştür.

KKTC ile ilgili yapılmış olan bu çalışmalardan ilk ikisi, Kıbrıs'ta İngiliz dönemi ve sonrası eğitimi ele almaktadır. Atalay'ın çalışmasında, Osmanlı'dan 1994 yılına kadar olan tarihi süreçte Kıbrıs'taki din eğitimi ele alınmıştır. Atalay'ın Vakıf-Eğitim ilişkisini konu alan çalışması da tarihi perspektiften Kıbrıs'ta vakıfların eğitim üzerindeki etkileri incelemiştir. Atalay'ın diğer bir çalışması ise örgün eğitim kurumlarındaki din öğretiminin problemlerini ele almaktadır. Çamuroğlu'nun çalışması ise, ortaokul öğrencilerinin DKAB ders programına yönelik tutumlarının incelenmesine yönelik alan araştırmasıdır. KKTC ile alakalı din öğretimi tartışmalarının konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan çalışmaların farklı bir yönünü ele alması açısından çalışmamız, diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Din öğretimi tartışmaları ile ilgili Türkiye'de ise şu çalışmalar yapılmıştır:

1. Veli Öztürk, *Türkiye'de Din Eğitimi ve Siyaset (T.B.M.M. Zabıtlarında Din Eğitimi Tartışmaları 1920-1990)* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Ü.S.B.E., İzmir 1997.

Bu çalışmada, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Temsilciler Meclisi ve Danışma Meclisi Tutanak Dergilerinde yer alan örgün ve yaygın din eğitiminin hukuki ve siyasi dayanaklarıyla ilgili Anayasa maddeleri ve yasaların müzakerelerinde öne sürülen görüşler incelenmiş, Türkiye'de din eğitimi ve siyaset ilişkilerinin 1920-1990 yılları arasındaki tarihi gelişimi yorumlamaya ve din eğitiminin hangi nedenlere bağlı olarak siyasi bir sorun haline geldiği tespit edilmiştir. Çalışmada, din eğitimi sorunlarının, yasaklamalar ve sınırlamalarla değil, demokrasi ve toplumun din eğitimi taleplerine cevap verilmesi ile çözülebileceği sonucuna varılmıştır.

2. Ramazan Diler, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle İlgili Gazetelerdeki Tartışmaların Değerlendirilmesi (2003-2006)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Ü.S.B.E., Kayseri 2011.

2003-2006 yılları arasında, Türkiye’de çıkan günlük gazetelerin içinden Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Şafak ve Zaman örneklem olarak seçilerek hazırlanan bu çalışmada, DKAB dersi ile ilgili yazılar incelenmiştir. Çalışmaya göre gazete yazılarında; DKAB dersinin statüsü, programı ve öğretimine ilişkin tartışmalar yer almıştır. Çalışma neticesinde, Cumhuriyet Gazetesinin, DKAB dersinin varlığını olumsuzlayan bir yaklaşım ortaya koyduğu, Milliyet Gazetesinin, DKAB dersinin okullardaki varlığına ilişkin olumlu ve olumsuz yazılara bir arada yer verdiği ortaya konulmuştur. Ayrıca Yeni Şafak, DKAB dersinin varlığını destekleyen yazılara en çok yer veren gazete olmuş, Zaman Gazetesi’nde ise DKAB dersinin varlığına itiraz niteliğinde yazılar yer almasına rağmen bu dersle ilgili olumlu yazıların daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

3. Zeynep Nevzatoğlu, *Basında Din Eğitimi-Öğretimi ve Laiklik Tartışmaları (1945-1960)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ü.S.B.E., Ankara 2006.

Bu çalışma, 1945 sonrası Türkiye’de din eğitim-öğretiminin yeniden gündeme geliş nedenlerini incelenmekte ve bu bağlamda konunun laiklik ilkesi açısından durumu ile ilgili tartışmaların hangi noktalarda odaklandığının yayın organlarından tespit etmektedir. Bu çalışmayla ilgili olarak Ulus, Vatan, Cumhuriyet, Zafer, Yeni İstanbul, Yeni Sabah gazeteleri, Sebilürreşad ve Selamet Dergileri kullanılmıştır.

4. Rukiye Macit, *Türk Basınında Dini Tartışmalar (23 Temmuz 1908- 31 Mart 1909)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Ü.S.B.E., Sivas 2007.

Bu çalışmada, II. Meşrutiyet ve 31 Mart tarihleri arasındaki siyasi olayların, toplumsal hareketlerin yoğun bir şekilde yaşandığı meşrutiyet dönemi basınında, sosyal hayatta yaşanan tartışmaların basına nasıl yansıdığı ortaya konulmuştur. Dönemin en etkin dergi ve gazeteleri kaynak olarak kullanılmıştır. Çalışma neticesinde, Osmanlı’nın son dönemlerinde yaşanan olaylar ve tartışmaların günümüzde yaşananlardan pek farklı olmadığı, 19. asır fikir tartışmalarını yaşamış bir toplumun, bugün aynı eksenli tartışmaları tekrarladığı ve geçmiş birikiminden yeterince yararlanmadığı ortaya çıkmıştır.

5. Eyüp Özcan, *Basında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Tartışmaları (80 Sonrası)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Ü.S.B.E., Sakarya 2009.

Türkiye’de 1980 sonrasında DKAB dersi ile ilgili ne türlü tartışmaların yapıldığını ve günümüzde ne şekilde devam ettiğini konu edinen bu araştırma, özellikle ulusal gazete ve dergilerde yayınlanan makale, yorum, röportaj ve haberleri, internet ve televizyon aracılığıyla yapılan yayınları kapsamaktadır. Bu çalışmada, DKAB dersinin statüsü, içeriği ve öğretmenleriyle ilgili tartışmalar ele alınmıştır.

6. Leyla Arman, *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Basında Din Eğitimi ve Öğretimi Tartışmaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, M.Ü.S.B.E., İstanbul 2010.

AB’ye giriş sürecinde basında din eğitimi ve öğretimi tartışmaları isimli bu çalışma, DKAB dersinin zorunlu statüsünü, müfredatını ve İslam dışında diğer din ve mezhep mensuplarının bu dersin uygulanması karşısındaki problemlerini içermektedir.

Bu çalışmaların çoğunluğu geçmiş dönemlerdeki tartışmaları ele almıştır. Günümüzdeki durumu ele alan çalışmalar da; genellikle derslerin yasal durumu, müfredattaki yeri, diğer dinlerin öğretimi problemlerini ele almaktadır. Bu çalışma ise, KKTC’de 2011-2012 öğretim yılında İlahiyat Fakültesi ve İlahiyat Bölümü’nün açılma süreci ve açıldıktan sonraki tartışmaları ele aldığı için diğer çalışmalardan farklılık arz etmektedir. Ancak bu çalışmalardan usul ve üslup olarak istifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN YIKILIŞINA KADAR KIBRIS'TA DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ

1. KKTC Hakkında Genel Bilgiler

Kıbrıs kelimesinin menşei hakkında farklı görüşler vardır. Mesela Ada'da çokça çıkartılan bakırın Latince "Cuprum" bunların en fazla kabul görenidir. Bunun yanında adını kına çiçeği adı verilen "koper"den veya aşk ilahesi "Kipris"den aldığı yönünde kanaatler de vardır.¹

Yüz ölçümüne bakıldığında ise Kıbrıs, Akdeniz'in kuzey doğusunda bulunan ve 9251 km² lik toprak parçasıyla, Akdeniz'in Sicilya ve Sardinya adalarından sonra üçüncü büyük adasıdır. Kıbrıs adasının 20 Temmuz 1974 Mutlu Barış Harekâtı sonrası Türk ve Rum toplumları arasında taksim edilmesine müteakip 3355 km² lik alan Kıbrıs Türklerinin, 5509 km² alan ise Rumların hâkimiyetine bırakılmıştır.

Kıbrıs adası, 34° 33' ve 35° 41' kuzey enlemleri ile 32° 17' ve 34° 35' doğu boylamları arasında yer almaktadır.² Bulunduğu konum itibariyle anavatan Türkiye'ye uzaklığı 70 km, Suriye'ye 100 km, Mısır'a 400 km ve Yunanistan'a da 800 km'dir.

Yapılan bazı araştırmalarda, Kıbrıs adasının coğrafi yönden Anadolu'nun bir parçası olduğu ifade edilmektedir. Buna delil olarak ta iklim, jeoloji ve tektonik olarak Kıbrıs ve Anadolu arasında önemli benzerliklerin olduğu gösterilmektedir. Jeolojik bakımdan Kıbrıs'ın Hatay ve İskenderun havzasının bir devamı olduğu ve çok eski devirlerde çeşitli afetlerle bulunduğu yerden koparak şimdiki sahip olduğu mevkie geldiği ifade edilir.³

Kıbrıs'a tipik bir Akdeniz iklimi hâkimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı havanın etkisini gösterdiği Kıbrıs'ta, % 27'lik bir alan ormanlarla çevrilidir. Kıbrıs'ın yıllık ortalama sıcaklığı 19 C°, yaz aylarında maksimum sıcaklık

¹ Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1964, s. 13.

² Alasya, *a.g.e.*, s. 13.

³ Cemal Arif Alagöz, "Kıbrıs Tarihine Coğrafi Giriş", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1971, s. 16.

37 C° - 40 C° ve kış aylarında ise soğukluk gündüzleri 9 C° - 12 C° dolaylarında seyretmektedir. Kış aylarında çok soğuk olduğu zaman, yüksek yerlere kar da yağmaktadır.

Kıbrıs adasının iklimi, birçok meyve ve sebze için oldukça elverişlidir. Fakat yeterli miktarda su bulunmadığı için tarım arazilerinden gerektiği kadar verim alınmamaktadır. Narenciye, zeytin, harnup (keçiboynuzu), patates ve üzüm en fazla üretilen sebze ve meyvelerdir. Bunun yanında tahıl, elma, çilek, kayısı ve daha birçok meyve ve sebze Kıbrıs'ın elverişli ikliminde yetişmektedir. Mesarya Ovası, Kıbrıs'ın en büyük ovasıdır, fakat suyun az olması nedeniyle yalnızca tahıla dayanan tarım yapılmaktadır.

1978'de yapılan resmi sayıma göre Kuzey Kıbrıs'ın nüfusu 146,740 idi. 1978 ile 1996 yılları arasında ortalama nüfus oranı artışı %1,4 olmuştur. 2006 Genel Nüfus sayımına göre KKTC'deki nüfus oranı 265,100'dür. 2011 yılı nüfus sayımına göre ise KKTC'nin nüfusu 294.906'dır.⁴

Ada halkı, Kıbrıs Türkleri ve Türkiye'den 1974 yılından sonra gelen göçmenler olmak üzere iki esas zümreden oluşur. Bu zümreler dışında Türkiye'den ve kısmen diğer ülkelerden işçi statüsünde çalışmak üzere gelenler de KKTC'de yaşamaktadır. Nüfus çoğunlukla (%99) Türklerden oluşmaktadır ve diğer etnik gruplar %1'lik bir oranla Rumlar, Maruniler* ve diğerleridir.⁵

Gerek İngiliz Yönetimi'nin, gerekse Rumlarla iç içe yaşamının etkileri ile Anadolu kültürünün bir kopyası olan Kıbrıs Türk kültürü⁶ kısmi değişimlere

⁴ <http://www.trncinfo.com/tanitmadairesi/2002/turkce/kktchakkında/genelbilgiler.htm#3> (KKTC Dışişleri Bakanlığı Tanıtma Dairesi) (12.04.2012 tarihinde erişilmiştir)

* Kıbrıs'a VII-XIII. yüzyıllar arası göç etmiş, Arap kökenli (Lübnan) Hristiyan bir topluluktur. Kıbrıs'ta Maronit olarak bilinmektedirler. Kıbrıs'taki Rumların aksine Katolik mezhebine bağlı olan bu topluluğun KKTC'de iskân ettiği 4 Köy bulunmakta ve bunlarda toplam 204 kişi yaşamaktadır. Marunilerin yaklaşık 5.850 civarındaki nüfusu da Güney Kıbrıs'ta yaşamaktadır. (Geniş bilgi için bkz. Mustafa Şengil, *Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Maruniler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010)

⁵ <http://www.trncinfo.com/tanitmadairesi/2002/turkce/kktchakkında/genelbilgiler.htm#3> (KKTC Dışişleri Bakanlığı Tanıtma Dairesi) (12.04.2012 tarihinde erişilmiştir)

⁶ Nermin Erdentuğ, "Kıbrıs ve Türkiye Türk Toplumlarının Kültür Birliği", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1971, s. 113-122; Gökçe Yükselen Abdurrazak, "Kıbrıslı Türklerin Kimliğine Farklı Bir Yaklaşım", *Ekev Akademi Dergisi*, S. 34, Ankara 2008, s. 311-326.

uğramıştır. Bu değişimler dini ve sosyal hayatta kendisini oldukça fazla hissettirmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti resmî adı ile Türkiye haricinde tanınmamaktadır. Bağımsızlık ilanından sonra Pakistan ve Bangladeş de KKTC'yi tanıdığını ilan etse de uluslararası baskılar sonucunda bundan vazgeçmişlerdir.

KKTC cumhuriyetle yönetilmekte olup, yarı başkanlık sistemi bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı aynı zamanda devlet başkanı, başbakan ise hükümetin başkanıdır. Çok partili sistemin uygulandığı ülkede, yürütme yetkisi hükümetin elinde yasama yetkisi ise hükümetle beraber KKTC Cumhuriyet Meclisi'ne aittir. KKTC Cumhurbaşkanı halk tarafından, 5 yıllık periyotlarla seçilir. 50 kişiden oluşan Cumhuriyet Meclisi ve Cumhurbaşkanı halkın oylarıyla seçilmektedir.

KKTC, uluslararası camiada tanınmamasından dolayı ekonomik olarak Türkiye'den yardım almaktadır. KKTC'nin neredeyse tüm ithalat ve ihracatı Türkiye üzerinden gerçekleştirilir. KKTC ekonomisi kamu sektörü dâhilinde ticaret, turizm ve eğitimle beraber tarım ve imalat sanayinden oluşmaktadır.

Başkenti Lefkoşa olan KKTC'nin resmi dili Türkçe olup, para birimi de Türk Lirası'dır.

KKTC hakkında verilen bu genel bilgilerin ardından şimdi de Osmanlı dönemine kadar Kıbrıs'ın geçirmiş olduğu tarihi süreç ve bu süreç içerisinde, Kıbrıs'ın hangi medeniyetlere ev sahipliği yaptığından kısaca bahsedilecektir.

2. Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Kıbrıs

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de sahip olduğu jeopolitik konumdan ötürü tarihte birçok devletin hedefinde olmuş ve bu nedenle birçok devlet ve millete ev sahipliği yapmıştır.

Ada'nın ilk defa Mısır Kralı III. Tutmosis tarafından düzenlenen bir seferle M.Ö. 1500 yılında Mısır hâkimiyetine girdiği bilinmektedir. Yalnızca askeri bir üs olarak kullanılan Kıbrıs'ta, Mısır'ın egemenliği yüzyıl devam etmiştir. Mısır'ın ardından Hitit hâkimiyetine giren Kıbrıs, M.Ö. 1200 yılında tekrar Mısırlılar tarafından ele geçirilmiştir. İki yüzyılı aşkın bir süre Mısır hâkimiyetinde kalan Kıbrıs, sırasıyla M.Ö. 1000 yılında Akalar, Dor'lar, M.Ö.709 yılında Asurlar, M.Ö. 568'de tekrar Mısır, M.Ö. 525 yılında Persler, M.Ö. 334 yılında Büyük İskender'in

adayı ele geçirmesinden sonra 300 yıl kadar Persler, Büyük İskender'e bağlı olarak kalmıştır. M.Ö. 58 yılında Roma'nın Ada'yı işgal etmesinden sonra Romalılar 800 yıl burada kalmışlardır. Roma İmparatorluğu ikiye ayrıldıktan sonra Kıbrıs, Bizans'ın hâkimiyetinde kalmış ve Bizans İmparatorluğu'nun beş vilayetinden biri olmuştur. Bizans döneminin en önemli olaylarından biri kuşkusuz halkın karşı çıkmasına rağmen, Ortodoks Kilisesi'nin halka zorla kabul ettirilmesi olmuştur. Bir diğer önemli olay ise, VI. yüzyılda Bizans İmparatorluğunun Kıbrıs'ta resmi dil olarak Yunancayı kabul ettirmesidir. Anadolu, Suriye ve Mısır kökenli olan Kıbrıs halkı, bu baskı karşısında zamanla dillerini unutmuş ve kendilerini Yunanlı kabul etmeye başlamışlardır.⁷

Kıbrıs'ın, Bizans İmparatorluğu hâkimiyetinde bulunduğu tarihte, Arabistan yarımadasında İslamiyet güçlenerek yayılmıştır. İran, Suriye, Filistin ve Mısır, İslam orduları tarafından fethedilmiştir. İslam devletinin sınırları Akdeniz sularına dayanınca, Müslümanlar sahip oldukları Suriye ve Mısır donanmalarını geliştirerek denizlerde de fetihlere başlamışlardır. İslam ordularının, Kıbrıs'a yönelik ilk fetih hareketi Halife Osman zamanında başlamıştır. Şam Valisi Muaviye, 649 yılında Kıbrıs'ı fethetmek için hazırlıklar yapmıştır. Muaviye, Kıbrıs'ın fethi için Halife Hz. Osman'dan izin istemiş ve Hz. Osman da Muaviye'ye gönüllü bir ordu kurmak şartı ile izin vermiştir.⁸ Muaviye gönüllü bir ordu kurmak ve hazırlıklar yapmak konusunda zorlanmamıştır. Çünkü Hz. Peygamber'in Kıbrıs'ın fethini müjdeleyen rivayetleri vardı.⁹

Kıbrıs'ın fethine giden Muaviye'nin ordusunda, bazı sahabeler de bulunmuştur. Ebu Eyyub el Ensari, Ebu Zer Gıfari, Ebu Derda, Mikdad ve Ebu Ubade b. Samit gibi büyük sahabe ve eşleri de bu sefere katılmıştır. Ubade b. Samit'in zevcesi ve aynı zamanda Hz. Peygamberin süt teyzesi Ümmü Haram* da bu sefere katılanlar arasında yer almıştır.¹⁰

⁷ M. Tevfik Tarkan, *Kıbrıs (Genel Çizgileriyle)*, Sevinç Matbaası, Ankara 1975, s. 45-47.

⁸ İbnu'l Kesir, *el-Bidaye ve'n Nihaye*, Çağrı Yayınları, C. VII, İstanbul 1994, s. 251-252.

⁹ Muhammed ibn İsmail el-Buhari, *Sahih-i Buhari Tecridi Sarih Tercümesi*, C. I, Hadis no: 1258, İstanbul 2004, s. 427.

* Hala Sultan Tekkesi ismiyle meşhur olan kabri, şu anda Güney Kıbrıs Rum Kesiminde, Larnaka Şehrinde bulunan Tuz Gölü yakınlarındadır ve kabri Müslümanlar tarafından ziyaret edilmektedir.

¹⁰ İbnu'l Esir, *El Kamil Fi't Tarih Tercümesi*, Bahar Yayınları, C. III, İstanbul 1989, s. 101-104.

Abdullah b. Kays'ın komutasındaki İslam orduları, 649 yılında, kısa bir sürede Kıbrıs'ı ele geçirmeyi başarmışlardır. Fakat Ümmü Haram bu sefer sırasında atından düşerek şehit olmuştur. Muaviye, Ba'lbek halkından bir zümreyi ve on iki bin askeri Kıbrıs'a nakletmiş ve onlar buraya bir şehir ve camiler kurmuşlardır. Muaviye ölünceye kadar Kıbrıs'ta kalan bu zümre maaşlarını da almıştır. Muaviye'nin ölümünden sonra yerine geçen oğlu Yezid ise, Ada'ya gidenleri geri döndürmüş ve bunun üzerine Kıbrıs halkı Müslümanların şehirlerini ve camilerini yıkmıştır.¹¹ Bundan sonra Müslümanlar, Kıbrıs'a uzun süre hâkim olamamış ve Kıbrıs'ta Bizans hâkimiyeti tekrar güçlenmeye başlamıştır.

Üçüncü Haçlı Seferlerini yöneten Aslan Yürekli Rişar, seferleri sırasında ordularına asker ve erzak sağlamak amacıyla 1191 yılında Ada'yı zapt etmiştir. Ada'da baş gösteren isyanları bastırmakta güçlük çeken Rişar, Kıbrıs'ı Templer Şövalyelerine satmıştır. Şövalyelerin halka kötü davranması, yeni isyanların başlamasına neden olmuş ve Şövalyeler Ada'yı Rişar'a geri iade etmişlerdir. Bunun üzerine Rişar aynı meblağ karşılığında Ada'yı Kudüs Krallarından Guy'de Lüzinyan'a devretmiş ve Ada'da 300 yıllık Lüzinyan hâkimiyeti başlamıştır.¹²

Lüzinyanlar, önceleri Ortodoks Kilise'sinin maddi olanaklarından yararlanarak Latin Başpiskoposluğunu kurmuş, Ortodoks Piskoposların sayısını 14'ten 4'e indirerek bu piskoposlukları kırsal bölgelere nakletmişlerdir. Lüzinyanlar bununla sınırlı kalmamış ve Ortodoks Piskoposlukları, merkezdeki Latin Piskoposun denetimi altına sokmuşlardır. Ardından ise, Ortodoks Kilisesi'nin tüm gelirlerine el konularak hem maddi hem de manevi olarak Ortodokslar, Katolikler karşısında zayıflamıştır. Lüzinyanlar, Kıbrıs'ta buldukları bu üç asırlık süre zarfında ilk günden itibaren Ada'da Katolikliği yaymaya uğraşarak Kıbrıs Ortodoks Başpiskoposluğunu* ortadan

¹¹ Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Dâvud el-Belazûrî, *Fütuh'ul Büldan*, (trc. Mustafa Fayda) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s. 219-220.

¹² Tarkan, *a.g.e.*, s. 48.

* Kıbrıs Ortodoks Başpiskoposluğu, Lüzinyanlar döneminde kaldırılmış, ancak 4 tane Ortodoks Piskoposluğu faaliyetlerine Latin Başpiskoposluğunun himayesinde devam etmiştir. (bkz. İsmail Şahin, *Kıbrıs Başpiskoposluğu (1571-1821)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005, s. 27-28.

kaldırmışlardır.¹³ Bu durum, Kıbrıs'ta Türk hâkimiyetinin kurulup, Ortodoks Kilisesinin ihya edilmesine kadar sürmüştür.

1425 yılında ise, Mısır Memlûklüleri, Kıbrıs'ı ele geçirmiş ve kendilerine bağlı bir devlet konumuna getirmişlerdir. 1489 yılında, Venedikliler Ada'yı zapt etmiş, fakat 1517 yılından itibaren Mısır'ın Osmanlı hâkimiyetine girmesinden sonra Venedik vergilerini Osmanlı'ya vermeye başlamış ve neticede Kıbrıs, 1571 senesinde fiili olarak Osmanlı toprağı olmuştur.¹⁴

3. Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi (1571-1878)

Osmanlı Devleti, fethettiğı her yerde adalet ve idarî düzenin sağlanabilmesi için tedbirler almıştır. Bunların başında; önce Ada'da sayım yapılması, kanunların düzenlenmesi ve vergi sisteminin ıslah edilmesi gelmiştir. Bu düzenlemelere paralel olarak bir de iskân politikası yürütülmüştür.¹⁵

Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ı fethettiğinde, Venediklilerin baskıları altında ezilen Rum halkı, rahata kavuşmuştur. Rum ahali, Türkleri bir kurtarıcı olarak karşılamış ve onlara da hoşgörülü davranılmıştır. Osmanlılar serfliğı* kaldırarak Kıbrıslı Rumlara ev ve toprak sahibi olma hakkı tanımıştır. Ortodoks cemaati, Ada'daki bütün diğer Hıristiyan mezheplerden üstün kabul edilmiş, Lüzinyanlar ve Venedikliler tarafından yok olma aşamasına gelen Ortodoks Başpiskoposluğu'nu da yeniden ihdas etmişlerdir. Her şeyin ötesinde, Kıbrıslılar millet sistemi olarak bilinen o mükemmel düzenin bir parçası haline getirilmişlerdir. Bu düzen ise, Osmanlı Devleti'ndeki dini azınlıklara yüzyıllar boyu, böyle azınlık grupların Avrupa'da sahip olduklarından çok daha fazla özgürlükler sağlamıştır.¹⁶ İngilizler, Kıbrıs'ı Osmanlı'dan

¹³ Şahin, *a.g.t.*, s. 16-29.

¹⁴ Kıbrıs Türk Kültür Derneğı, *Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*, Ulus Ofset, Ankara 1984, s. 5.

¹⁵ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara 2000, s. 54.

* Feodal dönemde, güçlü beylerin, derebeylerin ve lordların arazilerinde çalışan ve onların mülkü sayılan köylülerdir. Bu insanlar topraktan aldıkları hâsılâtın bir bölümünü kendileri kullanırken bir kısmını da güvenlikleri için lordlara verirlerdi.

¹⁶ Harry Charles Luke, *Cprus Under The Turks (1571-1878)*, Oxford University Press, London 1921, s. 15-16; H. Fikret Alasya, "Osmanlı Hükümeti Tarafından Ortodoks Kilisesine Verilen İmtiyazlar", *Milletlerarsı Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1971, s. 131-133; Ahmet C. Gazioğlu, "Kıbrıs'ta

devraldıkları sırada Ada'ya gelen yöneticiler arasında bulunan W. Hepworth Dixon, İngiltere'ye döndükten sonra yazdığı eserin, Köy Cumhuriyetleri başlığı altında şöyle demektedir: “Zürih ve İsviçre kantonlarındaki bir komünde olduğu gibi her Kıbrıs köyünde demokrasinin en temiz şekline dayalı yerel yönetimler vardır. Köylüler özgür ve eşittirler; demokratik yetkileri her yönüyle iyidir. Kendi topraklarında bir araya gelerek sadece yerel yöneticilerini değil, dini liderlerini de seçme hakkına sahiptirler ve köy imamını da köylüler seçer.”¹⁷

1572 tarihinde, Ada'nın fethi sonrasında ilk olarak Osmanlı Türk Yönetimi tarafından bir sayım yaptırılarak, Ada'da bulunan nüfus, meslek sahipleri, mal-mülk durumu ve diğer taşınır-taşınmaz malların tespit edilmesi çalışmalarına başlanmıştır. Sayım sonrasında ortaya çıkan durum üzerine 21 Eylül 1572 tarihli bir padişah fermanıyla Kıbrıs'a yerleşmek üzere Anadolu'dan ve özellikle Karaman, İçel, Bozok, Alanya, Tek, Manavgat kadıları vasıtasıyla insan gönderilmesi emredilmiştir. Kıbrıs'a göç hareketini gidecekler açısından cazip hale getirebilmek maksadıyla Ada'ya gidip yerleşenlerden iki yıl boyunca her türlü vergi alımı durdurulmuş ve bu insanlar böylece bir tür vergi muafiyeti kazanmışlardır. Halkın vergiden muaf tutulmaları, Ada'nın iklim şartları açısından yaşamaya ve ziraatla uğraşmaya son derece uygun olması ve bu konudaki haberlerin kulaktan kulağa yayılması sonrasında, pek çok kişi sadece kendisi gelmekle kalmamış, bütün ailesini de Kıbrıs'a getirmenin yollarını aramaya başlamıştır. Öte yandan meslek sahibi ailelerin seçimi sırasında uygulanacak yöntem de fermanda belirtilmiş ve bunun için her 10 haneden 1 tanesinin Ada'ya gönderilmesi emredilmiştir.¹⁸ 1572 yılında gerçekleştirilen 2580 hanelik iskânda toplam 1298 aile kendi rızalarıyla iskânı kabul

Türk Yönetiminin Hoşgörülü Davranışı ve Hıristiyan Toplumlarına Tanınan Haklar”, *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, (G. Mağusa 28 Ekim-2 Kasım 1991) Ankara 1993, s. 215.

¹⁷ W. Hepworth Dixon, *British Cyprus*, London, 1879, s. 32.

¹⁸ Ulvi Keser, “Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrası Yaşananlar”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, V/12, Bahar, İzmir 2006, s.105-106.

etmiş, diğerlerinin büyük çoğunluğu ise köy ahalisi tarafından Kıbrıs iskânına seçilmiştir.¹⁹

Osmanlı yöneticileri, ele geçirdikleri topraklara sadece Türk aileleri yerleştirmekle kalmayıp, Osmanlı kültürünü, eğitim sistemini, mimarisini ve sanatını da götürmüştür. Böylece Kıbrıs adasına, Türklerin yerleşmesi ile birlikte İslami temellere dayalı geleneksel Osmanlı eğitimi ve kültürü de girmiştir.²⁰ Eğitim-Öğretim faaliyetleri, yönetimden bağımsız olduğu için, eğitim ve öğretimin yapıldığı mekânlar vakıflar yoluyla varlıklarını devam ettirmiştir.

XIX. yüzyıla kadar Osmanlılarda sivil halkın eğitimi hayır işi sayıldığından devlet bu yönde herhangi bir sorumluluk yüklenmez ve başta padişahlar olmak üzere yüksek rütbeli devlet adamları ve zenginler, vakıf suretiyle okullar açmışlar ve okul masrafları da bu vakıflar tarafından karşılanmıştır. Bu vakıflar, çoğu zaman öğrenci tahsisatı, öğretmen maaşları ve okul hademelerinin ücretlerini karşılayacak ve okulun devamını yüzyıllarca sağlayacak kadar büyük olmuştur.²¹ Bu vakıfların idaresi için, Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Lefkoşa'da da bir "Evkaf Müdürlüğü" kurulmuş ve bu durum Ada'nın İngilizlere kiralanmasına kadar devam etmiştir.²² Yukarıda da belirttiğimiz gibi Kıbrıs, Osmanlı idaresine girdiğinde Osmanlı maarif sisteminin din anlayışı esasına dayanan eğitim şekli Kıbrıs'ta da başlamıştır. Böylece İslam dininin esaslarının öğretilmesi, Kıbrıs Türk eğitiminin de belli başlı amaçlarını oluşturmuştur.

Osmanlı eğitim müesseseleri arasında yer alan Sıbyan Mektepleri ve medreselerde okutulan dersler, aynen Kıbrıs'ta da uygulanmıştır. Osmanlı Devleti'nin belli merkezlerde yüksek tahsilli eğitim kurumları açması nedeniyle doğal olarak Kıbrıs'ta yüksek derecede eğitim veren kurumlar kurulmamıştır.

¹⁹ Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskân Siyaseti", *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, (G. Mağusa 28 Ekim-2 Kasım 1991) Ankara 1993, s. 58.

²⁰ Hasan Cicioğlu, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Eğitim", *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. XVI, S. 2, Ankara 1983, s. 211.

²¹ C.W. J. ORR, *Cyprus Under British Rule*, London 1918, s. 121; Ali Süha, "Kıbrıs'ta Türk Maarifi", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1971, s. 221.

²² Kemal Dizdar, "Kıbrıs Evkafı", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1971, s.198.

Kıbrıs adasındaki bu iskân hareketinden sonra Osmanlılar, kendi eğitim-öğretim sistemlerini uygulama geleneklerini Kıbrıs'ta da uygulamışlardır. Şimdi de Osmanlı Dönemi'nde, Kıbrıs'ta tatbik edilen örgün ve yaygın eğitim müesseselerinin işlevinden genel hatlarıyla bahsedilecektir.

3.1. Örgün Eğitim Kurumları

3.1.1. Sıbyan Mektepleri

Osmanlıların ilköğretim düzeyindeki okullarına genel olarak Sıbyan Mektebi veya hemen hemen her mahallede bulunduğu için mahalle mektebi ve çoğu taştan yapıldığı için taş mektep de denilmekteydi. Örgün eğitim kurumlarının başında gelen Sıbyan Mektepleri, çoğunlukla cami veya mescit yanlarında ya da bitişiğindeki odalar idi. Zengin kişilerden de birçoğunun evlerinin bitişiğinde okul odası bulundurulurdu.²³ Bu mektepler, vakıf sahibi kişilerce kurulmuş ve vakfın türüne göre bir kısmının masrafı doğrudan devletçe karşılanırken bir kısmı ise özel şahıslar tarafından karşılanmaktaydı.

İslam'ın ilk dönemlerinde açılan Küttap'lara benzeyen Sıbyan Mektepleri, Osmanlı Döneminde ilk defa Fatih tarafından kendi adını taşıyan caminin etrafına yaptırdığı ilim, sağlık ve sosyal yardımlaşma müesseselerinin arasında yer almıştır.

Kıbrıs'ın fethedilmesiyle birlikte burada da Sıbyan Mektepleri kurulmaya başlanmıştır. Kıbrıs'ta ilk Sıbyan Mektebi, fetihten hemen sonra Lefkoşa'da açılan Ayasofya Sıbyan Mektebidir. Bu mekteplere başlama yaşı, 4-7 arasında muhtelif yerlere göre değişir ve senenin hangi ayında olursa olsun çocuklar mektebe kabul edilirdi. Öğrenim süresi 3 yıl olmakla beraber daha fazla kalmak isteyenler 10-11 yaşlarına kadar bu mekteplerde eğitim görürlerdi.²⁴

Kıbrıs'taki Sıbyan Mekteplerinde talebeler, yerde minder üzerinde diz çökerek oturur ve gerek hocanın gerekse de talebenin önünde birer rahle bulunurdu. Çocukların girip çıktıklarını tespit edebilmek için hocanın görebileceği bir yerde, bir tarafında geldi bir tarafında da gitti yazılı levha bulunurdu.²⁵

²³ Hasan Behçet, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)*, Lefkoşa 1969, s. 23.

²⁴ Behçet, *a.g.e.*, s. 23-26.

²⁵ Vedat Günyol, "Mektep", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, C. VII, İstanbul 1993, s. 656.

Sıbyan Mektebine girecek erkek veya kız çocuk merasimle mektebe başlardı. Bu merasime ya “Besmele çekme” veya “Âmin alayı” denirdi. Mektebe başlama Perşembe veya Pazartesi günleri olur, fakat kandil günlerine rastlarsa kandil günü öncelikli olurdu.²⁶

Osmanlılar devrinde kız çocukları da erkeklerle birlikte mekteplere devam ederlerdi. Sayıları az olmakla beraber sadece erkek veya kız çocuklarına ait Sıbyan Mektepleri de vardı. Bazı mekteplerde erkek ve kız çocukları yan yana otururken bazılarında ise ayrı ayrı otururlardı.²⁷

Sıbyan Mekteplerinin esas gayesi, çocuklara Kur'an okumayı öğretmek olmakla beraber, namaz kılma usullerini, namazda okunacak ayetleri ve duaları öğretmek ve biraz da yazı yazdırmak gibi üç önemli işlevi de yerine getirmiştir.²⁸ Kur'an'ı doğru okumaya yardımcı olacak Arapça Elifba, Tecvid ile temel dini bilgileri vermek üzere İlmihal de okutulmuştur.²⁹

Mektebi bitirmiş sayılmak için, Kur'an'ı en az bir defa hatmetmiş bulunmak gerekmektedir. Mektebin öğretmeni genellikle ya medrese tahsili görmüş bir caminin hoca veya müezzini ya da Kur'an ve Subha-ı Sıbyan ve Tuhfe-i Vehbi gibi risaleleri okumasını bilen ihtiyar bir kadındı.³⁰ 1869 yılına kadar Sıbyan Mektebi ile vakıf okullarının hocaları danışmentlerden seçilirdi. İlk başlarda bunlara para yerine zahire verilirdi. Çoğunlukla hoca aynı zamanda köyün imamıdır; namazı kıldırır, ölüleri yıkar, cenazeye ait işleri görür, mektup yazma ve mektup okuma, nikâh ve evlenme işlerini tamamlar bazen de dua okuyarak ağrı ve hastalıkları tedavi ettiği görülmekteydi.³¹

Bu mekteplerde, öğrencinin kabahatine ve yaramazlıklarının çeşidine göre farklı cezalar uygulanmıştır. Mesela tembellik ve yaramazlık gibi olumsuz

²⁶ Mahmut İslamoğlu, *Kıbrıs Türk Folkloru*, Ürün Yayınları, Ankara 2004, s. 84.

²⁷ Behçet, *a.g.e.*, s. 23; Hüsni Y. Livatyalı, “Osmanlı Döneminde Kıbrıs Türk Eğitim Kurumları ve Yönetimi”, *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, C. II, G. Mağusa 1999, s. 245.

²⁸ Ünal Taşkın, “Klasik Dönem Osmanlı Eğitim Kurumları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 1/3, İlkbahar 2008, s. 345.

²⁹ Behçet, *a.g.e.*, s. 26.

³⁰ Recai Doğan, “Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili”, *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXVII, Ankara 1998, s. 414-415.

³¹ Behçet, *a.g.e.*, s. 25.

davranışlarda azarlama, sövme ve dövme; dinî vazifelerin yapılmaması durumunda ise kulak çekme, avuca vurma ve falaka, tatbik edilen ceza yöntemlerinden olmuştur.³²

Sıbyan Mekteplerinde eğitimin ana karakteri, diğer Osmanlı eğitim kurumlarında olduğu gibi dinî olması, eğitim metodu nakilci ve ezberci metottur. Eğitim dili ise, zaman içinde oluşan Osmanlıca'dır.

Osmanlı devrinde, Kıbrıs'ta ve diğer yerlerde Sıbyan Mekteplerinde ders, sabahları güneşin doğuşundan biraz sonra başlar, öğle ezanı vakti ara verilirdi. Yaklaşık bir saatlik aradan sonra, ikindiye kadar devam ederdi. Hafta tatilleri Perşembe öğle ezanı ile başlar, Cumartesi sabahı biterdi.³³

Tanzimat'tan sonra 1838 yılına kadar tek sınıf olan Sıbyan Mektepleri, Umur-u Nafia Encümeni tarafından ilkokullardaki öğretimi bir düzene koymak için hazırlanan tasarıyla iki kademeli hale gelmiştir.

1- Sınıf-1 Evvel

2- Sınıf-1 Sâni

Süresi iki yıl olan Sınıf-1 Evvel, harfleri ve heceyi öğrenmek ve 1-2 defa Kur'an-ı Kerim'i hatmetmekle sona eriyordu.

Yine aynı şekilde iki yıllık bir süreyle tatbik edilen Sınıf-1 Sâni'de Türkçe yazı, Subha-i Sıbyan, Ahlak Kitapları, Meşk (Güzel Yazı), Kitabet, 3-6 defa Hatim, Sarf ve Nahiv dersleri okutulmuştur.

II. Mahmut'un 1824 yılında çıkardığı Talim-i Sıbyan hakkındaki fermanıyla Sıbyan Mektepleri 4-7 yaş arasındaki çocuklara zorunlu kılınmıştır. Bu ferman dönemin bazı sıkıntılı olayları nedeniyle 1839 yılına kadar İstanbul'da bile yeterince uygulanamamıştır.³⁴

Kıbrıs'ta Sıbyan Mektebi hocaları yerli hoca bulunamaması nedeniyle başlangıçta, yeni fethedilen bölgelerde olduğu gibi, dışarıdan getirilmiştir. Zamanla medreselerde yeterli hocalar yetiştikçe, dışarıdan gelenlerin yerini yerli medrese

³² Behçet, *a.g.e.*, s. 25.

³³ Behçet, *a.g.e.*, s. 27.

³⁴ Zülfü Demirtaş, "Osmanlı'da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretim Örgütlenmesi", *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XVII, S. 1, Elazığ 2007, s. 176.

çıkışlı hocalar almıştır. İhtiyaç duyulduğu zaman yine Kıbrıs dışından hoca getirtilmek suretiyle açık kapatılmıştır.³⁵

Kıbrıs'ta okullara atanacak öğretmenler, Meclis-i Şer'i tarafından imtihana tabi tutulur, başarılı olanlara i'lam denen bir ehliyet belgesi verilir ve gideceği yer kendilerine söylenirdi. Meclis-i Şer'i'nin üyeleri şöyleydi:

Müftü

Başkadı

Müftü Kâtibi

Evkaf Muhasebecisi

Başkadı Kâtibi

Lefkoşa ve Girne Kadısı³⁶

3.1.2. Medreseler

Medrese kelimesi, “ders okunacak yer ve talebenin içinde oturup ders okuduğu bina” anlamına gelmektedir.³⁷

En ince teferruatına kadar teknik manada medreseleri ilk kuran Nizamü'l Mülk'tür. Ondan önce ortaya çıkanlar uzun ömürlü olmayan ve İslami hayatta kuvvetli bir iz bırakmayan sınırlı ve yüzeysel gayret mahsulü müesseselerdir.³⁸ Selçuklular ile birlikte Anadoluya taşınan medreseler, 1330-31'de Orhan Gazi'nin İznik'te ilk Osmanlı medresesini kurmasıyla birlikte Osmanlılar'a geçmiştir.³⁹

Kıbrıs'taki medreseler, Sıbyan Mektebini bitiren öğrencilerin girdiği orta öğrenim seviyesindeki Tetimme veya Musula-i Sahn medreseleridir. Yüksek düzeyde eğitim-öğretim yapan Sahn-ı Seman veya Medaris-i Semaniye medreseleri, Osmanlı Devleti'nin belli merkezlerinde bulunmaktaydı. Öğrenciler medresede barınır, medreselerin imarethanelerinde yer içerlerdi. Aynı zamanda medreselerde

³⁵ Behçet, *a.g.e.*, s. 27.

³⁶ Behçet, *a.g.e.*, s. 27.

³⁷ M. Zeki Pekalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, C. II, İstanbul 1971, s. 436.

³⁸ Ahmet Çelebi, *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi*, (trc. Ali Yardım) Damla Yayınevi, İstanbul 1983, s. 367.

³⁹ Mefail Hızlı, “Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler”, *U.Ü.İ.F.D.*, C.XVII, S. 1, Bursa 2008, s. 26.

yatılı olan öğrencilere burs verilmiştir.⁴⁰ Sıbyan Mekteplerinde rastlanılan karma eğitim, daha büyük yaştaki öğrenciler için yasak olduğundan, medreselerde karma eğitime rastlanılmamaktadır. Yalnızca erkek çocuklarının devam ettiği bu medreselere kız çocukları alınmamış, bu nedenle Müslüman kızların ortaöğretime devam etme olanakları olmamıştır.⁴¹

Tetimme türü medreselerde, belli bir öğretim süresi yoktu. Ders geçme uygulamasının hâkim olduğu bu medreselerde, öğrenci derslerini başarıyla verdiği takdirde buradan icazet isimli bir belge ile mezun olmaktadır.⁴²

Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisindeki medreselerden bir farkı bulunmayan Kıbrıs medreselerinde de aynı dersler okutulmuştur. Türkçe, Arapça, Farsça, Kur'an-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Hikmet-i Tabiiyye, Kelam, Feraiz, Tarih, Coğrafya, Hendese⁴³ ve daha farklı birçok dersin okutulduğu medreseler, Kıbrıs'ta hiçbir zaman bir kanunla yasaklanmamıştır. Osmanlı eğitim-öğretim sistemindeki yenileşme hareketleri, İngiliz idaresinin eğitim-öğretime yönelik uygulamaları ve son olarak ta Türkiye'de çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun etkisiyle Kıbrıs'taki medreselerin varlığı 1939-1940 yılından sonra fiili olarak tarihe karışmıştır.⁴⁴

Kıbrıs'ta kaydı bulunan medreseler şunlardır:

1. Büyük Medrese	Lefkoşa	1573
2. Küçük Medrese	Lefkoşa	1578
3. Pir Paşa Medresesi	Lefke	1580-1584
4. Hamidiye Medresesi	Lefkoşa	1762
5. Sarayönü Medresesi	Lefkoşa	1748
6. Laleli Medresesi	Lefkoşa	1727-1728
7. İskele Medresesi	Larnaka	1816

⁴⁰ Mustafa Şanal, "Osmanlı Devleti'nde Medreselere Ders Programları, Öğretim Metodu, Ölçme ve Değerlendirme, Öğretimde İhtisaslaşma Bakımından Genel Bir Bakış", *E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 14, 2003/1, Kayseri, s. 151.

⁴¹ William Wilber Weir, *Education in Cyprus*, Larnaca 1952, s. 63.

⁴² Ziya Kazıcı, *Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1995, s. 81.

⁴³ Behçet, *a.g.e.*, s. 32; Süha, *a.g.b.*, s. 223; Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1989, s. 79.

⁴⁴ Süha, *a.g.b.*, s. 224; Talip Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2003, s. 59.

8. Kutup Osman Efendi Medresesi	Magosa	1826
9. Limasol Medresesi	Limasol	1829
10. Baf Medresesi	Baf	1850
11. Peristorana Medresesi	Lefkoşa	1875 ⁴⁵

3.1.3. Rüştiye

Osmanlı'da Tanzimat'tan sonra başlayan yenilik hareketleri sonucu eğitimin çağdaş ve modern bir düzeye kavuşturulması çabaları içinde, 1839'den itibaren Rüştiye Mektepleri'nin kurulup öğretim yapmaya başladıkları görülmüştür. Rüştiyeler bugünkü anlamda ortaöğretimin ilk aşamasını oluşturmuştur.⁴⁶

Kıbrıs'ta modern manada öğretim yapan ilk müesseseler Rüştiye okulları olmuştur. 1845'ten itibaren Rüştiyelerin Osmanlı topraklarında yayılmasıyla birlikte Kıbrıs'ta da ilk Rüştiye 1862 yılında Lefkoşa'daki Selimiye Camii yanında "İlmiye Mektebi" veya Selimiye Rüştiyesi adıyla açılmıştır. Bu okul, Kıbrıs'ta Türk Maarifine birçok yenilik getirmiştir. Klasik okullardan farklı olarak sınıf sistemi konmuş ve dersler programlı bir şekilde yürütülmüştür. Çocuklar sıralarda oturmaya ve kara tahta kullanmaya başlamışlardır. Öğretim süresi üç yıl olan bu okullarda dinî öğretime devam edilmekle birlikte müsbet ilimlere programda daha fazla yer verilmiştir.⁴⁷

Kendinden önce yapılan öğretime yenilik getirmesi ve modern bir eğitim kurumu olması nedeniyle Rüştiyeler, Kıbrıs'ta hayli ilgi görmüş ve böylece modern bir eğitim düzeyinin gerçekleşmesine büyük katkılarda bulunmuştur.⁴⁸

Bu okullar her ne kadar Kıbrıs'ta Osmanlı'nın hâkimiyeti altında kurulmuş olsa da bu durum Ada'nın İngilizlere kiralınması nedeniyle 16 yıl kadar sürmüştür. Bu nedenle İngiliz dönemini işlerken Rüştiye okullarına tekrar değinilecektir.

Örgün eğitim kurumlarının incelendiği bu kısımda görülmektedir ki Kıbrıs'ta Türklerin eğitim sistemi Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerindeki eğitim sistemiyle

⁴⁵ Behçet, *a.g.e.*, s. 32-36; Süha, *a.g.b.*, s. 223.

⁴⁶ Durmuş Kılıç, *Eğitim Bilimine Giriş*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2009, s. 67.

⁴⁷ Süha, *a.g.b.*, s. 224.

⁴⁸ Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878)*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, Lefkoşa 2000, s. 226.

paralel sürdürülmüştür. Örgün eğitim kurumlarının yanında, yaygın eğitim kurumları da büyük öneme sahiptir. Kıbrıs'ta yaygın eğitim ile alakalı yapılan faaliyetler, bu başlık altında incelenecektir.

3.2. Yaygın Eğitim Kurumları

3.2.1. Camiler

Cami, İslam şehirlerinin önemli ve belirgin organlarından birisidir. Büyük olsun küçük olsun, Müslümanların ikamet ettiği her meskûn mahalde bir cami veya mescit mutlaka mevcuttur ve bu yapının konumu, her zaman meskûn mahallin ortası yani çekirdek noktasıdır.⁴⁹

İslam'ın ilk dönemlerinde; idare, eğitim ve öğretim için kullanılan camilerin asıl fonksiyonu mabet oluşudur. Camilerin ibadet yeri olmasının yanında, eğitim ve öğretim yeri olarak kullanılması geleneği Osmanlılarda başlangıçtan beri benimsenen ve devam ettirilen bir uygulama olmuştur. Osmanlı medreselerinde mevcut odalarda kalan öğrenciler, medrese dershanesinde belirli dersler okumuş, bunun dışındaki genel dersleri de camilerde takip etmişlerdir. Halka açık olarak verilen bu dersleri XVII. yüzyıldan sonra ders-i âm denilen hocalar vermiştir. Bunun yanında hat meşki, Kur'an talimi ve hıfzı gibi uygulamalı dersler de verilmiştir.⁵⁰

Osmanlı camilerinde, eğitim ve kültür faaliyetlerini tamamlayan önemli bir unsur da kütüphane oluşturulmuş olmasıdır. Bu kütüphaneler dersleri takip eden öğrenciler ve namaz vakitleri arasında boş vakti olan cemaat için oldukça faydalı olmuştur.⁵¹ Ayrıca Osmanlı şehir, kasaba ve köylerinde Sıbyan Mektebi olmayan yerlerde, çocukların eğitimi için caminin kullanılması oldukça yaygın bir durum olmuştur.⁵²

Kıbrıs'ta, medreselerin dışında bazı camilerde namazdan sonra din dersleri okutulmuştur. Genel ders (Ders-i Âm) adı verilen bu dersleri okutabilecek müderrisler de meclis-i şer'i de imtihana girip başarı gösterenlerden alındığı gibi,

⁴⁹ Yılmaz Can, *İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı*, T.D.V. Yayınları, Ankara 1995, s. 103.

⁵⁰ Ahmet Önkal-Nebi Bozkurt, "Cami", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, T.D.V. Yayınları, C. VII, İstanbul 1993, s. 49-51.

⁵¹ Önkal-Bozkurt, *a.g.md.*, s. 51.

⁵² Taşkın, *a.g.m.*, s. 359.

bunlar için yapılmış vakfiyelere de rastlanmıştır. Kıbrıs'ta genel ders yapılan camiler şunlardı; Ömeriye Camii Müderrisliği, Baf Kasabası Camii Kebir Müderrisliği, Bayraktar Camii Müderrisliği, Ayasofya Camii Müderrisliği, Magosa Kutup Osman Mescidi Müderrisliği, Haydarpaşa Müderrisliği.⁵³ Bu camilerde sadece nasihatler değil, namazlardan sonra düzenli bir şekilde, adeta örgün eğitime eş değer bir çeşit dini eğitim de yapılmaktaydı.⁵⁴

3.2.2. Tekkeler

Tarikat erbabının barındığı ve ayin yaptığı yer anlamına gelen tekke; itimat etmek, güvenmek ve dayanmak anlamlarına gelmektedir. Takyegâh da denilen tekkelerin küçüğüne zaviye denir.⁵⁵

İslam kültür ve medeniyet tarihinde önemli yeri bulunan kurumlardan biri olan tekkeler; tasavvufi düşünce, anlayış ve terbiyesinin işlendiği, derinleştirildiği ve halka takdim edildiği yerlerdir. İnsanlar dünya hayatının çeşitli meşakkat ve sıkıntıları ile yorulan ruhlarını ve bunalan gönüllerini dinlendirmek için buralara gelip boş zamanlarını değerlendirmekteydiler.⁵⁶

Her Müslüman ülkede olduğu gibi Kıbrıs'ta da, sosyal yapının bir parçası olarak bânîni, yani fertlerin iç dünyalarını ilgilendirilen bilgilerin verildiği müesseselerin bulunduğunu ve tasavvuf sahasında da faaliyet gösterildiğini belirtmek gerekir.

Kıbrıs fethedildiğinde, Ada'ya gelen Türklerin çoğunluğunu Konyalılar oluşturduğundan ve Kıbrıs'ı fetheden Lala Mustafa Paşa'nın da Mevlevî tarikatına mensubiyeti, Ada'nın fethinden sonra Lefkoşa'da Mevlevî Tekkesi'nin kurulmasına zemin hazırlamıştır.⁵⁷

Bunun yanında Kıbrıs'ın farklı bölgelerinde de Mevlevî Tekkeleri kurulmuş ve bunlar doğrudan Lefkoşa Mevlevîhanesi'ne bağlanmıştır. Ayrıca Lefkoşa'da, Kıbrıs'ın fethinde alay müftülüğü yapan Aziz Efendi için II. Selim tarafından

⁵³ Behçet, *a.g.e.*, s. 39.

⁵⁴ Talip Atalay, "Fethinden 1959 Yılına Kadarki Dönemde Kıbrıs'ta Vakıf-Eğitim İlişikisine Genel Bir Bakış", *D.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. II, Diyarbakır 2000, s. 288.

⁵⁵ Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, Eser Matbaası, C. I-II, İstanbul 1977, s. 224.

⁵⁶ Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Eğitim Öğretim*, Bilge Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 195.

⁵⁷ Emel Esin, *Aspects of Turkish Civilisation in Cyprus*, Ankara 1965, s. 11.

yaptırılan Aziziye Tekkesi, Kırklar Tekkesi (1816), Mağusa'da Kutup Osman Tekkesi (1824), Larnaka'da Hala Sultan Tekkesi (1797) ve Zuhuri Tekkesi (XIX. yy.), Baf'ta Hasan Ağa Tekkesi, Kıbrıs'ın diğer tekkeleridir. Bu tekkelerden Kutup Osman, Zuhuri ve Hasan Ağa, 1826 yılındaki Tanzimat Fermanından önce Bektaşiler tarafından kullanılmaktaydı. Tanzimat'la beraber bu tekkeler Mevlevi ve Kadirilerin hizmetine verilmiştir.⁵⁸

Bu tekkelerden sadece ayakta binası ile kalabilmiş olan ve günümüzde müze olarak kullanılan Lefkoşa'daki Mevlevi Tekkesidir.⁵⁹ XVII. yüzyılda yapıldığı sanılan Mevlevi Tekkesi günümüzde; Osmanlı dönemine ait mezar taşları, Şer'iyye Sicilleri, Mevlevi giysi ve müzik aletleri, mutfak takımları ve etnografik malzemelerin sergilendiği bir müzeye dönüştürülmüştür.

Türkiye'de tekke ve zaviyelerin kaldırılması ile ilgili kanunun çıkması sonucu Konya bağlantısı kesilen bu tekkeler faaliyetlerini sürdürememiş ve 1940'lı yıllara kadar birer birer kapanmışlardır.⁶⁰

3.3.3. Kütüphaneler

İslam eğitim tarihinde kütüphaneler oldukça önemli bir yere sahiptir. Matbaanın olmaması ve yazma eserlerin de az ve pahalı olması nedeniyle kütüphaneler eğitim öğretimde önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Osmanlı camilerinin birçoğunda, tekkelerde ve medreselerde kütüphaneler bulunduğu gibi, müstakil kurulmuş kütüphaneler de vardı. Kütüphaneler bir yandan halkın okuma ihtiyacını karşılarken diğer yandan da buralara tayin edilen hafız-ı kütübler vasıtasıyla eğitim öğretim faaliyetleri yürütülmüştür.⁶¹

⁵⁸ Giovanni Mariti, *Travels In The Island Of Cyprus*, (İng. trc. Claude Deleval Cobham) Cambridge University Press, London 1909, s. 33-36; Abdüsselam Uluçam, "Kıbrıs'taki Türk Eserlerinin Mimari Özellikleri", *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, (G. Mağusa 28 Ekim-2 Kasım 1991) Ankara 1993, s. 180-181; Mete Hatay, "Kıbrıslı Türklerde Mistik İnanç Sıçramaları (1571-1878)" *Kıbrıs Yazıları*, S. 3, Yaz-Güz 2006, s. 67-68.

⁵⁹ Hüseyin Mehmet Ateşin, *Kıbrıs'ta İslami Kimlik Davası*, Marifet Yayınları, İstanbul 1996, s. 74.

⁶⁰ Atalay, *a.g.e.*, s. 62.

⁶¹ Cahit Baltacı, "Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Öğretim", *Türkler*, C. XI, Ankara 2002, s. 450.

Kıbrıs'ı fetheden Türk ordusu komutanı Lala Mustafa Paşa, 1570'de Lefkoşa, 1571'de de Magosa alınca buralara hemen kütüphane kurmuştur.⁶² Sultan Mahmut da öğrencilerin tetebbu ve mütalaası için Lefkoşa'da Ayasofya Camii yanında bir kütüphane yaptırılmasını fermanla Kıbrıs Muhassılına bildirmiş ve Muhassıl bu kütüphaneyi, Büyük Medrese kenarında Ayasofya Cami'sinin karşısına inşa ettirmiştir. Fermanın gereği olarak isteyenler kütüphanede okuma ve incelemelerde bulunabiliyor, fakat dışarıya ödünç kitap verilmiyordu.⁶³

Kıbrıs'ta kurulmuş olan kütüphanelerin isimleri şöyledir:

- 1- Lefkoşa'da Ayasofya içinde Muradiye Kütüphanesi
- 2- Magosa Ayasofyası Kütüphanesi
- 3- Şeyhüs-Seb'a Aziz Efendi Tekkesi Kütüphanesi
- 4- Arab Ahmet de Hatip Ahmet Efendi'nin Kurduğu kütüphane
- 5- Tireli Ömer Efendi'nin Lefkoşa'da kale içindeki kütüphanesi
- 6- Mevlevihane Kütüphanesi
- 7- Kutup Şeyh Osman Fazlullah Kütüphanesi, Magosa
- 8- Müftülerin nezaretinde bulunan Müftü Medresesi Kütüphanesi (Küçük Medrese)
- 9- Sultan Mahmut Kütüphanesi veya Kütüphane-i Amire
- 10- Ömeriye Camii Kütüphanesi⁶⁴

4. Kıbrıs'ta İngiliz Dönemi (1878-1960)

4.1. Genel Durum

Osmanlı Devleti'nin askeri ve ekonomik olarak zayıflaması ve bunun akabinde Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Ruslar Yeşilköy'e kadar ilerlemiştir. İngilizler bu ilerlemeyi durdurmak için Osmanlılara yardım teklif etmişler, ancak bu yardımın karşılığı olarak Kıbrıs'ın idaresinin kendilerine verilmesini istemişlerdir. Kıbrıs'ın idaresinin İngilizlere verilmesi durumunda yine bir Osmanlı toprağı olarak kalacağı, gelirinin yine Osmanlı Devleti'ne ait sayılacağını ve ileride Rusya; Kars, Ardahan ve

⁶² İsmet Parmaksızoğlu, *Kıbrıs Sultan İkinci Mahmut Kütüphanesi*, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları, Ankara 1964, s. 5.

⁶³ Behçet, *a.g.e.*, s. 41-42.

⁶⁴ Behçet, *a.g.e.*, s. 41-42.

Batum'u Osmanlı'ya geri verdiğinde İngiltere'nin de Kıbrıs'tan geri çekileceği taahhüt edilmiştir. 4 Haziran 1878 yılında Yıldız Sarayı'nda imzalanan antlaşmayla Kıbrıs'ın idaresi İngilizlere bırakılmıştır.⁶⁵

Kıbrıs'ın idaresini kesin olarak almaya niyetli olan İngiltere, bu amacına 29 Ekim 1914'te, I. Dünya Savaşı'nda ittifak devletleri safında yer alan Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesini bahane ederek 5 Kasım 1914'te, 4 Haziran 1878 antlaşmasının hükümsüz olduğunu ve Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhak edildiğini ilan ederek ulaşmıştır. Bu ilhak 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Anlaşması'yla Türkiye tarafından da kabul edilerek resmîyet kazanmış ve böylece Kıbrıs, İngiliz toprağı olmuştur.⁶⁶

Önceleri İngiltere, Kıbrıs'a yönetici olarak komiser atamıştır. Fakat Kıbrıs'ı ele geçirmelerinden sonra diğer sömürgelerde olduğu gibi Vali atamaya başlanmıştır.

İngilizler döneminde özellikle I. ve II. Dünya Savaşları arasında Kıbrıs'ta Türkler arasında geleneksel düzen yanlılarıyla sekülerleşme taraftarı olanlar arasında ayırım başlamıştı. Bunda Türkiye'deki gelişmelerin etkileri göz ardı edilemeyecek kadar belirgin olmuştur. Bu süreçte İngilizler geleneksel düzen yanlılarını desteklemekte, sekülerleşme yanlıları da Kıbrıslı Rumlarla işbirliği yapmaktaydı. Bu durum II. Dünya Savaşı sonrasında sekülerleşme taraftarlarının zaferiyle sonuçlanmıştır.⁶⁷

4.2. Eğitim-Öğretim Faaliyetleri

İngilizlerin Kıbrıs'ın idaresini devraldıkları 1878 senesinde; Lefkoşa'da 28, Larnaka'da 8, Magosa'da 8, Limasol'da 4, Baf'ta 12 ve Girne'de 5 olmak üzere toplam 65 Sıbyan Mektebi, Lefkoşa'da bir adet Rüştîye ve Kıbrıs'ın farklı yerlerinde toplam 7 adet medrese vardı.⁶⁸

⁶⁵ Rifat Uçarol, *1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı İngiliz Anlaşması (Ada'nın İngiltere'ye Devri)*, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul 1978, s. 113-116.

⁶⁶ Zehra (Yalçınkaya) Cerrahoğlu, *Birleşmiş Milletler Gözetiminde Kıbrıs Sorunu İle İlgili Olarak Yapılan Toplumlararası Görüşmeler (1968-1990)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 5-6.

⁶⁷ Iliia Xyoplia, "Cypriot Muslims Among Ottomans, Turks And Two World Wars", *Boğaziçi Journal*, Vol. 25/2, 2011, s. 109-110.

⁶⁸ Behçet, *a.g.e.*, s. 56-57.

İngilizler Ada'ya geldiklerinde anlaşma gereği Evkafın başına bir Türk bir de İngiliz murahhas görevlendirilmiştir. Kıbrıs Türklerinin sahip olduğu okullar da vakıflara bağlı olduğundan, bu durum Türklerin eğitim-öğretimiyle ilgili konularda İngilizleri daha en başta söz sahibi yapmıştır. İngilizler başlangıçta dinî karakterin ağır bastığı Türk okullarında yapılan eğitim-öğretim müfredatı ve diğer konularda, yaptığı bir dizi değişiklikle Türk okullarını ciddi anlamda yönlendirmiştir.⁶⁹

1880 yılında İngiliz Yönetimi Ada'daki eğitim kurumlarına bir yön vermek amacıyla "*Eğitim Müdürlüğü*" kurmuş, bu eğitim müdürlüğüne bağlı olarak her iki toplum için ayrı ayrı "*Maarif Encümeni*" oluşturmuş, her ilçede de bu eğitim encümenine yardımcı olacak ve o bölgenin eğitimi ile ilgilenecek "*Okul Komisyonları*" kurmuştur. Yapılan bu çalışmalar ilk bakışta olumlu gibi görünüyorsa da Türk toplumu için pek olumlu olmamıştır. Çünkü İngiliz yönetiminin taraflı tutumu ile baskılar artmış, Türk okullarının mali kaynakları kısıtlanmış, bazı okullar da kapatılmıştır. İngiliz yönetiminin bu taraflı tutumuna karşı Osmanlı Devleti, harekete geçmiş, durum protesto edilmiştir. Osmanlı Maarif Nazırı Münif Paşa'nın (ö. 1830-1910) emri ile İngiliz Yönetimince kapatılan 3 okulun yerine 12 okul açılmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu yardımı sadece okul açmakla kalmayıp maddi ve manevi her türlü desteğini devam ettirmiştir. "*Türk Maarif Encümeni*"de çeşitli yıllarda aldığı kararlarla Osmanlı Maarif Nezareti'nin izinden ayrılmamıştır. Ders kitap, araç ve gereçleri devamlı olarak gönderilmiş, müfredat programları aynen uygulanmış, maaşları Osmanlı Devletince ödenen öğretmenler görevlendirilmiştir.⁷⁰

1884 yılına kadar Evkaf tarafından yürütülen Türk okullarının idaresi, bu yıldan itibaren kurulan Müslüman Maarif Encümeni'ne devredilmiştir. Bu encümen, kuruluşundan itibaren bütün Türk okullarının idaresi, öğretmen tayini ve maaşlarının tespiti görevlerini üstlenmiştir. Müslüman Maarif Encümeni'ni Kadı başkan olarak, Müftü, Evkaf'tan bir delege ve seçimle gelen 6 Müslüman üye temsil etmekteydi.⁷¹ Okulların giderleri de daha önceleri olduğu gibi büyük ölçüde İslam Evkafı gelirlerinden karşılanmıştır.⁷² 1884 yılında kurulan ilk Maarif Encümeni Türk

⁶⁹ Ateşin, *a.g.e.*, s. 116; Atalay, *a.g.e.*, s. 75.

⁷⁰ Cicioğlu, *a.g.m.*, s. 214-215.

⁷¹ Joseph Turner Hutchinson-Claude Delaval Cobham, *A Handbook of Cyprus*, London 1907, s. 75.

⁷² Süha, *a.g.b.*, s. 225.

okullarında okutulacak kitapların ve ders araçlarının İstanbul'dan getirtilmesini kararlaştırmıştır.⁷³

1878'den 1905 yılına kadar 4 yıl olan ilkokul tahsil süresi, bu tarihten itibaren 5 yıla çıkarılmış ve 1908 yılında, bazı ilkokul programlarına İngilizce dersi konulmuştur. 1920 yılında Maarif Kanunu çıktıktan sonra ilkokulların hepsi devlet kontrolüne geçtiğinden bu tarihten sonra Kıbrıs'ta, Osmanlı ilkokulu kalmamıştır. Öğretmen maaşları da bu tarihten itibaren devlet tarafından ödenmeye başlanmıştır. Kıbrıs'ta öğretmenlerin bir kısmı 1920'li yıllara kadar aynı zamanda buldukları yerin imamlığını da yapmışlardır.⁷⁴

Bu dönemlerde ilkokul öğretmenlerinin çoğunun bilgi bakımından yetersiz oldukları ve istenilen verimin alınmadığı arşiv kaynaklarında belirtilmiştir.⁷⁵ Yine bu dönemlerde Türk okullarının kifayetsizliği ve kötü idaresinden dolayı halkın dil ve dinlerini muhafaza edemeyecek hale geldikleri ve bazılarının tanassur ettiği, bunu önlemek için ise seyyar vaizlik sisteminin oluşturulması önerilmiştir.⁷⁶ Fakat seyyar vaizlik uygulaması iyi işletilemediği için pek bir başarı sağlanamamıştır.

1902 yılında Müslüman Türk kız çocukları için Rüştüye düzeyinde eğitim yapabilecek, ilkokullara hanım öğretmen yetiştirebilecek, ev idaresine, el becerisine ağırlık verecek, Kur'an okumayı, yazı yazmayı ve İngilizceyi öğretebilecek bir sanayi mektebinin kurulmasına ve isminin de bir yıl önce ölen İngiltere Kraliçesi Viktorya'nın anısının yaşatılması için Viktorya İslâm İnas Sanayi Mektebi olmasına karar verilmiştir.⁷⁷

1929 yılında çıkarılan Maarif Kanunu ile eğitimin merkezileştirilmesi yolunda yeni adımlar atılmış; öğretmenlerin tayin, terfi, cezalandırma ve azletme yetkisi

⁷³ Behçet, *a.g.e.*, s. 75.

⁷⁴ Elmaziye Töre Temiz, "Kıbrıs Türk Toplumunda Sosyo-Kültürel Yapının Taşınmasında Öğretmenlerin Rolü", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2/6, Kış 2009, s. 637.

⁷⁵ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, *Fetva Eminliği Belgeleri*, Sıra No:373, Kutu No:3, Dosya No:21, Gömlek No:43, 01.07.1909.

⁷⁶ KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, *Fetva Eminliği Belgeleri*, Sıra No:855, Kutu No:6, Dosya No:46, Gömlek No:42, 09.08.1902; Aynı belge, Sıra No:890, Kutu No:6, Dosya No:46, Gömlek No:76, 07.03.1911.

⁷⁷ Servet Sami Dedeçay, *Viktorya İslâm İnas Sanayi Mektebi ve Kıbrıslı Türk Kadınının Hakları (1902-1985)*, Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayınları, Magosa 1985, s. 14.

tamamen valiye verilmiş; Maarif Encümeni'ne yalnızca müfredatı tespit yetkisi bırakılmıştır.⁷⁸

Türkiye'yi eğitim-öğretim konusunda her zaman örnek alamaya özen gösteren Kıbrıs Türkleri, Türkiye'de 1928 yılında kabul edilen harf inkılâbını da büyük bir ilgiyle karşılamış ve 1929-1930 öğretim yılında Latin harfleriyle eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamışlardır.⁷⁹

1931 yılında gerçekleşen Rum isyanından sonra hükümet, 1935 Maarif Kanunu'nu çıkarmış ve bu kanunla Maarif Encümeni sadece istişarî bir organ haline getirilerek, üyeleri de tamamen hükümet tarafından tayin edilmeye başlanmıştır. Aynı kanunla ilkokullar 6 yıla çıkarılarak Rüştüyeler kapatılmış, daha önce kız-erkek ayrı olan sınıflar karma sınıflara dönüştürülmüştür. Ancak kanunun getirdiği en büyük yenilik, müfredatın da İngiliz yönetimince belirlenmesi kararıdır. O güne kadar Kıbrıs Türkleri, müfredat konusunda büyük ölçüde Türkiye'yi takip etmiş, ders kitaplarını da Türkiye'den getirtmişlerdi. 1935'ten sonra Türkiye'den kitap getirilmesi yasaklanmış, Kıbrıs'ta da alfabe ve bazı okuma kitapları dışında kitap hazırlama imkânı olmadığından, ilkokullarda kitapsız öğretim dönemi başlamıştır.⁸⁰ Yaklaşık dokuz yıl kadar eğitim için uzun sayılacak bir süre kitapsız tedrisat yapıldıktan sonra 1944 Maarif Encümeni kararıyla kitapsız tedrisat usulünün kaldırılmasına ve Türkiye'den ilkokul kitabı getirilmesine karar verilmiştir.⁸¹

İngilizlerin Kıbrıs'taki idarelerinin son yıllarında 1 Ekim 1956'da toplamda 729 ilkokul bulunmaktaydı. Bunların 224'ü Türklere, 500'ü Rumlara ve 5'i de Maronitlere aitti. 1958-1959 ders yılı başlangıcında 7.953 erkek, 7.402 de kız olmak üzere öğrenci sayısı toplamda 15.355, öğretmen sayısı ise 463'tü.⁸²

⁷⁸ Talip Atalay, "Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, S. 7-8, Temmuz-Ekim, İstanbul 2004, s. 11.

⁷⁹ M. Ali Galip Alçıtepe, "Harf İnkılâbı'nın Kıbrıs'taki Yankıları", *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi*, (24-27 Kasım 1998), C. II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, Gazimağusa 1999, s. 183-188.

⁸⁰ Behçet, *a.g.e.*, s. 172; Atalay, "Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi", s. 11.

⁸¹ Behçet, *a.g.e.*, s. 104.

⁸² Ahmet C. Gazioğlu, *Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s. 110-111.

İlkokullardaki öğretmen ihtiyacı 1937-1938 yılına kadar lise mezunlarının bir yıl Lefkoşa'da ziraat ve pedagoji kursuna tabi tutulmasıyla karşılanıyordu. 1937-1938 yılında Güzelyurt'ta, Türk ve Rum Erkek öğrencilerin girebildiği Öğretmen Talim Koleji açılarak ilkokullardaki öğretmen ihtiyacı büyük oranda karşılanmıştır. 1940 yılında da Lefkoşa'da kızların devam edebildiği ilköğretim öğretmen okulu açılmış olup, her iki okulun da öğretim süresi 2 yıl olarak belirlenmiştir. Bu iki okul, 1958 yılında Lefkoşa'da açılan yeni karma okula taşınmış, Türk ve Rum kız-erkek öğrenciler tümüyle bu yeni okulda öğrenim görmeye başlamıştır. Fakat bu durum fazla uzun sürmemiş ve toplumlararası çatışmalar başlayınca, Türk öğrenciler güvenlik nedeniyle koleji terk etmek zorunda kalmış ve geçici olarak başka bir binada öğrenimlerini sürdürmüştür.

Kıbrıs Türk Eğitimi 9 Haziran 1959'da Türk Cemaat Meclisine devredildikten sonra Rumlardan ayrı olarak faaliyet gösteren Türk Öğretmen Koleji ilk mezunlarını 1959 ders yılı sonunda vermiştir.⁸³ Halen Atatürk Öğretmen Akademisi olarak Lefkoşa'da eğitim-öğretime devam eden bu kolej, 4 senelik bir eğitimle KKTC'deki ilkokullara ve okul öncesi eğitim kurumlarına sınıf öğretmeni yetiştirmektedir.

Kıbrıs'ta ilkokullar dışındaki okullar hükümet tarafından tayin edilen İslam Tali Okullar İdare Heyeti adı altında, seçilmiş bir heyet tarafından idare edilmiştir. Bu heyette Başkadi, Müftü ve Evkaf Murahhası daimi ve etkili üyelerdi. Bu okulların masrafları büyük çapta Türkiye tarafından karşılanmıştır. Bunun yanında kamudan yardım alıp sömürge yönetimine bağlı olan okullar da vardı. O yıllarda tek tali okul olan Rüştüye, ilkokuldan sonra okunan 3 üst sınıfa verilen isimdir. 1897 yılında 3 yıllık eğitim veren Rüştüye, İstanbul'daki okullara paralel olarak 2 sınıf daha eklenerek idadi biçimine dönüşmüştür.⁸⁴ 1920'de ise Sultani olarak hizmete devam eden bu okul, 1926'da lise olarak tanınmış, okulun ismi Lefkoşa Türk Lisesi olarak değiştirilerek müdürlüğüne bir İngiliz atanmıştır. Daha sonraları ise Lefkoşa İslam Lisesi olarak isminin değiştirilmesi polemik konusu edilmiştir.⁸⁵ Yukarda da değinildiği gibi 1935 Maarif Kanunu ile birlikte ilkokullar 5 yıldan 6 yıla çıkarılmış

⁸³ Gazioğlu, *Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum*, s. 113.

⁸⁴ Cicioğlu, *a.g.m.*, s. 214-215.

⁸⁵ Ateşin, *a.g.e.*, s. 270.

ve Rüştiyeler devlet kanalıyla kapatılmış, bir kısmı ise daha önceleri talebe eksikliği nedeniyle kapanmıştır. Rüştiyelerin kapatılmasından sonra 1943-1944 ders yılına kadar Kıbrıs'ta Lefkoşa'daki Lisenin Ortaokul kısmı hariç, Ada'da Ortaokul bulunmamaktaydı.⁸⁶

1952'de sömürge hükümeti tarafından çıkarılan 'Public Aided Secondary Schools' (Amme Yardımı Gören Ortaöğretim Kurumları) Yasası ile okullara ve öğretmenlere maddi bakımdan daha iyi olanaklar sağlama vaadiyle ortaöğretim kurumlarının idare yetkisinin merkeze, Koloni İdaresi'nin Maarif Müdürüne bağlanması önerilmiştir. Ayrıca o güne kadar Ada'daki iki toplumun sadece birer Tali Okul Komisyonu varken, yine 1952'de çıkarılan bir kanunla, bunlar dağıtılarak yerlerine, belediyesi olan her yerleşim merkezindeki İslam Ortaöğretim kurumları için 2 yıl süre ile Vali tarafından atanan 5 üyeli (yalnız Lefkoşa 9) birer Tali Okul komisyonu bulunması şartı getirilmiştir. Vakit geçirilmeden bu komisyonlar Vali tarafından atanmış, ayrıca belediyesi olmayan köylerde bulunan okullar o kazanın merkezindeki komisyona bağlanmıştır.⁸⁷

Orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmek için Kıbrıs'ta orta dereceli öğretmen okulu kurmak yönünde İngiliz Sömürge Yönetiminin herhangi bir girişimi olmamıştır. Bu nedenle, orta öğretim kurumlarında öğretmenlik yapacak nitelikte insan bulmak her zaman ciddi bir sorun olmuştur. Orta dereceli okullar için öğretmen yetiştiren bir eğitim kurumunun bulunmayışı nedeniyle, bu okullarda ders verecek öğretmenler, daha çok Türkiye'de yüksek öğrenim görmüş kişiler arasından seçilmiştir. Gerek duyulduğunda Türkiye'den de öğretmen getirtilmiştir. Nitekim 1958-1959 ders yılında Türkiyeli öğretmen sayısı 98'dir. Yeteri kadar Kıbrıslı öğretmen bulunamadığı durumlarda ve özellikle İngilizce öğretimi ile uzmanlık gerektiren bazı mesleki eğitim dersleri için, İngiltere'den öğretmen getirtilmesi yoluna başvurulmuştur.⁸⁸ Ayrıca 1954-1955 ders yılında Türkiye'de liseler 12 sınıftan 11'e düştüğü için bunun Kıbrıs'ta da tatbik edilmesine karar verilmiştir.⁸⁹

⁸⁶ Gazioğlu, *Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum*, s. 96.

⁸⁷ Nihat Öztoprak-Bayram Ali Kaya (Ed.), *Suya Düşen Sancak –Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine İncelemeler-*, 47 Numara Yayınları, İstanbul 2007, s. 308-309.

⁸⁸ Gazioğlu, *Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum*, s. 114-115.

⁸⁹ Behçet, *a.g.e.*, s. 139.

1896-1898 yılları arasında Maarif Encümeninin aldığı kararlarla Rüştîyelere Rumca dersi de konulmuş fakat 1956 yılında Tali Okullar İdare Heyeti tarafından bu ders kaldırılmıştır.⁹⁰

Türk Orta öğretim okullarında 1959-1960 ders yılında toplam 254 öğretmen kadrosu bulunmakla beraber bunların 136'sı Kıbrıslı, 107'si Türkiyeli ve 11'i de İngiliz'di. Türk okullarının öğrenci sayısı ise kız-erkek karışık 5.693 kadardı.⁹¹

İngiliz Okulu, American Academy Larnaka ve American Academy for Girls, Sanayi Mektebi, Erkek Öğretmen Koleji, Kız Öğretmen Koleji, Kız Ziraat Okulu, Sanat Okulu, Orman Koleji, Polis Okulu, Köycülük Okulları, Islah Okulu, Sağırklar Okulu, Körler Okulu, Ebe Okulu ile Hemşire Okulu Türk ve Rumların müşterek okudukları okullardı. Bu okullarda İngilizce ders dili olarak kullanılmaktaydı ve esas dersleri arasında İncil'de vardı. İngilizlerin son dönemlerinde bu okullarda kayıtlı Türk öğrenci bulunmamaktaydı.⁹²

1944 yılından itibaren okullaşmada yeni gelişmeler yaşanmış, Kıbrıs'ta Türklere ait ilk ortaokulların açılmasına başlanılmıştır. 1952-1960 yılları arasında çıkarılan kanunlar ise, çeşitli yeni okulların kurulmasına imkân tanımıştır.⁹³

Eğitim-öğretimin devlet kontrolüne girdiği İngiliz döneminde, özellikle Rumların çıkarmış olduğu isyanlar nedeniyle Türklerin eğitim-öğretim faaliyetlerinin bundan olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir. Nitekim İngilizler bu dönemde her iki toplumun da eğitim sistemini sıkıntıya sokacak tedbirler almıştır.

Eğitim-öğretimin İngilizler döneminde nasıl bir yapıya sahip olduğu incelendikten sonra, şimdi de aynı dönemde din eğitimi ve öğretimi faaliyetlerinin nasıl yapıldığı incelenecektir.

4.3. Din Eğitimi ve Öğretimi Faaliyetleri

Kıbrıs'ta, Osmanlı döneminde olduğu gibi, İngiliz yönetiminde de uzun bir süre din eğitimi konusunda Türkiye örnek alınmıştır. Geleneksel Osmanlı

⁹⁰ Behçet, *a.g.e.*, s. 141.

⁹¹ Behçet, *a.g.e.*, s. 263-264.

⁹² Behçet, *a.g.e.*, s. 157-166.

⁹³ Nazan Cenkova Çomunoğlu, *Kıbrıs'ta İngiliz Yönetimi Dönemi (1878-1960)'nde Uygulanan Eğitim Sistemi ve Günümüz Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002, s. 79.

okullarında, okulların geleneksel müfredatları korunmuştur. Öğretimde ilk belirgin farklılaşma, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile öğretimin birleştirilmesi sonucu kapanan medrese ve Rüştîyelerin, Kıbrıs'ta bir süre daha öğretime devam etmesiyle yaşanmıştır.⁹⁴

Kıbrıs'ta 1905 yılına kadar İslam Tali okulları, Türk Cemaatinin seçtiği komisyonlar tarafından idare edilmiştir. O yıldan sonra İdare heyetleri teşkil edilerek ortaokullarla ilgili meseleler onların kontrolüne girmiştir.⁹⁵ 1906 yılına kadar Rüştîye ve İdadi bir aradaydı ancak 1907'de bu iki okul birbirlerinden ayrılmıştır. O dönemin kayıtlarında bu okullarda Ulumu diniye, Arapça, Farsça ve Ahlak dersinin okutulduğu bilinmektedir.⁹⁶

1924-1926 Maarif Encümeninin aldığı karar neticesinde, ilkokullarda haftada dört saat, Rüştîyelerde de haftada iki saat din dersi ve Kur'an'ın programa girmesini isteyen Başkadı'nın teklifi kabul edilmiştir. 1924 yılına ait bir Rüştîye şahadetnamesinden o dönemde Rüştîyede; Kur'an-ı Kerim ve Tecvid, Ulumu diniye, Sarf ve Nahiv, Kıraat ve Musahabatı Ahlakiye derslerinin okutulduğu görülmektedir.⁹⁷

1926-1928 yılları arasında, Tali Okullar İdare Heyeti üyeleri tarafından müftü ile lise müdürü, her sınıfta okutulması gereken din dersi konularını hazırlamaya tayin edilmiş ve Viktorya Kız Sanat Okulunun her sınıfına haftada bir saat din dersi koyulmasına karar verilmiştir.⁹⁸

Türkiye'de, 1928 yılında gerçekleştirilen harf inkılâbından hemen bir yıl sonra 1929-1930 ders yılında Kıbrıs'taki Türk okullarında da yeni harflerle öğretime başlanmıştır. 1928-1930 yılları arasında alınan kararlar neticesinde, Kur'an'dan seçilmiş parçaların Latin harfleriyle bastırılıp okutulmasına ve İstanbul ilkokullarında okutulan yeni harflerle yazılı Türkiye baskısı din kitaplarının Kıbrıs ilkokullarında okutulabilmesine izin verilmiştir.⁹⁹

⁹⁴ Atalay, "Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi", s. 13.

⁹⁵ Behçet, *a.g.e.*, s. 187.

⁹⁶ Behçet, *a.g.e.*, s. 222.

⁹⁷ Behçet, *a.g.e.*, s. 95, 147.

⁹⁸ Behçet, *a.g.e.*, s. 128.

⁹⁹ Behçet, *a.g.e.*, s. 97, 130.

Kıbrıs'ta Türk öğrencilerin devam ettiği lisede 1934-1935 öğretim yılında 7-11. sınıflarında din derslerinin okutulduğu fakat bu derslerin kaç saat olduğu hakkında bir bilgi yoktur. Bu yıllarda Rum ve Türklerin müşterek olarak devam ettiği İngiliz okullarında Türk öğrencilere az da olsa İslam dini bilgisi öğretilmiştir. Yine bu okullarda Türk öğrenciler, Cuma günleri öğle vaktinde Cuma namazına gönderilmiş, Bayram ve Dinî günlerine saygı gösterilip tatil yapmalarına izin verilmiştir.¹⁰⁰

1933-1934 ve 1935-1936 öğretim yıllarındaki ilkökul programlarında bütün sınıflarda ikişer saatlik din dersi yer almaktadır.¹⁰¹ Fakat eğitim-öğretimin bu yıllarda tamamen hükümet kontrolüne girmesinden sonra din derslerinin o yıllarda nasıl okutulduğu bilinmemektedir.

1931 Rum isyanından sonra İngilizler, yükselen milliyetçi akımların önüne geçebilmek için Türkiye ve Yunanistan'dan gelen ve milliyetçi söylemler içeren kitapların alımını yasaklamış ve önce kitapsız daha sonraları da yerli kitaplarla eğitime devam edilmiştir.

İngiliz dönemindeki eğitim ile ilgili belki de en önemli olay, Türkiye'de 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkartılmasıyla kapatılan medreselerin aksine Kıbrıs'ta 1940 yılına kadar devam eden medreselerin bir kanunla değil de kendiliğinden kapanmasıdır.¹⁰²

1943 yılında, okullarda hafta tatili Cuma yerine Pazar günü olarak kararlaştırılmış ve 1944 yılında ilkökullarda okutulacak din dersi kitaplarının müderris Hulusi Efendi tarafından hazırlanmasına karar verilmiştir. Yine bu dönemde ilkökul öğrencilerinin Cuma namazına götürülmesi ve bu maksatla o saatlerde ders yapılmaması kararlaştırılmıştır.¹⁰³

¹⁰⁰ Behçet, *a.g.e.*, s. 158, 223.

¹⁰¹ Behçet, *a.g.e.*, s. 218-219.

¹⁰² Atalay, *a.g.e.*, s. 59.

¹⁰³ Behçet, *a.g.e.*, s. 99-100.

Din dersleri, Türkiye’de 1939-1946 yılları arasında okulların tamamından kaldırılmış¹⁰⁴ fakat Kıbrıs Türk okullarında 1950’lere kadar din dersleri yer almaya devam etmiştir.¹⁰⁵

Kıbrıs Maarif Dairesinin raporundan edindiğimiz bilgiye göre 1956-1957 yılında Türkiye’den ilkokullarda okutulmak üzere din dersi kitaplarının getirilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁰⁶

Türkiye’de 1932 yılında başlayıp 1950 yılına kadar 18 yıl yürürlükte kalan Türkçe ezan uygulaması,¹⁰⁷ büyük uğraşlar neticesinde ancak 1949 yılında Kıbrıs’ta uygulanabilmiştir. Türkiye’de 1950 yılında ezanın orijinal şekli yani Arapça aslıyla okunmaya başlamasından sonra da Türkçe ezan uygulaması Kıbrıs’ta 1966 yılına kadar devam etmiştir.

1952-1976 yılları arasında Türklerin ortaokul ve lise düzeyindeki hiçbir okulunda din dersleri okutulmamış, fakat Viktorya Kız lisesinde din dersleri korunmuştur.¹⁰⁸

Bu dönemlerde din derslerine girecek nitelikli öğretmen bulunmadığından lisede bu dersleri fetva emini veya az çok dini bilgileri olduğu düşünülen yetkili kişiler okutmuştur.¹⁰⁹

5. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1974)

5.1. Genel Durum

19 Şubat 1959 yılında Londra’da Türkiye-Yunanistan-İngiltere ve Kıbrıs’taki iki toplumun liderleri arasında imzalanan Garanti ve İttifak antlaşmalarıyla, Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş, 16 Ağustos 1960 yılında ise bağımsızlığını ilan etmiştir. Yeni kurulan bu devletin Cumhurbaşkanı Rum, yardımcısı Türk, bakanların 7’si Rum, 3’ü Türk olacak; devlet memurlarının % 30’u Türklerden % 70’i ise Rumlardan

¹⁰⁴ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, A. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1988, s. 55; Nurullah Altaş, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, Nobel Yayınları, Ankara 2001, s. 2-3.

¹⁰⁵ Behçet, *a.g.e.*, s. 219-229.

¹⁰⁶ W. B. Tudhope, C. B. E., M.A., B. Ed., *Kıbrıs Maarif Dairesinin Raporu 1956-57 Ders Yılı*, s. 5.

¹⁰⁷ İsmail Köksal, *Fikhî Açından Türkçe İbadet*, Yeni Akademi Yayınları, İstanbul 2006, s. 42.

¹⁰⁸ Atalay, “Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC’de Örgün Din Öğretimi”, s. 15.

¹⁰⁹ Atalay, “Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC’de Örgün Din Öğretimi”, s. 15; Hüsnü Feridun, *Kıbrıs Türk Eğitim Tarihinden Bir Ömür*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2011, s. 20.

oluşacaktı. Devletin yasama işlerini yürütecek 15 Türk ve 30 Rum üyeden kurulu 45 kişilik “Temsilciler Meclisi” yine bu antlaşmayla kurulmuştu.¹¹⁰

1963 yılında Türklerin Anayasal haklarını geri almaya ve Rumların Türk toplumunu topluca yok etmeye yönelik saldırıların başlamasıyla, Kıbrıs Türk Toplumunu, “Genel Komite” adı altında kendi öz yönetimini kurmuştur. 27 Aralık 1967 tarihinde “Geçici Türk Yönetim Meclisi” kurulmuş, 21 Nisan 1971 tarihli bir kararla statü değişikliği yapılmış, meclisin isminin başındaki “Geçici” kelimesi kaldırılarak “Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi” adını almıştır.¹¹¹

5.2. Eğitim-Öğretim Faaliyetleri

Türk Cemaati, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla, 82 yıl aradan sonra kendi eğitim-öğretim idaresini kontrolü altına almıştır. 1960 Anayasasının 87. Maddesinin (b) bendine göre bütün eğitim, kültür ve öğretim konuları, iki cemaatin ayrı ayrı kontrolüne verilmiştir.¹¹²

Bu dönemde, Türk Cemaatinin bütün eğitim-öğretim işleri, Türk Cemaat Meclisi’ne bağlı Türk Maarif Dairisi tarafından yürütülmüştür. Tali Okul komisyonları lağvedilerek tam bir merkezîyetçi sisteme gidilmiştir. Türk Cemaat Meclisi okul müfredatlarının tespitinde tamamen serbest olmasına rağmen bu hususta Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı ile geniş bir işbirliği içine girilmiştir.¹¹³

Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi, 1960-1963 yılları arasında kısa sürede örgün ve yaygın eğitim alanlarında başarıya ulaşmıştır. İlk defa planlı bir eğitim uygulamasına bu dönemde geçilmiştir. Halk eğitimi alanında da gelişmeler yaşanmış, Köy Kadın Kursları ve Pratik Sanat Okulları açılmıştır.¹¹⁴

Cumhuriyet dönemine girilirken 9 Haziran 1959’da Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin yardımıyla yürütülen 1 lise ve 2 ortaokulla birlikte Türk Cemaati’nin sahip olduğu okul sayısı; 222 ilkokul, 8 ortaokul, 6 lise ve 1 kız enstitüsü olmak üzere toplam 237’ydi.¹¹⁵ Bu okulların sayısında 1963 olayları öncesinde bir artış

¹¹⁰ Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, 46, 62, 123. mad., 1960.

¹¹¹ Cerrahoğlu, *a.g.e.*, s. 23-24.

¹¹² Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, 87/b., 1960.

¹¹³ Süha, *a.g.b.*, s. 228.

¹¹⁴ Cicioğlu, *a.g.m.*, s. 218.

¹¹⁵ Cicioğlu, *a.g.m.*, s. 217.

görülmüş 1961-1962 öğretim yılında okulların toplamı 247 olmuştur. Öğrenci sayısı toplam 22.835, öğretmen sayısı ise, 856'ydı. Fakat 1963 olayları neticesinde okulların sayısında ciddi oranda azalma olmuştur. Bu duruma paralel olarak öğrenci ve öğretmenlerin sayısında da azalma görülmüştür. Öğrenci sayısı 14.356'ya öğretmen sayısı ise, 527'ye kadar inmiştir. Rum saldırıları ile Türk köyleri de dâhil olmak üzere okullar yağma ve tahrip edilmiş, bir kısmı kışla, hastane vs. olarak kullanılmış ve bu dönemde toplamda 123 okul kapanmıştır.¹¹⁶

1963 yılı Aralık ayında başlayan toplumlara çatışmalar, Kıbrıs Türklerinin eğitimini olumsuz yönde etkilemiştir. Hazırlanan eğitimde beş yıllık plan uygulamaya koyulamamıştır. Hükümet eğitime destek veremediğinden Kıbrıs Türk Eğitimi, Kıbrıs Türk Yönetiminin kurulduğu 1967 yılına kadar alınan acil tedbirler ve Türkiye'den sağlanan desteklerle yürütülmüştür. Bu dönemin dikkat çeken icraatları arasında çift tedrisatlı okul uygulamaları ve tüm devlet çalışanlarının eşit maaş almaları gelmektedir.¹¹⁷

1964-1965 öğretim yılında ise gezi ve haberleşme özgürlüğünün engellenmesiyle merkez eğitim örgütünün ilçe ve köylerle bütün ilişkisi kesilmiş, öğretmenler görev yerlerine gidememiş, öğrenciler bir başka yerdeki okullarına devam edememiştir. Türk toplumu için bu olumsuz ve kötü durum, 1968 yılına kadar devam etmiştir. Bu yıllarda kurulan “Kaza Maarif Sorumluları” ve “Sosyal Komiteler” Türk toplumunun yaralarını sarmak ve normal eğitim düzenine geçmek için büyük gayret sarf edilmiştir.¹¹⁸

1971 yılında öğrencilerin üniversiteye yerleştirilmelerinde de önemli bir adım atılmıştır. Bu zamana kadar kız öğrenciler yabancı uyruklular kontenjanından, erkek öğrenciler ise, mücahitliklerini yapmış olanlara tanınan kontenjanlarını kullanarak Türkiye'deki üniversitelere girmişlerdir. Ancak 1971 yılından itibaren ÜSS' ye (Üniversite Seçme Sınavı) girerek üniversitelere yerleştirilmişlerdir.¹¹⁹

¹¹⁶ H. Fikret Alasya, “Kıbrıs'ta Eğitim Müesseselerinin Son Durumu”, *Türk Kültürü*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, S. 40, Şubat, Ankara 1962, s. 416.

¹¹⁷ Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası, *Kıbrıs'ta 2000'li Yılların Eğitim Modeli*, KTÖS Yayınları, Lefkoşa 1999, s. 125.

¹¹⁸ Cicioğlu, *a.g.m.*, s. 218-219.

¹¹⁹ KKTC MEB, *II. Milli Eğitim Şurası*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşa 1991, s. 88.

20 Temmuz 1974 yılında Türkiye Cumhuriyeti, Antlaşmalardaki haklarına dayanarak Mutlu Barış Harekâtını gerçekleştirmiştir. Barış harekâtından önce ilk ve orta dereceli 223 okul bulunmakta, bu okullarda 23.291 öğrenci öğrenim görmekteydi, Barış harekâtının yapılmasından sonra 100 okul yeni kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları dışında kalmıştır. Buna karşılık Rumlardan kalan 152 okul binası öğretime sokulmuştur.¹²⁰

Görüldüğü gibi İngilizlerin Ada'dan ayrılması ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla da Türklerin eğitim-öğretim alanındaki sıkıntıları eksik olmamış, aksine İngilizler dönemindeki uygulamalara nazaran sıkıntılar daha da artmıştır. Bunun nedeni olarak Rumların içlerinde besledikleri Enosis* hayalleri gösterilebilir. Çünkü Enosis'in gerçekleşmesi için Türklerin Ada üzerinden silinmesi gerekmektedir ve Rumlar bunu hiç düşünmeden tatbik etmeye koyulmuştur. Ancak Anavatan Türkiye'nin bu duruma müdahalesiyle emellerine ulaşamamışlardır.

Bu buhranlı dönemde, eğitim-öğretim alanındaki faaliyetlere değinildikten sonra, şimdi de din eğitimi faaliyetlerinin Kıbrıs'ta nasıl bir durumda olduğu, ne gibi sıkıntıları olduğundan bahsedilecektir.

5.3. Din Eğitimi ve Öğretimi Faaliyetleri

Kıbrıs'ta Cumhuriyet devri okul programlarına göre, Türk okullarından sadece ilkokulların 2, 3 ve 4. sınıflarında haftada bir ders saati, 5 ve 6. sınıflarda ise iki ders saati din dersi olduğu, ortaokul ve lise programlarında ise din dersi bulunmadığı görülmektedir.¹²¹ Öğretim programlarının uygulanmasında Türkiye'yi sürekli örnek alan Kıbrıs Türk Toplumunu, din dersleri konusunda Türkiye'deki dönemsel uygulamaları örnek almamıştır. Nitekim 1956 yılından itibaren Türkiye'deki ortaokulların 1 ve 2. sınıflarına, 1967 yılından itibaren ise liselerin 1 ve 2. sınıflarına

¹²⁰ Cicioğlu, *a.g.m.*, s. 219.

* Kelime olarak ilhak manasına gelen Enosis, kavram olarak ise Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı manasını içermektedir. Enosis, Yunanlılar için 1791 yılından itibaren gündeme gelmiştir. Yunanistan ilk olarak 30 Aralık 1918 tarihinde Kıbrıs'ı istemiştir. (Bkz. Yavuz Güler, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. V, S. 1, Kırşehir 2004, s. 103.)

¹²¹ Behçet, *a.g.e.*, s. 285-307.

Din Bilgisi dersi konulmuş olmasına rağmen,¹²² Kıbrıs Türk Cemaati ortaokullarında ve liselerinde din derslerine yer verilmemiştir.

Toplumun çeşitli kesimlerinden gelen, ortaokul ve liselerde din öğretimi yapılması yönündeki yoğun talepler üzerine, Maarif Dairesi'nin ilgili kurulu 1967 yılı sonunda, okullarda din derslerinin okutulması kararına varmıştır. Bu karar uyarınca, 1968-1969 öğretim yılından itibaren, milli müdafaa dersleri yanında din derslerinin de okutulması ve ilgili kararın bir genelgeyle bütün okul idarelerine bildirilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak ilgili karar ve genelgeye rağmen hiçbir ortaokul ve lise, din derslerini programına almamıştır. Bu dönemde ilkokul öğretmeni yetiştiren Öğretmen Koleji'nin programında ise haftada bir saat din dersi bulunmaktaydı.¹²³ Günümüzde de hala din dersini programında muhafaza eden Öğretmen Koleji'nde bu ders yalnızca 4. yılın bahar döneminde görülmektedir. Cumhuriyet döneminde ilkokullarda din dersleri, bu kolejden mezun olan öğretmenler tarafından verilmekteydi. Yalnızca bir dönem görülen din dersiyle ilkokullarda din derslerine giren öğretmenlerin ne kadar verimli oldukları düşündürücüdür.

Müftülük mensupları, dini konularda farklı bir tavır sergileyen Rauf Denктаş'a din eğitiminin orta dereceli okulların müfredatına alınması ve Hala Sultan mevkiinde imam yetiştirecek bir İslam Enstitüsü'nün açılmasına dair bir mektup yazmışlardır. Rauf Denктаş 24 Aralık 1969 tarih ve 16/69 sayılı mektubu Maarif Müdürlüğüne göndermiştir. 8 Ocak 1970 tarihli Maarif Müdürü M. A. Raif imzalı ve "Türk Cemaat Meclisi Başkanı'na (yani Rauf Denктаş'a) cevabi mektup şöyledir:

"A- En ilkelinden en gelişmişine kadar bütün toplumlarda dinin, hukuk ve ahlakla beraber insanlar arası sosyal hayatı düzenleyen sistemlerden olduğu, dinin şekil ve manasına taalluk eden esaslarının vatandaşlar tarafından iktisabı için eğitimin şart olduğu bir gerçektir. Prensip itibariyle din öğretiminin Orta Dereceli okullara da teşmil edilmesi fikrine iştirak etmemize rağmen, aşağıda belirtilen

¹²² Ahmet Turan Arslan, "Türkiye'de Din Eğitimi", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 7, 8, 9,10, İstanbul 1995, s. 160; Turgay Gündüz, "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)", *U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. VII, S. 7, Bursa 1998, s. 550-551.

¹²³ Atalay, "Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi", s. 15-16.

hususlar varid olduğu sürece bu yola gitmemizin tehlikeli sonuçlar tevliid edebileceği kanaatindeyiz.

1. Din eğitimi ile ilgili olarak; öğrencilere seviyelerine göre hitap edecek İslamiyet'in özüne inen ve ahlaka dayanan ders kitaplarının mevcut olmaması,

2. Denenmiş bir din dersleri müfredatının mevcut olmaması; bir müfredat tanzim yoluna gidilse dahi böyle bir müfredatı farklı öğretmenlerin tefsir ve tatbik şekillerinin ortaya çıkabileceği, öğretmenlerin görüş ayrılıklarının ise bir fikir polemigi meydana getireceği endişesi, orta dereceli okullarda din eğitimi meselesi halen anavatanda da halledilmiş değildir.

B- Bir öğretim müessesesinin şahsiyeti, şüphesiz orada çalışan eğitim ve öğretim unsurlarının şahsiyetlerinden meydana gelir. Bugün Türkiye'de faaliyette bulunan ve ilkokul üstü 7 yıllık öğrenim veren İmam-Hatip okullarının öğretim kadrosu evsaf ve ehliyet durumlarıyla bu gibi kurumların istenilen seviyede din adamları yetiştirip yetiştiremedikleri tereddüt ve endişesi ortada mevcut iken bunun bir örneğinin Kıbrıs'ta teşkilinin faydalı neticeler vereceğine inanmıyoruz. Kanaatimizce cemaatimizin ihtiyaçlarına cevap verecek din adamları, sadece yüksek tahsil seviyesinde din bilgisi veren ve çağımızın fikri seviyesinde din adamı yetiştirmeyi hedef tutan İlahiyat Fakültesi mezunları olacaktır.”¹²⁴

Her türlü eğitim-öğretim programlarında Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'nı örnek alan Türk Cemaati Maarif Müdürlüğü'nün din dersleri konusunda alınan karara rağmen, çekingen kalması ve gerçekliği söz konusu olmayan, derse ve öğretmenlere güvensizliğin açıkça ifade edildiği yukarıdaki gerekçelerin mazeret olarak ileri sürülmesi, bu hususta kasıtlı bir ihmal ve önyargı, en azından kayıtsızlığın olduğunu göstermektedir.¹²⁵

Cumhuriyet yıllarında zamanın Evkaf Müdürü ve Din Görevlileri Komitesi Başkanı Ahmet Sami başkanlığında bir heyet tarafından hazırlanan 5 Şubat 1969 tarihli “Kıbrıs Din Görevlileri Reorganizasyon Raporu” isimli çalışma Kıbrıs'taki dini durumla ilgili önemli bir çalışmadır. Raporda, Ada'daki Türklerin dini durumlarının vehameti dataylı bir biçimde anlatıldıktan sonra; “Okullarımızda din

¹²⁴ Ateşin, a.g.e., s. 370-372.

¹²⁵ Atalay, a.g.e., 113.

derslerinin ihya edilmesi ve öğrencilere milli hisler kadar, dini hislerin de aşılması, ilerisi için paha biçilmez bir hattı harekât olacaktır”¹²⁶ ifadesiyle, okullarda din öğretiminin toplumun geleceği hususundaki önemine dikkat çekilmiştir.

Sonuç olarak Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde din dersleri, ilkokullar ve Öğretmen Koleji dışında, Kıbrıs Türk Maarifi Müdürlüğü’ne bağlı ortaokul ve liselerde okutulmamış, Kıbrıs Türk gençliği uzun yıllar bu okullardan dininden habersiz bir şekilde mezun olmuşlardır.

¹²⁶ Kıbrıs Din Görevlileri Reorganizasyon Raporu, Lefkoşa 1969, s. 35.

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS'TA 1974 SONRASI VE KKTC DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ FAALİYETLERİ

I. Örgün Eğitim

1975'te, Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulduktan sonra Cumhuriyet Dönemi'nde oluşturulan eğitim sisteminde, öğretimi kökünden etkileyecek yapısal değişiklikler yaşanmamıştır. 1976 yılında toplanan Eğitim Şurası, eğitime yönelik önemli kararlar almış, eğitimin parasız ve zorunlu olması yasaya bu dönemde girmiştir. Değişim, KKTC'nin ilanından sonra devlet olunmasıyla birlikte kurumların yeniden adlandırılması ve düzenlenmesinde yaşanmıştır. Geçmişte Maarif Müdürlüğü'nce yönetilen eğitim kurumları da KKTC Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılandırılmıştır.

KKTC'de örgün eğitim Türkiye'deki eski okullaşma sistemine benzer şekilde; ilkokul, ortaokul ve lise şeklinde yapılanmıştır.

1934 yılından sonra, uzun süre 6 yıl olan ilkokullardaki öğretim süresi 1986-1987 öğretim yılında Türkiye'ye uyum sağlama gayesi ile 5 yıla indirilmiş ve ana sınıflar zorunlu hale getirilmiştir.¹²⁷

Şu an KKTC'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim Dairesi'ne bağlı 111 ilköğretim okulu, Genel Ortaöğretim Dairesine bağlı 14 ortaokul ve 18 lise, Mesleki Teknik Öğretim Dairesine bağlı 12 mesleki teknik lise faaliyet göstermektedir.

Kıbrıs Milli Eğitim Sistemi'nde Örgün Eğitim; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimden oluşmaktadır.

“Okul öncesi eğitim; ilköğretim yaşına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar. Devlet eliyle yürütülen okul öncesi eğitim, bir veya iki yıl süreli olup okul öncesi eğitim çağı nüfusunun tümünü kapsayacak şekilde bir programa bağlı olarak yaygınlaştırılır.

Okulöncesi eğitim kurumları, devlet okullarında ilkokullara bağlı anasınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak

¹²⁷ KKTC MEB, *IV. Milli Eğitim Şurası*, Devlet Basım Evi, Lefkoşa 2005, s. 62.

açılacağı gibi, ayrı anaokulları olarak da kurulabilirler. Ayrı anaokullarına bağlı anasınıfları ile uygulama sınıflarına o yılın 31 Aralık gününden önce dört veya beş yaşını tamamlayan çocuklar alınır.

İlköğretim ise, 6 yaşını tamamlayan çocukların 11 yaşını tamamlayıncaya kadar süren eğitim ve öğretimlerini kapsar. Zorunlu ilköğretim çağı, çocuğun altı yaşını tamamladığı yılın Ağustos ayının son gününü izleyen öğretim yılı başında başlar. İlköğretim kurumları, bir veya iki yıllık anasınıfları ile beş yıllık ilkokullardan oluşur.

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı 7 yıl süreli eğitimin tümünü kapsar. İlköğretime tamamlayan her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim olanaklarından ilgi ve yetenekleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir.

Ortaöğretim kurumları, 3 yıllık ortaokullar ile ortaokul üstü çeşitli programlar uygulayan ve ağırlık verdikleri program uyarınca adlandırılan genel liseler, meslek liseleri, teknik liseler ve diğer liselerden oluşur. Ortaöğretim kurumlarının süresi, 3+4 yıldır ve 15 yaşına kadar zorunlu ve ücretsiz eğitim verilir.

Yüksek öğretim, ortaöğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğretim veren eğitimin tümünü kapsar. Liselerden herhangi birini başarı ile tamamlayan öğrenciler, yüksek öğrenim kurumlarının koşullarına bağlı olmak kaydıyla, bu kurumlardan yararlanma hakkına sahiptirler.”¹²⁸

1. Örgün Din Eğitimi ve Öğretimi Faaliyetleri

1.1. 1974’den 1982’ye Din Eğitimi ve Öğretimi

1976 yılında kabul edilen Federe Devlet Anayasası’nda, uzun bir aranın ardından din dersleri tekrar ortaokul ve lise programlarına girmiştir. Kabul edilen bu anayasanın Din ve Vicdan Özgürlüğü kısmının 4. fıkrasında; “*Din eğitimi ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de yasal temsilcilerinin isteğine bağlıdır*”¹²⁹ denilmektedir. Bu yasaya dayanılarak, din dersleri Türkiye’deki gibi seçmeli dersler arasında kabul edilmiş ve yine Türkiye’deki gibi haftada bir saatlik seçmeli ders olarak programa alınmıştır.

¹²⁸ Geniş bilgi için bkz. <http://www.mebnet.net/?q=node/20> (KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi) (11.01.2012 tarihinde erişilmiştir)

¹²⁹ Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası, 1976.

Kıbrıs'ta din dersi öğretmeni yokluğu başta olmak üzere, din derslerinin öğle tatili veya diğer derslerin bitiş saatinden sonraya konulması gibi nedenlerden dolayı ders genellikle seçilmemiştir. Bu dönemde uygulamada çok büyük zorluklar yaşanmış, derse yeterli ilgi sağlanamamış ve uygulamada başarısız olunmuştur. 1976 yılında başlayan seçmeli ders uygulaması 1982 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir.¹³⁰

Türkiye'de 1982 yılında okullarda din derslerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) adı altında zorunlu dersler kapsamında okutulması kararlaştırılınca, Kuzey Kıbrıs'taki okullarda da ders zorunlu dersler kapsamına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ilk ve orta dereceli okulları için hazırlanan DKAB dersi kitapları, Türkiye ile aynı tarihte, 1982 eğitim-öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanmıştır. Fakat Türkiye'deki mevcut alt yapı ve ders için gerekli öğretmen potansiyelinden yoksun olan KKTC'de, ortaokul ve liselerde dersin sağlıklı okutulması mümkün olmamıştır. Dersle ilgili çeşitli şikâyetler, istekler ve tavsiyeler yapılmasına rağmen, sorunlara ciddi olarak yaklaşılmamıştır. Yıllardır devam eden problemler de azalmadan devam etmiş ve hiç değişmemiştir.¹³¹

1.2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Hukuki Durumu ve Uygulanması

DKAB dersi, KKTC Anayasasının Vicdan ve Din Özgürlüğü ile ilgili 23. maddesinin 4. fıkrasında ifade edilen “*Din eğitim ve öğretimi, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır*”¹³² hükmü ve KKTC Milli Eğitim Yasası, Laiklik ve Din Kültürü Eğitimi başlığı altında 19. maddede ifade edilen “*Milli eğitimde laiklik esastır. Bu ilkeye ters düşmemek koşuluyla öğretim kurumlarında din kültürü eğitimi yapılabilir*”¹³³ hükmü çerçevesinde okutulmaktadır. Yasalarda zorunluluk kaydı bulunmadığı için zaman zaman bazı problemler yaşanmıştır. Bu kanunlar çerçevesinde 2005 yılına kadar KKTC'de ilkokulların 4 ve 5. sınıflarında, orta

¹³⁰ Atalay, *a.g.e.*, s. 152.

¹³¹ Atalay, *a.g.e.*, s. 152-153.

¹³² KKTC Anayasası, 23/4.

¹³³ KKTC Milli Eğitim Yasası, 19. madde.

dereceli okulların bütün sınıflarında DKAB dersi zorunlu olarak haftada bir saat okutulmuştur.

2005-2009 öğretim yılında, ilkokul 4 ve 5. sınıflar hariç ortaokul ve liselerin bütün sınıflarında DKAB dersleri seçmeli olarak okutulmuştur.

2009-2010 öğretim yılından itibaren ise, ilkokulların 4 ve 5. sınıflarında zorunlu olarak muhafaza edilen DKAB dersleri, ortaokullarda tekrar zorunlu olmuş, liselerde ise seçmeli ders statüsüne geçen din dersi halen seçmeli olarak okutulmaktadır.

1.3. İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

DKAB dersi, ilkokulların 4 ve 5. sınıf programlarında haftada bir saat zorunlu olarak yer almaktadır. Ders, diğer temel dersler gibi sınıf öğretmeni tarafından okutulmaktadır. KKTC’de ilkokullara sınıf öğretmeni yetiştiren Atatürk Öğretmen Akademisinde 4. yılın bahar döneminde 2 kredilik DKAB dersi okutulmaktadır. Bu dersin tanımı ve içeriği; *“Temel kavramlar (din-kültür-ahlak); Müslümanlığın temel ilkeleri; İslamiyet ve diğer dinler; ahlak ve ahlakın birey ve toplumla ilgili esasları; İlköğretim 4-5 sınıflar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programının incelenmesi; öğretim yaklaşımları; öğrenmenin değerlendirilmesi”*¹³⁴ şeklinde ifade edilmektedir.

DKAB dersinin genellikle uygulamada öngörülen esaslar doğrultusunda okutulmadığı, gerek derse giren öğretmenler, gerekse öğrenciler tarafından dile getirilmektedir. Görüştüğümüz sınıf öğretmenlerinden bir kısmı bu dersi birkaç haftada bir yaptıklarını, bazıları ise hiç yapmadıklarını dile getirmiştir. Gerekçe olarak da öğrencilerin sordukları sorulara cevap veremediklerini ve diğer derslerin konularını yetiştiremedikleri için DKAB derslerinin yerine Türkçe, Matematik gibi dersleri okuttuklarını, bunun yanında dersi işledikleri zamanlarda ise yüzeysel olarak bazı ahlaki konular üzerinde durduklarını samimi bir şekilde ifade etmektedirler. Az da olsa dersi müfredata uygun şekilde işlemeye çalışanlarda alan bilgisi açısından zorluklar yaşamaktadırlar.

¹³⁴ <http://www.aoa.edu.tr/page.aspx?id=130>. (Atatürk Öğretmen Akademisi Resmi İnternet Sitesi) (15.01.2012 tarihinde erişilmiştir).

İlkokullardaki bu derse, DKAB dersi branş öğretmenlerinin girmesi noktasında çalışmalar yapılmış olsa da sınıf öğretmenlerinin Öğretmen Akademisi mezunu olmaları ve burada haftada bir saat bu dersi aldıkları ve mevzuatın buna uygun olmadığı gerekçesiyle müsaade edilmemektedir.

İlkokullardaki DKAB dersi için dağıtılan kitapların bazı okullarda öğrencilere dağıtılmadığı, olumsuz bir tablo olarak öğrenciler ve veliler tarafından ifade edilmektedir.

İlkokullarda bu dersi verebilecek branş öğretmeni olmaması ve bu dersleri sadece bir dönem DKAB dersi gören sınıf öğretmenlerinin okutması pedagojik olarak uygun görülmemektedir. Bu nedenle ortaokullarda olduğu gibi ilkokullarda da DKAB derslerine branş öğretmenleri girmelidir.

Din eğitiminde en önemli devrelerden biri olan ve yapılan bilimsel araştırmalarla¹³⁵ da ilkokul çağındaki öğrenciler için önemi sabit olan DKAB dersinin bu şekilde geçirilen ve adeta yok sayılan bir konumda olması oldukça üzücüdür. Bu durumun düzeltilmesi bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir çabası da görülmemektedir.

1.4. Ortaokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

DKAB dersinin, KKTC ortaokullarında zorunlu olarak haftada 1 saat okutulması öngörülmektedir. KKTC ortaokullarında DKAB dersi, T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliğine bağlı olan 67 din görevlisi arasından İlahiyat Fakültesi veya İlahiyat ön lisans mezunu görevliler tarafından 2008 yılına kadar okutulmaya çalışılmıştır. Ayrıca KKTC Din İşleri Dairesi'ne bağlı İlahiyat Fakültesi mezunu iki öğretmen* de bu derslere girmiştir. Derse girecek din görevlileri her öğretim yılı başında bir ders yılı için KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'nca sözleşmeli olarak girdikleri ders saatine göre ücretlendirilmek suretiyle görevlendirilmişlerdir. 2008 yılına kadar bu görevlendirmeler, Türkiye'den DKAB

¹³⁵ Geniş bilgi için bkz. Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, D.İ.B. Yayınları, Ankara 1983; Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, T.D.V. Yayınları, Ankara 2009; Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

* Öğütmenlik, KKTC Din İşleri Dairesi'nde başkanlıktan sonra gelen makamdır. Öğütmen kavramı vaiz karşılığı kullanılmış olmakla birlikte, Türkiye'deki vaizlerden daha geniş yetki ve sorumluluğa sahiptir.

öğretmenlerinin ihtiyacı karşılayacak sayıya ulaşmalarına kadar devam etmiştir. Şu anda KKTC ortaokullarında DKAB derslerine giren öğretmenlerin hepsi öğretmenlik formasyonuna sahip kişilerden oluşmaktadır.

Maalesef 5 yıl öncesine kadar ortaokullarda DKAB derslerine, yukarıda da belirttiğimiz gibi T.C. din görevlileri girmektedir. Maalesef dememizin sebebi bu görevlilerin öğretmenlik formasyonuna sahip olmamaları nedeniyledir. Zaten kendileri de derslere bu işin ehli kişilerin girmesi gerektiği konusunda hemfikirdirler. Fakülteden mezun olduktan sonra hiç öğretmenlik yapmamış olmalarından kaynaklanan tecrübesizlik, din görevlilerininin KKTC’de öğretmenlik süreçlerinde sıkıntıya neden olan en önemli güçlük olarak öne çıkmaktadır. Öğretmenlikte zorlanmalarına neden olan en önemli noksanlıkların tecrübesizlik ve formasyon yetersizliği olduğu görevlilerce de ifade edilmektedir.

Din görevlilerinin öğretmenlik formasyonları olmadığı için uyguladıkları öğretim yöntemleri; camilerden alışkın oldukları vaaz ve hutbelerle, yaz kurslarındaki uygulamalarda sıklıkla kullandıkları anlatım ve ezberin yanında soru-cevaptan ibarettir.¹³⁶

Ortaokul öğrencilerininin DKAB ders programına yönelik tutumlarının araştırıldığı bir çalışmada olumlu sonuçların ortaya çıkması¹³⁷ ümit verici bir durumdur.

1.5. Liselerde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

Liselerde şu an seçmeli dersler arasında olan DKAB dersi, 1982 yılında zorunlu dersler arasına alındıktan sonra derse girecek öğretmen konusunda sıkıntılı dönemler geçirmiştir. 2000’li yıllara kadar derslere alan dışından öğretmenler girmiş ve bu dersler zorunlu olmasına rağmen geçirtilen bir ders konumunda varlığını sürdürmüştür. Alan dışından gelen öğretmenler de serbest faaliyet, genel sohbet, ders kitabını öğrencilere okuma ya da kendi uzmanlık alanları olan branşlarda ders

¹³⁶ Atalay, “Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC’de Örgün Din Öğretimi”, s. 27.

¹³⁷ İsmail Çamuroğlu, *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Öğrencilerin Tutumları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa 2011, s. 106-109.

okutmuşlar ve öğrenciler din ile ilgili hiçbir şeyden haberdar olmadan ve tam not alarak mezun olmuşlardır.

2001-2002 ve 2002-2003 öğretim yıllarında 33 liseden sadece 6'sında DKAB dersi din görevlileri tarafından verilmekteydi. Bu sayı 2003-2004 öğretim yılında 7, 2004-2005 öğretim yılında ise 12'ye yükselmiştir.¹³⁸ Günümüzde ise liselerde seçmeli olan DKAB dersi T.C. Eğitim Müşavirliğine bağlı DKAB öğretmenleri tarafından okutulmaktadır.

Görüştüğümüz öğretmenlerin ifadesine göre bazı liselerde müdürler, DKAB dersini açtırmak istememekte ve kasıtlı olarak seçmeli ders listesine bile koymayarak, sanki bu ders yokmuş gibi muamele etmektedirler. Bazı öğretmenlerin gösterdikleri yoğun gayret ve ricalarla bazı liselerin birinci sınıflarında bu ders seçmeli olarak okutulmaktadır.

Liselerdeki problemlerden bir tanesi de, lise müdürlerinin genelde zeki ve başarılı öğrencilere DKAB dersini seçtirmeyip İngilizce ve Fen bilimleri derslerini seçtirdikleri, başarısız ve yaramaz öğrencileri de DKAB dersine yönlendirdikleri yönündedir. Bu tür olumsuz tutumlar liselerde gerektiği gibi DKAB derslerinin yapılmasına mani olmakla beraber, öğrencilerin dinlerini öğrenmek için seçmeli olduğu halde bu dersi bazı liselerde seçememeleri eğitim açısından sakıncalı bir durumdur.

Önceki dönemlerde liselerin çoğunda branş dışı, alanla yakınlığı olmayan öğretmenlerin DKAB öğretmenliği için görevlendirilmesi, KKTC'de örgün din öğretimin en önemli sorunlarından birisiydi. Günümüzde ise branş öğretmenlerinin mevcut olması fakat derslerin seçmeli ve okul müdürlerinin bunlara müdahale etmesi ciddi bir sorun olarak görülmektedir.

1.6. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Öğretmen Kadrosu

KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'nda kadrolu olarak görev yapan DKAB öğretmenlerinin sayısı sadece 4'tür. Geri kalan 33 öğretmen T.C. Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliğine bağlı olarak Türkiye'den eğitim-kültür anlaşmaları gereğince gönderilen öğretmenlerdir. Bu 33 öğretmenden 4 tanesi bayandır. Türkiye'den gelen

¹³⁸ Atalay, "Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi", s. 24.

öğretmenler arasından doktora ve yüksek lisans yapmış olanlar bulunmakta ve ayrıca KKTC'deki üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde yüksek lisansına devam eden öğretmenlerde mevcuttur.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz DKAB öğretmenleri yalnızca ortaokul ve liselerde derslere girmektedirler. İlkokullarda DKAB dersine sınıf öğretmenleri girmekte, fakat bu dersler programda belirtildiği gibi işlenmemektedir. Öğretmenlerin alan bilgisi eksikliği bu dersi işlemelerinin önündeki en büyük engeldir. Bu nedenle ortaokul ve liselerde olduğu gibi ilkokullardaki DKAB derslerine de bu işin eğitimini almış DKAB öğretmenleri girmelidir. Fakat bu alanda Milli Eğitim Bakanlığı'nın henüz bir çalışması yoktur.

2008 yılına kadar ilkokul dışındaki okullardaki DKAB derslerine T.C. din görevlileri girmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi din görevlilerinin fakültelerden mezun olduktan sonra hiç öğretmenlik yapmamaları, formasyon eksikliği ve bunların getirmiş olduğu tecrübesizlik bir takım problemleri beraberinde getirmiştir. Önceki dönemlerde Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu duruma kayıtsızlığı, ihtiyaç olduğu halde Türkiye'den Tarih ve Edebiyat alanında öğretmen talep edip DKAB öğretmeni istememesi suistimal veya kasti bir uygulama olarak değerlendirilebilir.

DKAB öğretmenleri getirilmeden önce derslere girecek din görevlileri için her öğretim yılı başında T.C. Büyükelçiliğine Mili Eğitim Bakanlığı aracılığıyla müracaatta bulunulmakta, elçilik de T.C. Din Hizmetleri Müşavirliği aracılığıyla KKTC ortaokul ve liselerinde sözleşmeli olarak ders ücreti karşılığında derse girecek din görevlilerini belirleyip görevlendirmektedir.¹³⁹ T.C. Din Hizmetleri Müşavirliği yetkililerinin ifadesine göre, öğretmen talebinde ilgili bakanlık, inisiyatifi okul müdürlerine bırakmıştır. Yani, okul müdürü tarafından ortaokul ve liselerde öğretmenlik yapmak üzere görevlendirilecek din görevlisi isteğinde bulunulmadığı takdirde, bakanlıkça o okulda görevlendirme yapmak üzere din görevlisi istenmemektedir.

¹³⁹ Atalay, "Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi", s. 22.

Birkaç yıl öncesine kadar kadrosu bile bulunmayan DKAB dersi için Milli Eğitim Bakanlığı'nca kadro ihdas edilmesi gelecek için önemli ve olumlu bir durumdur.

1.7. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amacı ve Amacın Gerçekleştirilmesini Etkileyen Faktörler

Din ve Ahlak öğretiminin genel amaçları; “Temel eğitim ve Orta Öğretimde, Türk Milli Eğitim politikası doğrultusunda Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına, ilkelerine ve Atatürk’ün laiklik ilkesine uygun, Din, İslam Dini ve Ahlak Bilgisi ile ilgili temel bilgi kazandırmak; böylece Atatürkçülüğün, milli birlik ve beraberliğin, insan sevgisinin, dini ve ahlaki yönden geliştirilmesini sağlamak, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar yetiştirmektir.”¹⁴⁰

Saymış olduğumuz bu amaçları etkileyen en önemli üç faktör; müfredat, ders saatinin durumu ve veli ilgisizliğidir. Şimdi sırasıyla KKTC’de DKAB dersinin amacını etkileyen bu üç faktör üzerinde biraz durulacaktır.

1.7.1. Müfredatın Durumu

KKTC okullarında, Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilk ve orta öğretim kurumlarında uygulanan DKAB dersi müfredatı aynen uygulanmaktadır. Özellikle ilkokullarda branş öğretmenleri olmamasından dolayı öğrenciler bir üst sınıfa geçtiklerinde, bir önceki sınıfta uygulanan müfredatı tam olarak öğrenemediklerinden üst sınıflardaki konuları kavramaları güçleşmektedir. Önceki dönemlerde ortaokul ve liselerde de alanının uzmanı öğretmenler bulunmadığından okullarda müfredatı takip etmek ve tam olarak uygulamak mümkün değildi. Zira öğretmenlerin çoğu da zaten müfredata hâkim değildiler.¹⁴¹

Çalışma gereği görüşmüş olduğumuz öğretmenlerin ortak kanaati, öğrencilerin dini bilgilerinin çok zayıf olduğu ve ilkokullarda gerekli eğitimin de verilmemiş olmasından dolayı ortaokulda okuttukları derslerde zorlanmalarınıdır. Dini bakımdan bilgileri zayıf olan öğrencilere, DKAB öğretmenlerinin müfredatı gereği gibi

¹⁴⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, *Tebliğler Dergisi*, S. 2109, 25 Mart 1982, Ankara, s. 9.

¹⁴¹ Atalay, *a.g.e.*, s. 168.

uygulamaları da zorlaşmaktadır. Bazı öğretmenlerin anlattıkları olaylar öğrencilerin durumları hakkında fikir vermektedir.

Öğrencilerden bir tanesin DKAB öğretmenine gelerek ‘hocam, camilerde her gün hoparlörden söylenen şey nedir? Neden söylenir?’ soruları karşısında öğretmen, çok şaşırılmış ve şaşkınlıkla birlikte öğrencinin sorusuna cevap vermiştir. Başka bir olay ise daha içler acısıdır. Şöyle ki öğrencilerden bir tanesi gördüğü bazı insanların neden yatıp kalktıklarına (namaz) anlam verememiş ve insanların neden bazı hareketlerle yere yatıp kalktıklarını öğretmenine sormuştur.

Müslüman bir ülkede ortaokul çağında ezandan ve namazdan haberi olamayan öğrencilerin olması gerek okullardaki DKAB derslerinin verimliliği (verimsizliği) gerekse öğrencilerin sosyal hayatta ve aile ortamında dini ritüellere yönelik pek fazla bir örneklik görmediğini gözler önüne sermektedir.

Ayrıca KKTC okullarında, Türkiye okullarında okutulan müfredatın aynısının okutulması da bazı problemler ortaya çıkarmaktadır. Her ne kadar birbirlerine çok yakın olan iki toplum olsa da, yıllarca dini yönden ihmal edilen Kıbrıs Türk halkının dini alt yapısı oldukça zayıftır. Bu yüzden Türkiye’deki öğrencilere göre dini bilgi bakımından daha zayıf olan KKTC’deki öğrencilerin seviyelerine uygun bir programın hazırlanması gerekmektedir. Ne yazık ki KKTC Milli Eğitim Bakanlığı birçok ders kitabını KKTC şartlarına göre düzenlese de, DKAB ders kitaplarına dokunulmamaktadır. Derslere giren DKAB öğretmenleri bu konu hakkında KKTC Milli Eğitim Bakanlığı’na bir yazıyla müracaat etmiş ve müfredatın kendileri tarafından KKTC’nin şartlarına uygun olarak düzenlenmesini ve sadeleştirilmesini talep etmişlerdir. Fakat bu taleplerine hala bir cevap gelmemiştir.

Ders saatinin az, müfredatın ise ders saatine göre geniş olması öğretmenleri bazı farklı uygulamalara yönlendirmektedir. Öğretmenler hem öğrencilerin dini alt yapılarının zayıf olmaları hem de sürenin kısıtlı olması nedeniyle kendilerine göre öğrenciler için önemli gördükleri yerleri anlatmaktadırlar. Örneğin zekât, hac gibi konuların üzerinde fazla durmadan inanç ve temel ibadetlerle ilgili konulara öncelik verilerek, onların seviyelerine uygun biçimde dersleri anlatmaktadırlar. Sınavlarda ise, çok basit sorular sorduklarını belirten öğretmenler, Türkiye’de görev yaptıkları

dönemde öğrencilere sordukları soruların, seviye olarak çok daha altında sordukları soruların bile beklenen düzeyde cevaplandırılmadığından yakınmaktadırlar.

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı müfredatın KKTC şartlarına göre düzenlenmesi ve öğrencilere seviyelerine uygun biçimde branş öğretmenleri tarafından bu derslerin okutulması gerekmektedir. Fakat şimdilik böyle bir düzenleme bakanlıkça düşünülmemekte, bu da bakanlığın DKAB dersine olan ilgisizliğini ve kayıtsızlığını göstermektedir.

1.7.2. Ders Saatinin Durumu

KKTC’de, DKAB dersinin önündeki problemlerden birisi de ders saatinin haftada 1 saat olmasıdır. Türkiye okullarında haftada iki ders saatinde okutulması ve öğretilmesi planlanan müfredatın, KKTC okullarında haftada bir saat yapılması nedeniyle uygulanması ve bitirilmesi imkânsızdır. Müfredat kısmında da belirttiğimiz gibi, dini alt yapı yönünden genelde Türkiye’deki öğrencilerden daha zayıf olan KKTC’deki öğrencilerin bir ders saatinde konuları anlayıp, öğrenmeleri zor olmaktadır.

KKTC’de ya mevcut şartlar göz önüne alınarak müfredatın gözden geçirilmesi ve ders saatine uygun bir şekilde düzenlenmesi ya da müfredatın sığdırılabilmesi için ders saatinin artırılması gerekmektedir. Çünkü mevcut müfredatın uygulanması ancak bu şekilde mümkün olabilir.

Nitekim görüştüğümüz öğretmenlerin tamamı ders saatinin azlığı nedeniyle programı uygulamada zorluklar yaşamaktadırlar. Öğrencilerin alt yapı eksikliği de buna eklenince problem daha da belirginleşmektedir. Bir öğretmenin “Türkiye’de haftada 40 saat derse giriyordum, KKTC’de ise haftada 18 saat derse giriyorum, fakat buradaki 18 saat Türkiye’deki 40 saat dersten daha yorucu” demesi durumun anlaşılması için önemli bir anekdottur.

1.7.3. Veli İlgisizliği

İnsanın toplum içerisinde değer kazanması, saygı görmesi ve var olabilmesi için eğitimin ne kadar gerekli ve elzem olduğu tartışmasız her kesim tarafından ifade edilir. İşte bu eğitimin birinci derecede verildiği yer ailedir. İnsan topluluklarını millet ve ümmet yapan, manevi değerlerin nesilden nesile intikalini sağlayan yegâne

kurum yine ailedir.¹⁴² Bu nedenle ailesi tarafından eğitilmeyen ve eğitimine ilgisiz ve kayıtsız kalınan gençler okul hayatlarında sıkıntılara neden olabilmektedirler.

Konumuz açısından, öğrencilerin DKAB derslerinin işlenişini olumsuz yönde etkileyen yönlerine ve bunlarda velilerinin etkisine değinilecektir.

Öğrenciler arasında derslere ilgi konusunda bölgelere göre farklılıklar gözlenmektedir. Ağırlığını 1974'ten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nden gelerek KKTC'ye yerleşmiş ailelerin çocuklarının oluşturduğu okul ve sınıflarda derslere ilgi daha yüksektir. Öğretmenlerin ifadesine göre bu öğrenciler, yerli öğrencilere oranla derslere daha ilgili ve öğretmenlerine karşı daha saygılı olduklarıdır. Öğretmenlerin ekserisi tarafından paylaşılan bir görüş de öğrencilerde daha çok ailelerinin takipsizlik ve ilgisizliğinden kaynaklanan bir boş vermişlik ve gagesizliğin hâkim olduğu ve bunun DKAB dersine de yansıdığı noktasındadır. Bu bağlamda öğretmenler; dini bilgi ve pratik açısından öğrencilerin alt yapısının olmamasını, ailelerin büyük çoğunluğunun dini bilgi ve pratiklerinin de yok denecek kadar az veya hiç olmaması nedeniyle çocuklarına katkıda bulunamamalarını, dolayısıyla öğrencilerin DKAB dersinin yararı konusundaki kuşkularını derse yoğunlaşmayı engelleyen bir zorluk olarak görmektedirler.

İlkokullarda veli ilgisizliği zirve noktasındadır. Okulların çoğunda DKAB dersi ya yapılmıyor ya da gerektiği gibi yapılamıyor. Bu noktada ailelerin de fazla bir müdahalesi olmamaktadır. Aileler tarafından bu durumun gerektiği şekilde mücadelesi verilmeli ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bu konuda tedbir alınması yönünde müracaat edilmelidir.

Netice olarak velilerin çocuklarına karşı ilgisiz oluşları onların DKAB dersinin amacını gerçekleştirmesine engel olmaktadır. Bu ilgisizliğin en olumsuz sonucu ilkokullarda kendini göstermektedir. Bunun yanında öğrencilerin, ailelerinde dini ritüellere dair pek fazla bir iz görmemeleri ve bir de Kıbrıs Türk Toplumunu içerisinde geçmişten gelen dine ve din adamlarına karşı oluşmuş olumsuz imaj, öğrencilerin DKAB dersine karşı ilgisiz olmalarının nedenlerinden biridir.

¹⁴² Abdullah Özbek, "Bir Eğitim Kurumu Olarak Ailenin Önemi", *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, s. 49-50.

2. İlahiyat Bölümü

2.1. Tarihi Gelişim

Türkiye'deki uygulamalara paralel olarak din dersleri 1940'lı yıllardan itibaren Kıbrıs ortaöğretiminden tamamen kaldırılmış, daha sonra uzun yıllar orta öğretimde yer almamıştır. Kıbrıs camilerinde; imamlık, vaizlik ve müezzinlik yapabilecek kalitede yeterli elemanın olmadığı sürekli dile getirilmiş, bu konuda çalışma yapılması gereği vurgulanmıştır.¹⁴³

Kıbrıs'ta din görevlisi yetiştirmek ve mevcut görevlilerin niteliklerini arttırmak için bu işlerden sorumlu olan Evkaf Murahhaslığı bazı adımlar atmıştır. Bunlardan birisi ve en önemlisi 1932 yılında kurulan İslam İlahiyat Okulu'dur. Okulun varlığıyla ilgili tek kayıt 1949'da hazırlanan Türk İşleri Komisyonu Ara Raporu'nun evkafla ilgili bölümünde geçmektedir. Raporlardaki ifadelerden Ada'daki camilere imam yetiştirmek amacıyla açıldığı, fakat yeterince iyi idare edilememesi ve imamlık mesleğine ilgiyi azaltan başka faktörler dolayısıyla okulun yeterince iyi çalışmamış olduğu anlaşılmaktadır. Aynı raporda ifade edildiğine göre 1932-1948 yılları arasında 16 yıl zarfında sadece sekiz kişi bu okuldan mezun olmuş, iki kişi de kısa süreli bir kursa tabi tutulmuştur.¹⁴⁴ Ada'da o yıllarda 300 kadar caminin olduğunu varsayarsak bu okulun ne kadar başarılı (başarısız) olduğu anlaşılacaktır.

20 Temmuz 1955 tarihinde Evkafın Türk Cemaatine devredilmesinden sonra da böyle bir okul açılmamıştır. Yalnızca Evkaf Yüksek Meclisi'nin 27 Mart 1957 tarihli kararıyla 5 Nisan 1957 tarihinden itibaren ilk etapta din görevlisi bulunmayan köylerin saptanması ve daha sonra da bu görevi benimseyenlerin yetiştirilebileceği imamet kurslarının açılması kararlaştırılmıştır. Buna ilaveten gelecek için de Türkiye'de İmam-Hatip okullarında öğrenim görmek üzere 7 kişi saptanmış ve ileride okullarını bitirdiklerinde imam olarak makul bir ücretle istihdam edilmek üzere evkaf bursuyla Adana İmam-Hatip Lisesi'ne gönderilmiştir.¹⁴⁵

¹⁴³ İsmet Konur, *Kıbrıs Türkleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1938, s. 32.

¹⁴⁴ Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu, Lefkoşa 1949, s. 31.

¹⁴⁵ Mustafa Haşim Altan, *Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi*, Kıbrıs Vakıflar İdaresi Yayınları, C. II, Lefkoşa 1986, s. 118.

1970'li yıllara gelinceye kadar, Kıbrıs'ta dini okul açma konusunda herhangi bir gelişme olmamış, aynı zamanda daha önceki yıllarda açılması kararlaştırılan kursların da devamı gelmemiştir. Bu arada Türkiye'ye gönderilen öğrencilerin çoğu da ücretler çok düşük olduğundan ve din işleri iyi organize edilmediği için, ya Kıbrıs'a dönmemişler ya da başka sahalarda vazife almak zorunda kalmışlardır.¹⁴⁶

İmam yetiştirmeye yönelik olarak Libya'nın finansmanlığında Lefkoşa'da kurulan Din Sitesi'nde, 1972 yılında 3 sene devam eden kurslar düzenlenerek, Türkiye'den gelen iki din eğitimcisi tarafından 1975'e kadar 17 kişi eğitilmiş, bunlar 1976 yılında kadrolu olarak tayin edilmişlerdir. Finansman sıkıntısı ve verilen eğitimin yetersizliği sebebiyle bu kurslar durdurulmuştur.¹⁴⁷

1974 Barış Harekâtı'ndan sonra da kimi çevreler tarafından konu gündeme getirilmişse de herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. İmam-Hatip Lisesi benzeri dini içerikli eğitim yapan, fakat müspet ilimlerin de okutulacağı bir okul açılması yönünde T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne ulaşan çok sayıda vatandaş dilekçeleriyle Türkiye'den böyle bir okul açılması yönünde talepte bulunulmuştur. 1985 yılında konuyla ilgili olarak T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nca ilgili T.C. Devlet Bakanlığı'na gerekçeli yazılar gönderilmiştir. Fakat Bakanlık, Kıbrıs'ta İmam-Hatip açılmasında yarar görmemekte, bunun yerine Türkiye'den yetenekli ve tecrübeli din görevlileri ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni gönderilmesinin her iki ülke açısından daha yararlı olacağı beyan edilerek konu kapatılmıştır.¹⁴⁸

Dinî içerikli okul açılması yönünde KKTC hükümetlerinin herhangi bir çalışma yaptığı söylenemez. Yalnızca İmam-Hatip Lisesi ile ilgili 1980'li yılların sonunda ciddi bir girişimde bulunulmuştur. Konuyla ilgili bir heyet oluşturulmuş, bu heyet böyle bir okulun açılması ile ilgili hükümetin bilgisi dâhilinde gerekli çalışmayı yapmış, açılacak okulun tüzüğü dahi hazırlanmış, fakat son aşamada

¹⁴⁶ Din Görevlileri Reorganizasyon Raporu, Lefkoşa 1969, s. 4.

¹⁴⁷ Atalay, *a.g.e.*, s. 195.

¹⁴⁸ Atalay, *a.g.e.*, s. 196.

yapılan hazırlıklar ve okulun açılmasıyla ilgili imza aşamasına gelen çalışmalar durdurulmuştur.¹⁴⁹

Bundan başka farklı tarihlerde dinî içerikli okul açılmasıyla ilgili dönemin Başbakanlarına gerekçeli raporlar gönderilmiştir. Bunlardan biri 19 Aralık 1989 tarihinde Başbakan Derviş Eroğlu'na, bir diğeri de 5 Mart 1994 tarihinde dönemin Başbakanı Hakkı Atun'a gönderilmiş, fakat gazetelerde lehte ve aleyhte pek çok yazı yazılmasından ileriye gidilememiştir.¹⁵⁰

KKTC'de son dönemlerde İmam-Hatip Lisesi'nin açılacağı Tüm İlahiyat Fakülteleri ve Yüksek İslam Enstitüleri Mezunları Derneği (TİYEMDER) Genel Başkanı Selahattin Yazıcı tarafından medyada paylaşılmıştır.¹⁵¹ Kıbrıslı Türklerin sosyo-kültürel durumu ve hassasiyetleri hesaplanmadan yapılan bu açıklama bazı sivil toplum örgütü ve az da olsa toplumun bazı kesimlerince tepkiyle karşılanmıştır. Yine aynı dernek tarafından 2009 yılında, KKTC'deki dini durum ve faaliyetler hakkında, Türkiye Başbakanı R. Tayyip Erdoğan'ı bilgilendirmek için bir rapor hazırlanmış ve burada din eğitime ihtiyaç duyulduğu ve bu konuda faaliyetlerin yapılması önerilmektedir.¹⁵²

Yapılan tartışmaların gölgesinde Lefkoşa'da Haspolat Meslek Lisesi'nin bünyesinde İlahiyat Bölümü olarak açılan okul, eğitim-öğretim yılının neredeyse ortalarında 16 Kasım 2011 tarihinde öğrenci kayıtlarına başlamış ve 21 erkek 4 kız toplam 25 öğrencisiyle eğitime başlamıştır. Yıllardır özlem duyulan ve yetkili mercilere yıllardır taleplerin bildirilmesine rağmen bir türlü olumlu netice alamayan halkın özlemi bu okulun açılmasıyla artık son bulmuştur.

KKTC'nin Müslüman bir ülke olması ve Müslüman bir ülkede bulunan camilerinde imam-hatibe ihtiyaç duyacağı aşikârdır. Bunun yanında KKTC'nin din hizmetlerinden sorumlu mercii Din İşleri Başkanlığı'dır. Din İşleri Dairesi Yasası'nda imam olmak için, İmam-Hatip Lisesi veya dengi bir okuldaki mezun

¹⁴⁹ Ahmet Dervişoğlu, *KKTC Din İşleri Dairesi Hizmetleri ve Sorunları ile İlgili Rapor*, Lefkoşa 1992, s. 4.

¹⁵⁰ Atalay, *a.g.e.*, s. 197

¹⁵¹ "TİYEMDER'den Kıbrıs'a İlahiyat Fakültesi Müjdesi", *Yenişafak*, 28 Haziran 2011.

¹⁵² Selahattin Yazıcı, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti TİYEMDER Özet Raporu*, 24.06.2009.

olmak şartı aranmaktadır.¹⁵³ Yasasında mezun olunması şart olarak aranan bir okulun bunca yıl açılmamış olması yasayla uygulama arasında tezat oluşturmaktaydı. Bu da göstermektedir ki aslında İlahiyat Bölümü'nün açılması yıllardır sürdürülen bir yanlışın düzeltilmesidir.

Şu anda Meslek Lisesi bünyesinde açılmış olan İlahiyat Bölümü'nün 2012-2013 öğretim yılı içerisinde kolej olarak farklı bir yerde hizmet vermesi için çalışmalar yapılmaktadır. Kıbrıs İlim Ahlak ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı (KİSAV) tarafından 30 yıllığına kiralanmış ve Haspolat-Lefkoşa'da bulunan yaklaşık 200 dönümlük vakıf arazisi üzerine yapılması planlanan eğitim kompleksi içerisinde inşa edilecek Hala Sultan İlahiyat Koleji için tüm hazırlıklar tamamlanmıştır. Ayrıca bu eğitim kompleksi için hazırlanan proje içerisinde İlahiyat Koleji'ne bağlı kreş, ilkokul, ortaokul, erkek ve kız yurtları, spor ve konferans salonları, yüzme havuzu ve cami yapılması mevcuttur.*

İlahiyat Kolejiyle ilgili önemli bir gelişme de Türkiye'deki uygulamalardan farklı olarak 2012-2013 öğretim yılından itibaren kolejin orta kısmının da açılacak olmasıdır. Bu yönde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 23 Haziran günü bir sınav yapılmış ve 139 kişinin katıldığı sınavdan önceden belirlenen 72 kişilik kontenjan için başarılı olan öğrenciler İlahiyat Koleji'ne kayıt yaptırmaya hak kazanmıştır.*

2.2. Müfredat

Kuzey Kıbrıs'taki İlahiyat Bölümü'nün müfredatı, Türkiye'de bulunan İmam-Hatip Liselerinin müfredatıyla paralellik arz etmektedir. Derslerde okutulan kitaplar da aynı şekilde Türkiye'deki İmam-Hatip Liseleri'nde okutulan kitaplarla aynıdır. İlahiyat Bölümü'nde okutulan Arapça dersi (4), Kur'an-ı Kerim (6), Temel Dini Bilgiler dersi ise (2) saat okutulmaktadır.

¹⁵³ Din İşleri Dairesi (Kuruluş Görev ve Çalışma Esasları) Yasası, S. 26/1993.

* Projede ismi Hala Sultan İlahiyat Koleji olarak geçen okulun projesi ekte sunulmuştur.

* Hala Sultan İlahiyat Koleji projesini yürüten yetkililerden aldığımız bilgiye göre, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açıklanan 72 kişilik kontenjan, yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 100'e çıkarılacaktır. Buna göre, baraj puanı olan 50'nin üzerinde alan 28 öğrenci daha bu okula alınacaktır. Fakat bu konuda açıklanmış resmi bir bilgi söz konusu değildir.

İlahiyat Bölümü'nün Kasım ayı ortalarında açılması nedeniyle öğrencilerin Arapça, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerindeki açıklarının telafi edilmesi noktasında ders saatlerine ek olarak öğrencilerin barındıkları yurttan yine okuldaki öğretmenleri tarafından takviye derslerle ders açıkları kapatılmıştır.

Yukarıda ifade ettiğimiz İlahiyat Koleji orta kısmı için ise müfredat, KKTC'deki diğer kolejlerle paralel olacak, ancak bu derslere ek olarak Arapça ve Kur'an-ı Kerim dersleri müfredatta yer alacak, ayrıca Arapça ve Kur'an-ı Kerim derslerinin kitapları da Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevlendirdiği kişilerce hazırlanacaktır. Eğitim dili ise, Arapça, Kur'an-ı Kerim, Tarih, Türkçe ve Coğrafya dersleri dışında İngilizce olacaktır.

2011-2012 Yılı Haspolat Meslek Lisesi İlahiyat Bölümü 9. Sınıf Haftalık Ders Dağılımı¹⁵⁴

Matematik (2), Geometri (2), Türk Edebiyatı (2), Dil ve Anlatım (2), Tarih (2), Kıbrıs Türk Edebiyatı (1), Coğrafya (2), İngilizce (4), Fizik (2), Kimya (2), Biyoloji (2), Bilgisayar (2), Beden Eğitimi (2), **Arapça (3), Kur'an-ı Kerim (4), Temel Dini Bilgiler (2)**

2.3. Öğretmen Kadrosu

İlahiyat Bölümü'nün bünyesinde bulunduğu Haspolat Meslek Lisesi'nin 18 öğretmeni bulunmaktadır. Ortak derslere gelen öğretmenlerin dışında İlahiyat Bölümü'ndeki mesleki dersleri (Arapça, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler) Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC devletleri arasında imzalanan eğitim-kültür anlaşmaları gereği DKAB derslerini ortaokul ve liselerde okutmak üzere KKTC'de görevlendirilen öğretmenlerden 3'ü tarafından okutulmaktadır. Bu öğretmenler İlahiyat Bölümü'ndeki görevlerinin yanında farklı okullarda DKAB öğretmenliği görevini de yapmaktadırlar.

Önümüzdeki yıllarda sınıf sayısının artacak olması ve müfredata da yeni derslerin eklenecek olması göz önünde bulundurulacak olursa daha fazla öğretmene gereksinim duyulacaktır. Bu nedenle gerek Türkiye tarafından görevlendirilen

¹⁵⁴ 2011-2012 Öğretim Yılı Ortaokul, Genel Lise, Fen Lisesi, Resmi - Özel Kolej ve Anadolu Liseleri Haftalık Ders Dağılımı, KKTC Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi, Temmuz 2011. (Arapça, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler dersleri tarafımızdan eklenmiştir.)

DKAB öğretmenlerinin kendi vazifelerini daha verimli yapabilmeleri, gerekse görev bekleyen KKTC vatandaşı İlahiyat Fakültesi mezunlarından istifade edilmesi önem arz etmektedir. Bu da ancak, İlahiyat eğitimi görmüş KKTC vatandaşlarının, İlahiyat Bölümü'nde öğretmenlik yapabilmeleri için KKTC Milli Eğitim Bakanlığı tarafından istihdam edilmeleriyle çözülebilir.

2.4. Öğrenci Durumu

2011-2012 eğitim-öğretim yılının ilk döneminde 21 erkek 4 kız toplamda 25 öğrenciyle eğitime başlayan İlahiyat Bölümü, ikinci dönem iki erkek öğrencinin daha kayıt yaptırmasıyla 27 öğrenciye ulaşmıştır. 50'nin üzerinde başvuru yapılmış fakat ilk yıl olması nedeniyle 25 öğrenci alımı olmuştur. Başvuruların özellikle sendikaların eylemleri başladıktan sonra artış gösterdiği KKTC Talim Terbiye Dairesi Müdürü Mehmet Kortmaz tarafından ifade edilmektedir. Bu durum Kıbrıs Türk Toplumunun din eğitimine karşı gösterdiği ilgiyi ifade etmesi açısından önemlidir.

Öğrencilerin tamamı 1974'ten sonra Ada'ya Türkiye'den gelerek yerleşen ailelerin çocuklarıdır. 2012-2013 öğretim yılından itibaren faaliyete başlayacak olan İlahiyat Koleji orta kısmı için başvuru yapıp sınavı kazananlar arasında yerli Kıbrıslı halkın çocuklarının da olması, genel kanının aksine yerli Kıbrıslı halkın dine ve din eğitimine mesafeli olduğu tezini çürütmektedir.

Öğrencilerin yerleşim yerlerine göre dağılımı ise hemen hemen yarı yarıya, yani 14'ü köy 13'ü ise ilçelerdendir. Bu öğrencilerden 11'i İskele, 8'i G. Mağusa, 7'si Lefkoşa ve 1'i de Girne ilçeleri ve köylerinden olmak üzere toplam 27'dir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılı için ise Milli Eğitim Bakanlığı, İlahiyat Koleji 9. sınıfı için 25 kişilik kontenjan ayırmış ve bu öğrencilerin diploma notlarına göre belirlenmesi kararlaştırılmıştır.¹⁵⁵

3. İlahiyat Fakültesi

Kıbrıs tarihi boyunca Ada'da dinî eğitim verebilecek yüksek öğrenim okulu açılmamıştır. Çünkü Osmanlı Devleti'nde yüksek düzeyde eğitim verecek okullar

¹⁵⁵ <http://www.mebnet.net/?q=node/749> (20.06.2012 tarihinde erişilmiştir)

belli merkezlerde bulunmaktaydı. Bu nedenle Kıbrıs'ta yüksek öğrenim görmek isteyenler bu merkezlere gidiyorlardı. Kıbrıs, İngilizlerin eline geçtiğinde de fakülte düzeyinde dinî eğitim verecek bir okul açılmamıştır. Bu durum hiç değişmeden günümüze kadar devam etmiştir.

Ancak ilk defa 2011-2012 öğretim yılında bir vakıf üniversitesi olan Yakın Doğu Üniversitesi'nin (Y.D.Ü.) bünyesinde, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ortak işbirliği ile açılan İlahiyat Fakültesi, şimdilik İlahiyat Lisans Programıyla eğitim-öğretime devam etmiştir.

İlahiyat Programının açılma gerekçesi ve vizyonu şu şekilde açıklanmıştır:

“a. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin yüksek din eğitimi alanındaki, özellikle de İslam'ın çağdaş bir şekilde anlaşılması yönündeki birikimini uluslararası arenaya aktarmak.

b. Dünyada gittikçe önem kazanan genelde din, özelde İslam ile ilgili tartışmalarda söz sahibi olacak yetkin ve temsil gücü yüksek demokratik ve çoğulcu değerlere saygılı din bilginleri yetiştirmek.

c. Uluslararası standartlarda ilahiyat alanında ortaya konan literatürü takip edebilecek, araştırma ve yayın yapabilecek, eğitim ve öğretim etkinliklerinde bulunabilecek insan gücünün yetişmesine katkıda bulunmak.”¹⁵⁶

Kıbrıs'ta din eğitiminin akademik düzeyde öğretilmeye başlanması ve bunun bir neticesi olarak eğitim düzeyi yüksek olan Kıbrıs Türk halkının, dinini yine aynı şekilde eğitim düzeyi yüksek aydın din adamları tarafından öğrenecek olması şu anki birçok olumsuzluğun giderilecek olması adına önemli bir gelişim ve başarıdır.

3.1. Müfredat ve Öğretim Kadrosu

Müfredat olarak Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin İlahiyat lisans programı aynen uygulanmaktadır. Şu an için lisans programının dışında başka bir program mevcut değildir. Müfredat programı her ne kadar Türkiye'nin köklü ve saygın fakültelerinden olan M.Ü. İlahiyat Fakültesi ile aynı olsa da, müfredatın KKTC şartlarına göre düzenlenip uygulanması kanaatimizce daha uygun olacaktır.

¹⁵⁶ <http://www.neu.edu.tr/tr/node/4669> (15.04.2012 tarihinde erişilmiştir)

Kıbrıs'taki Türklerin tarih içerisinde geçirmiş olduğu evreler ve sosyo-kültürel hayatındaki değişimler bunu zorunlu kılmaktadır.

İlahiyat Fakültesi'ndeki dersler, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyeleri tarafından okutulmaktadır. Ayrıca Kur'an Okuma ve Tecvid dersi, Kıbrıs'ta Türkiye tarafından görevlendirilen DKAB öğretmeni tarafından okutulmaktadır. Türk Dili, Yabancı Dil ve Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersleri için Y.D.Ü'nin ilgili fakültelerinden istifade edilmektedir.

2011-2012 eğitim-öğretim yılı için müfredat programı aşağıdaki gibidir.

Birinci Yarıyıl

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi I (2), Hadis Tarihi (2), Siyer (2), İslam İnanç Esasları (2), Kur'an Okuma ve Tecvid I (2), Türk Dili I (2), Arapça I (8), Yabancı Dil I (2)

İkinci Yarıyıl

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi II (2), Hadis Usulü (2), Tefsir Tarihi (2), İslam İbadet Esasları (2), Kur'an Okuma ve Tecvid II (2), İslam Tarihi (2), Türk Dili II (2), Arapça II (6), Yabancı Dil II (2)

3.2. Öğrenci Durumu

2011-2012 öğretim yılı için tam burslu olarak öğrenci alan Y.D.Ü. İlahiyat Fakültesi 51'i KKTC, 56'sı ise T.C. vatandaşı olan 107 öğrenciye tam burslu eğitim imkânı sunmuştur. Öğrenciler içerisinde İmam-Hatip Lisesi mezunları olduğu gibi normal lise mezunları da mevcuttur. Normal liselerden gelip de hiç Kur'an okumayı bilmeyen öğrencilerin de çok kısa bir sürede Kur'an okumayı ve Arapça'nın temel gramer bilgilerini öğrendikleri öğrenciler tarafından ifade edilmektedir.

II. Yaygın Din Eğitimi

Yaygın eğitimin önemli faaliyetlerinden biri olan yaygın din eğitimi; "halka dinî bilgi veren, hayatı yorumlama becerisi veren, ortak dinî ve milli değerleri aşılaman; dinin kardeşlik ve fedakârlık, hoşgörü gibi meziyetlerini kazandıran dinî ibadetlerin usulüne uygun yerine getirilmesine yardımcı olan, fakat sonuçta kişiye

dinî bir meslek kazandırmayan, bu alanda bir görev alma hakkına sahip kılmayan eğitim” olarak tanımlayabiliriz.¹⁵⁷

KKTC’deki yaygın din eğitimi faaliyetlerini Din İşleri Başkanlığı’nın yapmış olduğu; Yaz Dinî Bilgiler Kursu, Camilerde yapılan hutbe ve vaazlar, Kutlu doğum haftası münasebetiyle birçok noktada yapılan programlar oluşturmaktadır. Ayrıca bazı sivil toplum örgütleri tarafından organize edilen dinî ve ahlaki konferanslar da önemli roller oynamaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla da Kıbrıs Türk halkına yaygın din eğitimi hizmetleri sunulmaktadır.

1. Yaz Dini Bilgiler Kursları

Yaz Dini Bilgiler Kursları, isminden de anlaşılacağı gibi yaz aylarında dinî bilgilerini geliştirebilmeleri amacıyla en az ilkokul 3. sınıfı bitiren çocuklara ailelerinin istekleri doğrultusunda, Din İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın ortak işbirliği ile ‘okullarda’ yapılan kurslardır. Bu kurslar 1979 yılından 1997 yılına kadar camilerde sürdürülmüş, fakat bu tarihten itibaren hiçbir gerekçe gösterilmeden yasaklanmıştır.

2005 yılında Din Bilgisi Pratiği ve Danışmanlık Hizmeti adıyla açılan kurslar bazı sendikaların Milli Eğitim Bakanlığına şikâyet etmeleri üzerine yasaklanmış, buna rağmen bazı din görevlileri faaliyetlerine kısmen devam etmiştir.

2006 yılının yaz aylarında 2 Temmuzda başlayıp 28 Ağustosta bitirilmesi planlanan ve 112 camide yapılan kurslar ise 9 Ağustosta polis tarafından basılarak yasaklanmış ve kurs veren din görevlileri karakollara götürülerek mahkemeye verilmiştir. Dönemin Din İşleri Başkanı Ahmet Yönlüer’in ifadesine göre Milli Eğitim Bakanlığı’nın sözlü izni ile açılan kurslar yasal olmadığı gerekçesiyle kapatılmış, Milli Eğitim Bakanlığı ise kurslarla ilgili herhangi bir iznin kendileri tarafından verilmediğini belirtmiştir.¹⁵⁸

Milli Eğitim Bakanlığı, Yaz Dini Bilgiler Kursları’nın 2007 yılında okullarda, Türkiye’den getirtilecek 10 öğretmen tarafından verileceğini açıklamış fakat bazı

¹⁵⁷ Mehmet Bulut, “Yaygın Din Eğitimi”, *Diyanet İlmî Dergisi*, Temmuz-Ağustos-Eylül, C. XXIX, S. 3, Ankara 1993, s. 3.

¹⁵⁸ “KKTC’de Laiklik Tartışması”, *Milliyet*, 10 Ağustos 2006.

sivil toplum örgütlerinden gelen baskı ve tepkiler üzerine maddi gerekçeler öne sürülerek iptal edilmiştir.

2008 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, cami dışında olması şartıyla kurslara izin vermiş, bunun üzerine kurslar, ders yapılabilecek derslikleri olan camilerde, muhtarlık binalarında ve cami derneklerinde başlamıştır.

2009 yılına gelindiğinde kurslar, MEB-Din İşleri Başkanlığı protokol anlaşmasına göre okullar, cami dernekleri, muhtarlıklar ve cami yanlarındaki dersliklerde olmak üzere toplam 26 merkezde verilmiştir. Programın süresi 8 hafta olup haftanın 4 günü bu merkezlerde 1 günü ise camilerde yapılan kurslar günde 4 saat olarak düzenlenmiştir. Kurslarda Kur'an öğretimi yapılmamakta, yalnızca inanç, ibadet, ahlak konuları, siyer ve kısa sureler ve Kur'an harfleri öğretilmekteydi. Haftalık 3 saat dinî yerler ve kültür gezileri de programda yer almaktaydı.¹⁵⁹ Dini Bilgiler Kursları'nda ders veren görevliler de İlahiyat Fakültesi mezunu olan din görevlilerinden seçilmiştir. İlahiyat ön lisans, imam-hatip veyahut başka eğitim kurumlarından mezun olanlardan ise yardımcı öğretmen olarak istifade edilmiştir. Okullarda verilen bu kurslar MEB tarafından amacından farklı bir şekilde eğitim yapıldığı gerekçesiyle durdurulmuş ve karardan sonra kurslar kültür merkezlerinde yapılmaya devam edilmiştir.¹⁶⁰ Bu dönemlerde okullarda yapılan kurslara öğretmen sendikaları tarafından baskın düzenlenmiş, polislerin engellemesine rağmen arbede yaşanmış ve ders yapılan sınıflara zorla girilmeye çalışılmıştır. İlgili bakanlığın ve Din İşleri Başkanlığının izni ile açılan bu kursları basanlarla ilgili hiçbir yasal işlem yapılmamış olmasına anlam vermek zordur.

Dini Bilgiler Kurslarının okullarda verilmesi 2010 yılında da devam etmiştir. Bu yılda da öğretmen sendikalarının kurs verilen bazı okulları ders yapılırken kurslar kanunsuz yapıyormuş gibi basmaları, sınıflarda bulunan çocukların ve ders veren öğretmenlerin polislerin engellemesine rağmen eğitimciler tarafından fakat eğitimcilerle bağdaşmayan bir tarzda baskı altına alınmaları, sendikaları temsil eden öğretmenlerin temsilcileriyle örtüşmeyen bir davranıştır.

¹⁵⁹ KKTC Din İşleri Başkanlığı Yaz Dönemi Dini Bilgiler Kursu Öğretim Programı, 2009.

¹⁶⁰ "Okullarda Kur'an Kursları Durduruldu" *Milliyet*, 05 Ağustos 2009.

2010 yılındaki kursların müfredatı da geçen yılların müfredatıyla paralellik arz etmektedir. Fakat 2009'da 8 hafta olarak düzenlenen kurslar 4 haftaya düşürülmüştür. Bunun neticesi olarak önceki yıllarda uygulanan müfredat biraz daha yüzeyselleştirilerek uygulanmıştır.

Önceki yıllara nazaran 2011 yılındaki kurslar sorunsuz olarak verilmiştir. Kursların verildiği okullara herhangi bir baskın düzenlenmemiş, yalnızca bazı sivil toplum örgütleri tarafından kurslar eleştirilmiştir.

Dini Bilgiler Kursu, Kuzey Kıbrıs'ta 5 İlçede ve 22 okulda, 36 DKAB öğretmenini ve yüksek okul mezunu yardımcı din görevlileri tarafından 1-31 Temmuz tarihleri arasında toplam 4 hafta olarak düzenlenmiştir. Müfredatı ise önceki yıllardan farklı olarak 4 ve 5. sınıf DKAB ders kitaplarının Kıbrıs'taki DKAB öğretmenleri tarafından sadeleştirilerek yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur. Öğrenci ders kitabının yanında öğrenci çalışma kitabı da aynı şekilde DKAB ders kitabı ve çeşitli kaynaklardan istifade edilerek hazırlanmıştır.

1.1. Yaz Dini Bilgiler Kursu Müfredatı

İki kurdan oluşan Dini Bilgiler Kursları yukarıda da belirtildiği gibi Din İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan öğrenci ders kitabının rehberliğinde verilmektedir. İki kur halinde hazırlanan ders kitabının içeriğindeki konu başlıkları aşağıda verilecektir. Ayrıca öğrenci çalışma kitabı da, öğrenci ders kitabındaki konulara göre hazırlanmış olup içeriğinde dinî soruları ihtiva eden bulmacalar, boşluk doldurmalar, çoktan seçmeli sorular, grup çalışmasına teşvik eden sorular ve daha birçok zengin içeriğiyle öğrencilerin istifadesine sunulmuştur.¹⁶¹

Din İşleri Başkanlığına Kur'an-ı Kerim öğretilmesi yönünde halk tarafından yoğun talep gelmesine rağmen kurslarda ilgili bakanlığın izni olmadığı için Kur'an-ı Kerim öğretimi yapılamamaktadır. Halkın yasalara uygun olarak talep ettiği hizmetin devlet kanalıyla verilmemesi durumunda devreye bazı art niyetli kişi ve grupların çıkması kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle devletin denetiminde yapılan Dini Bilgiler

¹⁶¹ Komisyon, *KKTC Din İşleri Başkanlığı Dini Bilgiler Kursu Öğrenci Çalışma Kitabı*, Lefkoşa 2011.

Kursunda gerekli formasyona sahip öğretmenlerin dinî bilgiler dersinin yanında yapacakları Kur'an öğretimi isabetli bir uygulama olacaktır.

Dini Bilgiler Kursu'nun müfredatı aşağıdaki gibidir:

KUR 1:

Din ve Ahlak

Temizlik

Hız. Muhammed

Kur'an-ı Kerim

Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik

KUR 2:

Allah İnancı

İbadet

Son Peygamber Hız. Muhammed

Kur'an'da Kıssalar

Ahlak¹⁶²

2. Hutbe ve Vaazlar

Camiler, ibadet yeri olma özelliği yanında, din eğitiminin temel konuları olan; iman, ibadet, ahlak açısından insanın ruhen ve bedenen işlendiği, bir bakıma halk eğitiminin en geniş biçimde yapıldığı, toplu eğitim merkezlerinin başında gelmektedir.¹⁶³ Başta Cuma günleri olmak üzere önemli gün ve gecelerde din görevlileri tarafından gerçekleştirilen bu eğitim faaliyeti, KKTC'deki her yaşta kesime yönelik olarak yapılan en kapsamlı ve faydalı yaygın din eğitimi faaliyetidir.

KKTC'de hutbeler son dönemlerde Türkiye'de olduğu gibi merkezi olarak Din İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanmakta, dinî ve milli günler, iman, ibadet ve ahlak konuları hutbelerin içeriğini oluşturmaktadır. Önceleri her görevli kendi hutbesini günün şartlarına göre düzenlemekte ve bu da din görevlilerini genelde hazır hutbe kitaplarından istifade etmeye yönlendirmekteydi.

Vaazlar KKTC'de yaygın din eğitimi konusunda önemli işlevler görmektedir. Camiler; Cuma namazı, Bayramlar, Kandiller ve Ramazan aylarında cemaatin diğer zamanlara nispeten daha fazla rağbet ettikleri gün ve gecelerdir. Bu nedenle halkın diğer günlere nazaran camilere yüksek oranda katılım gösterdikleri bu gibi faaliyetlerden maksimum verimin alınabilmesi için din görevlilerine büyük görevler düşmektedir. Vaazların, her caminin kendi din görevlisi tarafından verildiği KKTC'de halkın genel beklentisi, fazla teknik konulara girmeden, kendilerine lazım

¹⁶² Komisyon, *KKTC Din İşleri Başkanlığı Dini Bilgiler Kursu Öğrenci Ders Kitabı*, Lefkoşa 2011.

¹⁶³ Recai Doğan, "Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaygın Din Eğitimi Açısından Hutbeler", *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXIX, Ankara 1999, s. 491.

olan dinî ve ahlaki konuların din görevlilerince kendilerine aktarılması yönündedir. Ayrıca vaazları; ilmihal kitaplarını, vaaz kitaplarını ya da farklı materyalleri okuyarak değerlendiren din görevlilerinin cemaate istenilen düzeyde etki etmediği bizzat halk tarafından dile getirilmektedir. İnsanlar, her zaman karşısında irticali konuşan kişilerden, kâğıt veya herhangi bir materyal kullanarak konuşanlara nazaran daha fazla etkilenmektedir. İrticali konuşmak her ne kadar kolay olmasa da önceden hazırlanılarak derli toplu bir vaaz verilmesi ve bu konuda birçoğu gerekli eğitim düzeyinde olmayan din görevlilerinin hizmet içi eğitim kurslarıyla takviye edilmesi gerekmektedir.

Kıbrıs Türk halkı, özellikle mevlidlere büyük önem göstermektedir. Bu nedenle vefat eden yakınları için mutlaka mevlid okutmaktadırlar. Bunun bir neticesidir ki dünyada mevlit kandilinin tatil olduğu tek ülke KKTC'dir. Mevlid programları da din görevlileri için birer yaygın din eğitimi faaliyetidir. Bu nedenle mevlid programlarında din görevlilerinin okuyacakları aşır, kaside ve ilahilerin arasında yapacakları dinî ve ahlaki sohbetler halka yönelik önemli bir eğitim faaliyeti olacaktır.

3.Kitle İletişim Araçları

“İletişim, beraberinde öğrenmeyi getirmesi, diğer bir ifadeyle, dış dünyayla kurulan her iletişimde bir öğrenme faaliyetinin de meydana gelmesi, kitle iletişim araçlarının insan hayatının her aşamasında devam eden bir öğrenme süreci olarak da tanımlanabilen eğitimde oynadığı veya oynayabileceği aktif rolü ortaya koymaktadır.”¹⁶⁴

KKTC’de kitle iletişim araçlarının yaygın din eğitimindeki yerine baktığımız zaman özellikle her Cuma, Kıbrıs Ada TV’de 14:15-15:00 saatleri arasında ‘Cuma Sohbetleri’ isimli bir programla dinî ve ahlaki konularda Kıbrıs Türk Halkı bilgilendirilmektedir. Ayrıca kandil gecelerinde icra edilen programlar da din görevlilerinin katılımıyla canlı olarak halka sunulmaktadır. Bunun yanında, Ramazan aylarında BRT’de iftar ve sahur programları düzenlenmektedir.

¹⁶⁴ Ayşe Zişan Furat, “Yaygın Din Eğitiminde Kitle İletişim Araçlarının Yeri: Televizyon Örneği”, *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 19, İstanbul 2009, s. 41.

Yazılı basında ise, Star Kıbrıs Gazetesi'nde belli aralıklarla dinî ve ahlaki konular üzerine köşe yazıları yazılmaktadır.

KKTC'de, Türkiye kanallarının tümünün uydu üzerinden izlenmesinin mümkün olması, Türkiye TV kanallarında düzenlenen dinî programların Kıbrıs Türk Halkı tarafından takip edilmesini sağlamaktadır.

4. Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum örgütleri, yaygın din eğitiminin hiç kuşkusuz önemli sacayaklarından birisidir. Önemli dinî gün ve gecelerde, bunun yanında normal zamanlarda halka yönelik olarak yaptıkları faaliyetlerin müsbet yöndeki etkileri tartışılmazdır.

KKTC'de bulunan sivil toplum örgütlerinin yaygın din eğitiminde gözle görülür bir etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Kutlu doğum haftalarında düzenledikleri konferanslar, bunun yanında kandil gecelerine özel programların yapılması, Kur'an ziyafetlerinin tertiplenmesi, Kur'an meali ve İlmihal kitaplarının dağıtılması ve yine gençlere yönelik yapılan dinî ve ahlaki sohbetler bunların başlıcalarıdır. Kuşkusuz bu faaliyetler içerisinde en önemlisi, İlahiyat Koleji ve kompleksi yapılması için girişimlerde bulunan ve bunu da başaran KİSAV'a aittir.

III. Türkiye Cumhuriyeti'nden Gönderilen Din Eğitimcilerinin

KKTC'deki Faaliyetleri

KKTC'ye gönderilen cami görevlilerini aynı zamanda din eğitimcileri olarak nitellemenin yanlış olmayacağı kanaatindeyiz. Çünkü din görevlileri bir bakıma dinin eğitimini yaptıkları için din eğitimcileri isimlendirmesi onlar için daha uygun olacaktır. Burada din eğitimcileri kavramı kullanılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nden gönderilen din eğitimcilerinden genel olarak bahsedildikten sonra, onların KKTC'deki faaliyetleri anlatılacaktır.

1. T.C. Din Eğitimcileri

Kıbrıs Türk Cemaati'nin dinî ihtiyaçlarına cevap verebilecek derecede dinî bilgiye sahip din görevlisi yetiştiren bir okulun olmaması ve okullarda da din derslerinin 1940'lı yıllardan sonra kaldırılmasıyla, sadece ailesinde dini az çok bilen

kişiler Kıbrıs Müftülüğü kadrosunda imamlık görevlerini üstlenmiştir. 1970’li yıllara böyle girildikten sonra Türkiye’den özellikle Ramazanlarda vaaz edecek eleman istenmiştir. Ramazan boyu vaaz edip dönen bu din eğitimcilerinden sonra Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu’nun talebi üzerine, T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı 4 resmi elemanını ilk defa bir yıllığına Kıbrıs’a göndermiştir. Daha sonraki yıllarda din eğitimcilerinin sayıları ve görev süreleri kademe kademe artırılmış, 1994 yılında sayıları 54, görev süreleri ise 6 yıl olarak düzenlenmiştir.¹⁶⁵ Din eğitimcileri 1996 yılına kadar T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği’ne bağlı olarak Gazimağusa’da bulunan T.C. Din Görevlileri Yöneticiliği’ne bağlı olarak görev yapmaktaydılar. 1996 yılından itibaren ise Lefkoşa’da kurulan Din Hizmetleri Müşavirliği’ne bağlı olarak görevlerini sürdürmektedirler.

KKTC’de görev yapan T.C. din eğitimcileri Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Ankara’da yapılan sınavlar neticesinde belirlenmektedir ve kazananlar Ada’ya gönderilmeden önce KKTC’deki sosyal, kültürel, dinî ve siyasi hayat hakkında bilgilendirilmektedir.

T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği yetkililerinden aldığımız bilgiye göre şu anda KKTC’de Türkiye’den gelen 20’si İlahiyat, 47’si ise İlahiyat ön lisans mezunu olmak üzere toplam 68 din eğitimcisi yaygın din eğitimi hizmeti sunmaktadır. Her yıl Ramazan ayında da farklı sayılarda vaiz KKTC’ye gönderilerek farklı camilerde vaazlar verilmesi sağlanmaktadır.

Bugüne kadar uzun süreli gönderilen din eğitimcisi sayısı 258’dir. Bunun yanında geçici olarak Ramazan aylarında görevlendirilmek üzere gönderilen din eğitimcilerinin yıllara göre dağılımı şöyledir: 1990-2000 arası 60, 2009 yılı 7, 2010 yılı 6, 2011 yılında ise 7’dir.¹⁶⁶

KKTC’de ki din eğitimcileri tarafından cami ve mescitlerde vakit namazlarında, Cuma ve Bayram namazlarında, Ramazan ve kandil gecelerinde ibadet etmek üzere toplanan cemaate; imamet hizmeti sunulmaktadır. Aynı zamanda Cuma günlerinde, Kandil gecelerinde ve dinî bayramlarda ibadethanelerde toplanan

¹⁶⁵ Atalay, *a.g.e.*, s. 176.

¹⁶⁶ Kemal Hakkı Kılıç, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Başkanlığımızca Sunulan Hizmetler” *Diyanet Avrupa Aylık Dergi*, Temmuz, S. 147, Ankara 2011, s. 12.

insanlarımıza vaaz ve nasihat edilmekte, dinî konularda onları aydınlatmaya çalışmaktadırlar. T.C. din eğitimcileri, dinî ve ahlaki konularda düzenlenen sohbet ve konferanslara katılmakta ve Kıbrıs Türk Toplumunun bu konularda bilgilendirilmesine yardımcı olmaktadır.

2. Örgün Din Eğitimi ve Öğretimindeki Faaliyetleri

DKAB dersinin öğretmen kadrosu bölümünde de ifade ettiğimiz gibi 2008 yılına kadar KKTC'deki ortaokul ve liselerde DKAB derslerine T.C. din eğitimcileri girmişlerdir. 2006 yılında 5 kişilik bir DKAB öğretmen gurubu Eğitimde İşbirliği Protokolü çerçevesinde Türkiye'den gönderilmiş¹⁶⁷ ve bu sayı 2008'de yeterli düzeye ulaşınca din eğitimcileri asıl görevleri olan cami hizmetlerine dönmüşlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın önceki dönemlerdeki uygulaması şöyleydi; DKAB dersinin zorunlu olması ve bu dersin branş öğretmeni olmaması nedeniyle Ada'daki ortaokullarda DKAB dersini okutmak üzere bakanlık, 1996 yılına kadar T.C. Din Görevlileri Yöneticiliği'nden, 1996'dan itibaren ise Din Hizmetleri Müşavirliği'nden derse girecek din eğitimcileri istemekteydi. İlahiyat Fakültesi veya en az dört yıllık bir okul bitirmiş din eğitimcileri her öğretim yılı başında geçici sözleşmeli olarak bu okullarda görevlendirilmekte ve geçerli ders saati üzerinden KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ücret almaktaydılar. KKTC Din İşleri Dairesi görevlilerinin eğitim durumlarının yeterli olmaması nedeniyle sadece İlahiyat mezunu iki öğretmen Milli Eğitimde görev almaktaydı.

Milli Eğitim bünyesindeki din eğitimi faaliyetleri uzun yıllar boyunca cami hizmetleri için gönderilen din eğitimcileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Asli görevleri imam-hatiplik olmasından dolayı, ancak görevlerini aksatmadan derslere girmeleri mümkün olan T.C. din eğitimcilerinin çok zorlandıkları ve öğretmenlik yapabilmek için oldukça özverili davrandıkları bir gerçektir. Ayrıca derse girdikleri okullarda karşılaştıkları uyum problemi, geçici öğretmen konumunda olmalarından dolayı öğrenci ile uzun vadeli ilişkiye girememeleri, çoğu zaman görev yerleri ile

¹⁶⁷ “Öztoprak: Amaç Okul Dışı Kurslara İhtiyaç Duyulmamasını Sağlamaktır”, *Kıbrıs*, 22 Eylül 2006.

okulların uzak oluşu sebebiyle yaşadıkları ulaşım zorluklarına rağmen DKAB derslerine girmekteydiler.¹⁶⁸

KKTC okullarında öğretmen olarak görevlendirilen din eğitimcilerinin görevlendirildikleri okula gitme zorunlulukları yoktu. Bir din eğitimcisi, istediği takdirde herhangi bir neden ileri sürmeksizin derse gitmeyebiliyordu.

Din eğitimcileri ilkokul ve liseler dışında ortaokullarda DKAB derslerine girmekte ve bu alandaki önemli bir boşluğu doldurmaktaydılar. Fakat liselerdeki derslere ancak 2000’li yılların başlarından itibaren girmeye başlamışlardır. Bundan önceki dönemlerde ise liselerde DKAB derslerine alan dışından öğretmenler girmekte ve bu dersler amaçları doğrultusunda okutulmamaktaydı.

Din eğitimcilerinin asli görevleri imam-hatiplik olması hasebiyle derslerde uyguladıkları öğretim yöntemleri de camilerden alışkın oldukları vaaz ve hutbelerle, yaz kurslarındaki uygulamalarda sıklıkla kullandıkları anlatım ve ezberin yanında soru-cevaptan ibaretti.¹⁶⁹ Yeni öğretim kuramları ve alandaki değişim-dönüşümlerden haberdar olmadıkları gibi giderek yaygınlık kazanan yeni öğretim teknikleri ve öğretimde kullanılabilecek materyallerden de habersizdiler. Bu da tabiatıyla DKAB dersinin istenilen amaçları gerçekleştirilmesini engellemekteydi.

Dersin verimliliğini etkileyen unsurlardan birisi de kuşkusuz öğrencilerin derse ilgisiz oluşlarıydı. Öğrencilerin disiplinsizlik, dersi kaynatmak amacıyla sözlü sataşmalarda bulunmaları, sınıfta dolaşmaları ve bazılarının doğrudan şahıslarına yönelik gayri ciddi konuşma üslubu din eğitimcilerince en sık şikâyet edilen öğrenci davranışlarını oluşturmuştur.¹⁷⁰

Bütün bunlara rağmen, T.C. din eğitimcileri KKTC’de DKAB dersleri alanında çok önemli işler icra etmişlerdir. Özellikle KKTC’de branş öğretmeninin olmaması ve bu ihtiyacı karşılayacak elemanları da eğitim yönünden yetersiz olduğu için T.C. din eğitimcileri önemli bir boşluğu doldurmuşlardır.

¹⁶⁸ Atalay, *a.g.e.*, s. 185.

¹⁶⁹ Atalay, “Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC’de Örgün Din Öğretimi”, s. 27.

¹⁷⁰ Atalay, “Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC’de Örgün Din Öğretimi”, s. 28.

3.Yaygın Din Eğitimi ve Öğretimindeki Faaliyetleri

Yaygın eğitim, “örgün eğitimlerini hangi nedenle olursa olsun tamamlamayanlara, eğitim, fırsat ve olanaklarından yararlanamayanlara, eğitimini sürdürdürmek isteyenlere sağlanan eğitim”¹⁷¹ olarak tanımlanmaktadır. Yaygın din eğitimi ise, “örgün eğitim kurumlarında verilen din eğitimi ve öğretiminin dışında, halkı dinî konularda aydınlatmak üzere değişik mekanlarda yapılan etkinlikleri ifade eder.”¹⁷² Söz konusu eğitim türü, ömür boyu süren bir eğitim sürecidir ve bu özelliğiyle İslam’ın vaz’ ettiği eğitim hedefiyle örtüşmektedir.

KKTC’de din eğitimcilerinin gerçekleştirdiği yaygın eğitim ile ilgili faaliyetler şu şekilde sıralanabilir.

- a. Yaz aylarında açılan Dini Bilgiler Kursları
- b. Hutbe ve Vaazlar

Geçmişte yaz aylarında yapılan Dini Bilgiler Kurslarına kısaca değindikten sonra günümüzde bu kursların işlevlerini, sorunlarını ve din eğitimcilerinin özellikleri hakkında bilgi verilecektir.

KKTC camilerinde 1979’dan bu yana Dini Bilgiler Kursu açıldığı bilinmektedir. KKTC Din İşleri Dairesi’nin belirlediği Dini Bilgiler Kursları Ortak Esasları’nda “örgün eğitim kurumlarının tatile girdiği Temmuz ve Ağustos ayları içinde, vatandaşların kendilerine ve çocuklarına “Din Bilgileri Kursları” açılması ve bu kursların Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Din İşleri Başkanlığı’na düzenlenip yürütülmesi en uygun çözüm yoludur”¹⁷³ denilerek yasal çerçevesi çizilmektedir.

Türkiye’deki 1997 yılı 28 Şubat sürecinin etkisiyle KKTC’de Yaz Kur’an Kursları kapatılmış, 2008 yılına kadar yaz aylarında çocuklara kurs verilememiştir. Yasak olduğu süre içerisinde de izinsiz olarak yapılan kurslar olmuş ve bazen polislerin kurslara baskın düzenledikleri görülmüştür. Bir ihtiyacın sonucu ortaya çıkan bu kurslar devlet tarafından baskı görünce T.C. Din Hizmetleri Müşavirliği aracılığıyla gönüllü öğrenciler ailelerinin izinleriyle Türkiye’de farklı şehirlerdeki

¹⁷¹ Fatma Varış, *Eğitim Bilimine Giriş*, A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1981, s. 196.

¹⁷² Mehmet Bulut, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Yaygın Din Eğitimi Görevi”, *Diyanet İlmî Dergisi*, C. XXXV, S. 4, Ekim-Kasım-Aralık, Ankara 1999, s. 114.

¹⁷³ Atalay, *a.g.e.*, s. 186.

kurslara gönderilmiştir. Yaz Kursları serbest bırakıldıktan sonra da KKTC'den öğrenciler Türkiye'ye gitmeye devam etmiştir. 2009'da Türkiye'ye gönderilen öğrencilerin sayısının 400 civarında olduğu tahmin edilmektedir.¹⁷⁴

KKTC'de örgün din öğretiminde olduğu gibi yaygın din eğitiminde de en önemli rolü Türkiye'den gönderilen din eğitimcileri oynamaktadır. Yaz Dini Bilgiler Kursları'nda ders veren hocaların İlahiyat Fakültesi mezunu ve pedagojik formasyonu olan kişiler olmasına dikkat edilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Din İşleri Başkanlığı'nın ortak çalışması ve işbirliği ile düzenlenen kurslara çoğunlukla 1974'ten sonra KKTC'ye yerleşen ailelerin çocukları devam etmektedir. Kurs programı da yine Milli Eğitim Bakanlığı ve Din İşleri Dairesi yetkilileri tarafından hazırlanmaktadır.

Yaz aylarında yapılan bu kurslarla ilgili en büyük problem, kursların yasal olmasına rağmen çeşitli sendikalarca baskına uğraması ve öğrencilerle öğretmenlerin yıldırılmaya çalışılmasıdır. Her yaz yaşanan bu olaylar gerek KKTC ve gerekse T.C. medyalarında gündeme gelmektedir. Yasal olan bu kursları basanlar hakkında herhangi bir kanuni işlem yapılmamaktadır. Üstelik polislerin, okul önlerinde olmasına rağmen bu baskınlar gerçekleşebilmektedir.

Türkiye'den gönderilen din eğitimcileri vaaz ve hutbelerle de Kıbrıs Türk halkına hizmet etmektedirler. Cuma günü cemaatin durumuna göre namazdan önce cemaate dinî konularda vaaz edilmektedir. Ayrıca Ramazan ayında Teravîh namazından önce ve önemli gün ve gecelerde yine halka vaaz edilmektedir.

Kıbrıslı halk arasında vefat eden yakınlarına mevlid okutmak yaygındır. Bu nedenle din eğitimcileri mevlid programlarına da katılmakta ve buralarda halkı irşad etmektedirler.

Görüldüğü gibi Türkiye'den gönderilen din eğitimcileri yalnızca cami görevlerini ifa etmekle kalmıyorlar çeşitli organizasyon ve programlarla da Kıbrıs Türk halkına dinî yönden hizmet ediyorlar. Bu yönleriyle T.C. din eğitimcileri KKTC'de büyük bir boşluğu doldurmaktadırlar.

¹⁷⁴ “Kıbrıslı Türklere Daha Çok Din Eğitimi”, *Kıbrıs Postası*, 12 Temmuz 2009.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖRGÜN VE YAYGIN DİN ÖĞRETİMİ TARTIŞMALARI

I. Örgün Din Öğretimi Tartışmaları

1. İlahiyat Bölümü Tartışmaları

1.1. Açılışına Kadar Geçen Süreçte İlahiyat Bölümü Tartışmaları

1.1.1. İlahiyat Bölümü Açılması Yönündeki Görüşler

Din İşleri Dairesi, bir devlet kuruluşu olduğu ve hizmet sahası olan camilere nitelikli imam, vaiz ve müezzinler gerektiği düşünülürse, KKTC’de bu hizmet kadrosunu yetiştirecek bir eğitim kurumunun gerektiği kaçınılmaz bir durumdur. Fakat yarım asrı aşkın bir süredir bu ihtiyaç göz ardı edilmiş, nüfusunun % 99’unu Müslümanların oluşturduğu,¹⁷⁵ 185 caminin aktif olarak hizmet verdiği ve okullarında din derslerinin olduğu bir ülkede bu ihtiyaçlara cevap verecek bir eğitim kurumu uzun yıllar kurulmamıştır. Bu nedenle gerekli olan elemanların bir kısmı Türkiye’den talep edilmiş, bir kısmı KKTC’ye 1974’ten sonra yerleşmiş olan insanların İmam-Hatip Lisesi, Kur’an Kursu okumuş olanlarından, önemli bir kısmı ise (77 kişi) ilkokul mezunlarından seçilmiştir. Din İşleri Dairesi’nin yasasında imam olacak kişinin İmam-Hatip Lisesi veya dengi bir okulu bitirmiş olması¹⁷⁶ kaidesi farklı dönemlerde hükümetlerin seçim vaatleri neticesinde ihlal edilmiştir.

Şu anda cami görevlilerinden 77’si ilkokul mezunudur. Eğitim düzeyi çok yüksek olan bir ülkede, eğitim düzeyi düşük din görevlilerinin, üstelik eğitim düzeylerinin yanında dinî bilgileri de düşük olan bu görevlilerin din adına, topluma ne verecekleri düşündürücüdür.¹⁷⁷ Bu nedenle KKTC’de açılan İlahiyat Bölümü önem kazanmaktadır. KKTC’den Türkiye’ye İmam-Hatip ve İlahiyat okumak için giden öğrenciler, KKTC’nin sosyo-kültürel ortamından uzun yıllar uzak

¹⁷⁵ Özden Çatalbaş, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ülke Raporu*, Ankara 2010, s. 2.

¹⁷⁶ Din İşleri Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası, KKTC Resmi Gazete, S. 29/1993.

¹⁷⁷ Yusuf Suiçmez, “Kıbrıs’ta Din”, *Türk Dünyasının Dini Meseleleri (Kutlu Doğum Haftası 1997)*, Yayına Haz. Ömer Turan, T.D.V. Yayınları, Ankara 1998, s. 251.

kaldıklarından, Ada'ya döndüklerinde uyum sıkıntısı yaşamakta ve bu durum da istenilen hedeflerin gerçekleştirilmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

KKTC'de son 2-3 yıldır dinî içerikli okulların açılması yeniden gündeme gelmiştir. 13 Ocak 2009 ve 6 Eylül 2010 tarihleri arasında KKTC Din İşleri Başkanlığı yapmış olan Dr. Yusuf Suiçmez, din dersleriyle ilgili olarak katıldığı bir TV programında, Türkiye'den din hocası mı getirilmesi gerekir sorusuna muhatap kalmış ve cevaben "burası bir üniversiteler adasıdır, din 30 yıldır bir köşeye itilmiştir, o nedenle hoca de yetişmemiştir. Bana sorarsanız Kıbrıs'ta din öğretmenleri yetiştirilmelidir" demiş ve ayrıca bu programda üniversitelerde İlahiyat Fakülteleri açılması noktasına da işaret etmiştir. Din İşleri Başkanı olarak haklı bir talebi gündeme getirmiş olan Suiçmez, Kıbrıs Türkü'nün inancını ve kültürünü taşıyacak ve topluma doğru anlatacak eleman yetişmediğini ve bunun içinde İmam-Hatip ve İlahiyat Fakültesi açılmasının şart olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁸

23 Aralık 2010'da Din İşleri Başkanlığına atanan Doç. Dr. Talip Atalay'ın farklı tarihlerde verdiği demeçler, KKTC'de İmam-Hatip Lisesi tartışmalarını zirveye çıkarmıştır. Haftalarca medyada lehte ve aleyhte yazılar yazılmış ve TV programları düzenlenmiştir. Çukurova Üniversitesi'nin davetlisi olarak Adana'da katıldığı Vakıflar Haftası etkinliklerinde İmam Hatip Liseleri konusunda çok ciddi bir talep olduğunu, bu tür eğitim kurumlarının kurulabilmesi noktasında çok ciddi bir çaba ve girişimlerinin olduğunu anlatan Atalay, "Kıbrıs'ta İmam Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri kurulması şart. Yıllarca 'Biz Türkiye'de yetiştiririz' mantığıyla konuya yaklaşılmış. Ama ne yazık ki yetişmemiş. İmam Hatip konusunda bir çaba var ama henüz sonuç alınmış değil. Ancak İlahiyat Fakültesi konusunda aşama kaydedildi. Marmara Üniversitesi ile yapılan protokol kapsamında 2012 yılında Yakındoğu Üniversitesi bünyesinde 'İlahiyat Fakültesi' faaliyete girecek" demiştir.¹⁷⁹

Talip Atalay'ın yapmış olduğu bu açıklama, olumlu ve olumsuz yönde birçok tepki almıştır. Bazıları ise kısmen destek vermişlerdir. Bunlardan biri de Rauf Denktaş'a aittir. Ülkemizde bulunan üniversitelerin İlahiyat Fakültesi açmalarının

¹⁷⁸ "Suiçmez: Öğretmenler Yetersiz", *Kıbrıs*, 13 Haziran 2009.

¹⁷⁹ "Atalay: Kıbrıs'ta İmam Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri Kurulması Şart", *Kıbrıs Postası*, 08 Mayıs 2011.

kendi kararları olduğunu ifade eden Denктаş, İmam-Hatiplere gerek yoktur¹⁸⁰ diyerek bu konu hakkındaki fikirlerini beyan etmiştir. Denктаş, 1985 yılında verdiği bir röportajda İmam-Hatip okulunun gerekliliğinden bahsederek şöyle demiştir: “Meslek okulu olarak, İmam-Hatip okulu açılması için ben uğraş verdim. Demokratik ve kuvvetler ayrılığı sistemine dayalı bir sistem içerisindeyiz. Bunu da hükümetlerime kabul ettiremedim. Bu bir ihtiyaç olarak belirlendi. Özellikle Türkiye’den gelen vatandaşlar arasında büyük bir ihtiyaçtır. Memleketin İmam-Hatip eksikliği var mademki, bunları yetiştirinceye kadar, ihtiyacı dolduruncaya kadar bu okulu açalım dedim. Bu uğraşı hala vermekteyiz. Olur ve olacak kanaatindeyim ben. Gene geliyor; “Efendim, Bütçede para yok” meselesine. Esası isteksizliktir, ama oraya dayatılıyor.”¹⁸¹ Denктаş’ın İmam-Hatip Lisesi’ne neden karşı olduğu ileride gelecektir.

KKTC’de din görevlisi yetiştirecek bir okul açılması konusunda en önemli çıkışlardan birisini KKTC İskele milletvekili Mustafa Gökmen meclis toplantısında yapmıştır. Maneviyatında en az maddiyat kadar önemli olduğuna vurgu yapan Gökmen, KKTC’nin din adamı yetiştirme politikasının da olması gerektiğini kaydederek Türkiye’den din görevlisi gelmesine karşı olduğunu, ülkede din adamı yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁸²

Bir köşe yazısında ise Ayla Berkin, Kıbrıs halkında din ile ilgili bazı korkuların olduğunu ve bununla eğitimli din adamları sayesinde ortadan kalkacağını ifade etmiştir. Bunun içinse bir okulun kaçınılmaz olduğunu belirten Berkin, “Milli Eğitimin denetiminde diğer okullarımızın yetkileriyle donatılmış bir okulda yetişen gençlerimizin tarikat ve hurafelerin eline düşmesini engelleyerek, dinimizi siyasete alet etmeden yaşama imkânı bulacağımızı, fakat bunu yaparken de aşırıya kaçmamak, Devlet okulları yasasının dışına çıkmamak, bu okulun özelleştirilmesine de izin vermemek şartıyla açılacak bir İmam Hatip Lisesinin ülkemizde bir kargaşaya yol açmayacağı kanaatindeyim. Apartman Kiliselerinin çoğaldığı, gençlerimizin ikili

¹⁸⁰ <http://www.kibrissondakika.com/kktc/rdenktastan-kktcye-imam-hatip-elestirisi.htm> (27.11.2011 tarihinde erişilmiştir)

¹⁸¹ Rauf Denктаş, *İmtihan Dünyası*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1991, 73-74.

¹⁸² “Gökmen’den Cami Tartışması: Ülkede Cami Düşmanlığı Başladı”, *Kıbrıs Postası*, 12 Mayıs 2011.

etkinlikler adı altında milli ve manevi değerlerinden uzaklaştırıldığı, Tarih kitaplarımızda, açıktan açığa Hıristiyanlık propagandası yapıldığı bir dönemde bizim de dinimize gereken değeri vermemiz gerekmektedir.”¹⁸³ Diyerek devletin kontrolünde olan bir İmam-Hatip Lisesi’nin, KKTC’de sıkıntıya neden olmayacağını savunmuştur.

Eski Din İşleri Başkanı Yusuf Suiçmez, İmam-Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültesi açılmasını değerlendirdiği bir yazısında şöyle demiştir: “Şu da bir gerçektir ki üniversiteler ülkesi haline gelmiş olan KKTC’de açılacak bir İmam Hatip Okulu, eğitim düzeyi çok yüksek olan Kıbrıs Türk halkına fazla hitap edemeyecektir. Çünkü artık Türkiye’de de İlahiyat ve üzeri öğrenim görmüş olan din görevlileri tercih edilmektedir. Bundan dolayı KKTC’de öncelikli olarak bir İlahiyat Fakültesinin açılması hedeflenmelidir. İmam Hatip ya da İlahiyat Fakültesi açılma meselelerinin tamamen din karşıtlığı ya da tarafgirliği gibi dar bir kapsamda değerlendirilmesi sağlıklı bir yaklaşım değildir. Bu konuyu KKTC devletinin, Kıbrıs Türk halkına din eğitimi hizmetlerini kendi kurum ve kuruluşlarının eliyle mi yoksa dışarıdan görevli taşıma ya da dışarıya öğrenci taşımak suretiyle mi vereceği meselesi olarak ele almak lazım. Ayrıca bu konunun Kıbrıs Türk halkının dindarlığı ile de alakalı olarak değil; Kıbrıs Türk halkının daha doğru dinî bilgi edinebilme hakkı ile alakalı bir konu olarak ele alınması gerekir. Çünkü çağımızda din eğitimi verilirken insanların dindarlaştırılması değil; dinî konularda daha doğru bilgi almaları hedeflenmektedir. Bundan dolayı da insan hak ve hürriyetlerinin geliştiği ülkelerde devlet yetkilileri insanların dinî bilgiye ulaşma yollarını kolaylaştırırken; bireyin dindar olup olmaması ile ilgilenmemektedir. Çünkü insanın dindarlığının derecesini tayin etmek yetkisi sadece Allah’a aittir.”¹⁸⁴

İlahiyat Bölümü tartışmalarına farklı bir boyuttan bakan Ozan Ceyhun, köşe yazısında, bu konuda farklı beklentileri ve bakış açıları olanların iyi bir moderasyonun yönetiminde her kesimin katıldığı yuvarlak bir masada buluşturulması gerektiğini savunmaktadır. "Ben istemiyorum öyleyse siz de istememelisiniz" ya da içinde yaşamakta olduğu toplumdaki değişimi doğru analiz etmeksizin

¹⁸³ Ayla Berkin, “Dinde ve Siyasette Tehlike Çanları Çalmaktadır!”, *Yeni Volkan*, 23 Mayıs 2011.

¹⁸⁴ Yusuf Suiçmez, “İmam Hatip Lisesi, *Havadis*, 03 Temmuz 2011.

"toplumumuza uymaz" tarzı iddialar çerçevesinde tartışmak yerine ilk önce her kesimin görüşünü açıklamasına fırsat vermek ve örneğin "bir yuvarlak masa" aracılığıyla ortak çözüm üretmenin diğer ülkelerin bu konudaki hatalarından ders çıkarmanın, KKTC için en hayırlısını yapmak olacağını belirten yazar¹⁸⁵ aslında üzerinde ciddi düşünülmesi gereken bir teklif sunmaktadır.

Hiç şüphe yok ki bu konu hakkında yetkili kişilerin görüşlerinden çok halkın istekleri ve ihtiyaçları önemlidir. İmam-Hatip açılması konusunda Din İşleri Başkanı Talip Atalay, kendilerine halktan yoğun talep geldiğini belirtmektedir. Ayrıca KKTC'nin özel bir televizyon kanalında 17 Mayıs 2011'de "KKTC'de İmam-Hatip Liseleri açılmalı mı?" konulu bir program yapılmış ve bu programda KKTC'de İmam-Hatip Lisesi açıp açılmaması konusunda anket hazırlanmıştır. Program sonunda vatandaşlar yüzde 64 'Evet, İmam Hatip Liseleri açılmalı' derken yüzde 36 'Hayır, İmam Hatip Liseleri açılmalı' cevabı vermiştir. Anket sonucu ve KKTC'de görüştüğümüz birçok kesimden insanların olumlu bakışları İmam-Hatip Lisesi'nin KKTC'de gerekli olduğunu ve halk tabanından da destek gördüğünü göstermektedir.

KKTC'de din hizmetlerinin hak ettiği noktaya ulaşabilmesi için Kıbrıs'ın kültür seviyesine uygun çağdaş din görevlilerinin yetişmesi gerekmektedir. Bu da ancak Kıbrıs'ta açılacak, Kıbrıs halkından öğrencilerin, Kıbrıs şartlarına uygun olarak, Kıbrıs'taki sosyal çevreyle kucak kucağa yetişecekleri dinî içerikli bir okulla mümkün olacaktır.

1.1.2. İlahiyat Bölümü Açılmasına Karşı Olan Görüşler

KKTC'de dinî içerikli eğitim yapacak bir okul açılmasını isteyenlerin, din ve vicdan özgürlüğü, hak ve hürriyetler çerçevesinde konuya yaklaştıkları bir önceki başlık altında görülmüştür. Şimdi ise böyle bir okulun açılmasına karşı olanların dayanakları incelenecektir.

Öncelikle böyle bir okul açılırsa mezunlarının ileride istihdam sorunu yaşayacağı ve ayrıca devlete maddi yük olacakları iddia edilerek dinî içerikli bir okula karşı çıkılmaktadır. Özellikle Rauf Denktaş'ın bu görüşü savunduğu bilinmektedir. Denktaş'ın bu konuyla ilgili görüşüne gelmeden önce onun

¹⁸⁵ Ozan Ceyhun, "İmam Hatip Tartışması", *Kıbrıs Postası*, 13 Mayıs 2011.

“Kur’an’dan İlhamlar” isimli kitabında, mevcut ve geçmiş hükümetleri İmam-Hatip konusunda duyarsız olmak ve bu konuda çaba göstermemekle¹⁸⁶ eleştirdiğini belirtmekte fayda görüyoruz. Aradan geçen 7 yılın ardından Denктаş 1993 yılında Diyanet Dergisi’ne verdiği röportajda sorulan soruya “Din adamı yetiştirildiğinde ekonomik sıkıntılardan kendilerine maaş vermekte zorlanacaklarını, zaten mümkün olsaydı çoktan Türkiye’de din adamı yetiştirip getirirdik” diye cevap vermiştir. Son günlerde yaptığı açıklamalardan anlaşıldığına göre bu görüşünü hala savunmaktadır. Söz konusu açıklamasında İmam-Hatip Lisesi’ne gerek olmadığını belirterek, “İstersen Türkiye’de var, oradan getiririz. Burs verirsin bu işi halledersin, eksikse göre genç gönderir yetiştirirsin” diyerek görüşünü ortaya koymuştur. Ayrıca İmam-Hatip Lisesi açılması durumunda buradan mezun olanların -istihdam sorununu kastederek- ne yapacaklarını sorgulamıştır.¹⁸⁷

Konu sadece istihdam sorunu olarak ele alınırsa bu tezin haklı olduğu söylenebilir. Ancak böyle önemli bir konunun yalnızca bu yönüyle ele alınması bize göre yanlıştır. Çünkü KKTC halkı, çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu bir ülkedir. Bu bakımdan adada yaşayan Müslümanların, cami ve cami hizmetlerinin karşılanması bir zorunluluktur. Camiler tamamen boş bırakılmayacağı için en uygun çözüm olarak yine Kıbrıslı Türklerin kendi içinden KKTC’deki sosyo-kültürel şartlar içinde yetişen ve KKTC’deki Türk insanıyla duygu ve düşüncede bir olabilecek din görevlilerinin yetiştirilmesi olacaktır. Bu da ancak KKTC’de İmam-Hatip Lisesi veya benzeri bir okulun açılmasıyla mümkün olacaktır. Bunun yanında mesele sadece camilere din görevlisi yetiştirme meselesi de değildir. İnsanların doğuştan getirdikleri din duygusu ve bu duygunun sağlıklı ortamlarda tatmin edilmesi konusu da böyle bir okulu zaruri kılmaktadır. Din duygusu, bireyin yetiştiği ailedeki kültürel ortama göre farklılık gösterse de küçük yaşlardan itibaren uygun ortamları bulduğunda kendini göstermektedir.¹⁸⁸ Bu nedenle erken dönemlerde başlayan bu

¹⁸⁶ Rauf Denктаş, *Kur’an’dan İlhamlar*, Yeni Asya Gazetesi Neşriyatı, İstanbul 1990, s. 7.

¹⁸⁷ <http://www.kibrissondakika.com/kkctc/rdenktastan-kkctcye-imam-hatip-elestirisi.htm> (son erişim tarihi 27.11.2011)

¹⁸⁸ Mustafa Tavukçuoğlu, “Okul Öncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi”, *S.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi.*, S. 14, Güz, Konya 2002, s. 52-53.

duygunun, çocuğun sağlıklı gelişimi için dengeli bir şekilde doyurulması gerekmektedir.

İstihdam konusuyla ilgili tepkileri Talip Atalay açıklamıştır. Atalay düzenlediği basın toplantısında “KKTC’de şimdi din adamı yetiştirme çalışmasına başlasalar ancak 14 yıl sonra verim alacaklarını belirtmiştir. Ayrıca bizim arzumuz; Kıbrıs’a özgü, sadece din görevlisi yetiştirmek üzere bir okul açılması. İnsanlar akın akın o okullara gelecek olsa ben dur derim, eğitim açısından uygun bulmam”¹⁸⁹ diyerek bu konuya yaklaşımını ifade etmiştir.

Dinî içerikli bir okulun açılmasına karşı olan görüşlerden bir tanesi de, KKTC’de İmam-Hatip Lisesi açılmasına gerek olmadığını, bunun yerine ara elemanı için Meslek Teknik Liselerinin açılmasının, KKTC için daha uygun olacağını söyleyen dönemin Cumhuriyetçi Türk Partisi başkanı Ferdi Sabit Soyer’e aittir. Soyer yaptığı açıklamada “Bizim İmam Hatip Liselerine değil, mesleki eğitim veren teknik liselere ihtiyacımız var. İlahiyat Fakültesine değil, dinin siyasete alet edilmemesine ihtiyacımız var.”¹⁹⁰ Diyerek bu konuya yaklaşımını belirtmiştir. KKTC’de 1 tane bile İmam-Hatip Lisesi olmamasına rağmen Soyer, 12 tane Mesleki Teknik Lisesi olan KKTC’ye İmam-Hatip Lisesi’nin gereksiz olduğunu söylemiştir. Ancak Ferdi Sabit Soyer’le ilgili şu bilgiyi de vermek yararlı olacaktır. 2008 yılının yaz aylarında 400 çocuğun KKTC’de Yaz Dini Bilgiler Kursları yasak olduğu için Türkiye’deki kurslara gönderilmesi üzerine sorulan soruya, o dönemde Başbakan olan Soyer “Ülkede bir ihtiyaç var. Bazı insanlar nasıl yaz tatilinde çocuklarına tenis kursu aldirmek ister, bazı insanlar da inançları gereği, çocuğuna din kursu aldirmek isteyebilir. Ben hiçbir yasağın hiçbir hadiseyi durdurabileceğine inanmıyorum” diyerek din eğitimine yönelik olumlu bir tablo çizmiştir. Farklı dönemlerde ve farklı mevkilerde yapılan bu açıklamalar, politika gereği söylenmiş olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

KKTC’de İmam-Hatip Lisesi açılması görüşüne en ciddi ve sert tepkiyi gösteren kesim kuşkusuz Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası’dır (KTÖS). KTÖS,

¹⁸⁹ “Din Adamı Mı İthal Edelim”, *Akşam*, 20 Mayıs 2011.

¹⁹⁰ “Dini Siyasete Alet Etmeyin”, *Haberdar*, 09 Mayıs 2011.

gerek Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, gerekse Yaz Dini Bilgiler Kursları ve İmam-Hatip Lisesi uygulamalarına karşı çıkmışlardır.

Din İşleri Başkanı Talip Atalay'ın "KKTC'de İmam-Hatip Lisesi açılması şart" açıklamasından sonra, çok sert tepki veren KTÖS yetkilileri, Türkiye tarafından Arap kültürünün kendilerine aşılacak istendiğini, siyasal islam, ılımlı islam, asimilasyon, sünni islam gibi faaliyetlerle Kıbrıs Türk Toplumunu ve kültürünü gerici yobazların eline teslim etmek istediklerini, ancak bu asimilasyonlara boyun eğmeyeceklerini medya ve eylemlerinde duyurmaktadırlar. KTÖS Örgütlenme Sekreter Yardımcısı Uğur Erilen; "Kıbrıs'ın Müslüman bir toplum olmasına karşı dini yaşama biçiminin ülkede İlahiyat Fakültesi veya İmam Hatip Liselerinin kurulmasını gerektirecek düzeyde olmadığını altını çizerek, bu gibi faaliyetlerin altında farklı amaçlar aramak gerektiğini belirtmiştir." Aynı şekilde KTÖS Genel Sekreteri Şener Elcil'de "Din İşleri Başkanı haddini aşan konuşmalar yapıyor. AKP hükümeti tarafından verilen bir misyonu yerine getiriyor. Bunun gibi siyasi açıklamalar ve beyanlar kabul edilemez. Görevden alınmalıdır" gibi beyanatlarda bulunarak Din İşleri Başkanı'nın açıklamalarını farklı boyutlara çekmişlerdir. Dine, din eğitime ve dinî kurumlara karşı olduğunu sürekli yaptıkları açıklamalar ve Kur'an Kurslarına baskın düzenleyerek gösteren KTÖS, "İbadet evde de olur. Camiye ihtiyaç yoktur. Tanrı ile kul arasında da imama gerek yoktur"¹⁹¹ diyerek bir Müslüman için ne kadar önemli olduğunun bilincinde olmadıkları camilerin, ortadan kaldırılmasını, kapatılmasını Müslüman bir ülkede dile getirmektedirler.

Dinî içerikli okul açılmasına karşı bir görüşte, Toplumcu Kurtuluş Partisi (TDP) Lefkoşa İlçe Başkanı Cemal Özyiğit'ten gelmiştir. Özyiğit, açıklamasında kendini hükümet yetkilileri yerine koyarak eğitimle ilgili açıklamada bulunan Din İşleri Dairesi Başkanı Talip Atalay'a tepki göstererek "Kimse kendi görevi olmayan konulara karışmasın. Sn. Atalay da kendi görevlerini yapsın, üstüne vazife olmayan konulara girmesin" diyerek aslında Din İşleri Başkanlığı'nın görevi olan din eğitimi konusunda konuşmamasını istemiştir. Ayrıca "Kıbrıs Türk halkına şimdi de 'ılımlı İslam' modelinin dayatılmaya çalışıldığını iddia eden Özyiğit, Din İşleri Başkanı'nın

¹⁹¹ "Öğretmen Sendikalarından İmam Hatip Tartışmasına 'İmamın Ordusu' Yorumu", *Kıbrıs Postası*, 01 Haziran 2011.

açıklamalarını da bu bağlamda değerlendirmek gerektiğini söyleyerek tıpkı İngiliz Sömürge Yönetimi gibi Kıbrıs Türkü'nü daha da Müslümanlaştırmak istiyorlar"¹⁹² demiştir. İngiliz dönemindeki gibi Kıbrıs Türkünü daha da Müslümanlaştırmak istiyorlar ifadesi aslında farklı kesimler tarafından da dile getirilmektedir. Şöyle ki Kıbrıs'ta İngiliz döneminde, İngilizler tarafından Türk kimliğinin unutturularak Müslüman kimliğin ön planda tutulmaya çalışıldığı, anti-Kemalist propaganda yapılarak Müslüman liderliğin desteklendiği, o dönemde yaşayanlar tarafından anlatılmaktadır.¹⁹³

Hemen hemen aynı düşünce paralelinde Birleşik Kıbrıs Partisi (BKP)'nin Örgüt Sekreteri Abdullah Korkmazhan'ın; "AKP'nin dinî gericiliği ve Sünni Siyasal İslamı Kıbrıs'ın kuzeyine taşımaya çalıştığını, Din İşleri Başkanı Talip Atalay'ın açıklamalarının Siyasal İslam'ın fetih ve yayılcı zihniyetinin bir ürünü olduğunu" iddia ettiği konuşmaları ve "Eğitim, sağlık ve toplumumuzun diğer temel ihtiyaçlarına gerekli bütçe ayrılmazken, ülkemizin her yerine hastane ve okuldan çok cami ve külliye dikilmektedir"¹⁹⁴ yönündeki açıklamaları, kamuoyunda olumsuz imaj oluşturmak için tamamen bir ihtiyacın sonucu olan İmam-Hatip Lisesi isteğinin amacından saptırılarak farklı yönlere çekilmek istendiği izlenimini vermektedir.

Din İşleri Başkanı Atalay'ın, başkanlık görevine gelmesinden sonra İmam-Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültesi'nin KKTC'de kurulmasının şart olduğunu söylemesinin ardından bu konuyu değerlendiren bir yazıda, Atalay'ın ideolojik tespitlerde bulunarak Müslümanlığın, Kıbrıs'ta Türklüğü koruyan en önemli dayanak olduğunu ve KKTC'de İmam-Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültesi'nin açılmasının şart olduğunu dile getirmesi eleştirilmiştir. Eleştirilme sebebi ise şöyle ifade edilmiştir: "Bir akademisyen olarak görüşlerini dile getirmesi elbette hakkıdır ve buna biri itiraz edemez. Ancak şu an oturduğu makam gereği 'şart'lı cümleler kurmamasında büyük fayda var."¹⁹⁵

¹⁹² "TDP'den İmam Hatip İsteyen Atalay'a Tepki", *Havadis*, 10 Mayıs 2011.

¹⁹³ Niyazi Kızılyürek, "Kıbrıs'ta Yukarı Sınıflar ve Kimlik Sorunu", *Edebiyatta Kıbrıslı Türk Kimliği*, Varlık Yayınları, İstanbul 1988, s. 29.

¹⁹⁴ <http://www.gundemkibris.com/bkp-siyasal-islamin-saldirisi-altindayiz-6299h.htm> (07.10.2011 tarihinde erişilmiştir)

¹⁹⁵ Sami Özuslu, "Müftü'nün Fetvası: İmam Hatip Açıla", *Yenidüzen*, 10 Mayıs 2011.

İmam-Hatip Lisesi'nin KKTC'de açılmasının gereksiz olduğu bir gazetenin köşe yazısında şöyle ifade edilmektedir: “İmam-Hatip Lisesi din öğretisi yapmaktan ziyade camilere imam yetiştirmek için açılır. Memleketteki her caminin de imamı vardır, ihtiyaç halinde Türkiye’den de gelir. Gerekirse Türkiye’deki altyapısı oturmuş İmam-Hatip Liselerine öğrenci de gönderilir...”¹⁹⁶

Yukarıdaki ifade edilenler zaten yıllardan beri uygulanmaktaydı. Fakat bu uygulama, ihtiyaçlara cevap verme anlamında yetersiz kalmaktadır. Çünkü Türkiye’den gelen görevliler 5 yıllığına görevlendirilmekte ve bu süreyi farklı camilerde tamamlamaktadırlar. Bu nedenle gittikleri bölgeyi ve insanlarını tanımaya başladıkları sırada görev yerleri değişmekte ve kendilerinden beklenen performansı gösterememektedirler. Ayrıca Türkiye’deki İmam-Hatip Liselerine gönderilen öğrencilerde de uzun yıllar Türkiye’de yaşamış olmanın verdiği etkiyle KKTC’ye uyumları zorlaşmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması adına İmam-Hatip Lisesinin KKTC’de diğer okullar gibi açılması gerekmektedir.

Bütün bu açıklamalardan, İmam-Hatip veya benzeri bir okulun açılmasına yönelik görüş, iddia ve yorumların ideolojik boyutta olduğu görülmektedir. Gerek eğitim gerekse din eğitiminin ideolojik yaklaşımlardan arındırılması gerekmektedir. Çünkü bu tür yaklaşımlar; eğitimin, din eğitiminin ve genel olarak eğitim sisteminin gelişmesi yönündeki çalışmalara en büyük engel konumundadır.

1.2. Açıldıktan Sonraki Süreçte İlahiyat Bölümü Tartışmaları

1.2.1. İlahiyat Bölümü Açılması Yönündeki Görüşler

Din İşleri Başkanı Talip Atalay’ın, Başkanlığa geldikten sonra İmam-Hatip Lisesi'nin KKTC'de açılmasının gerektiğini ve bunun din hizmetleri açısından önemli bir ihtiyaç olduğunu vurgulaması, gerek bazı sivil toplum örgütleri gerekse bazı siyasi partiler tarafından tepkiyle karşılanmış ve Kıbrıs'ta böyle bir ihtiyacın olmadığı savunulmuştur. İmam-Hatip Lisesi açılmasına karşı çıkanların aksine bu okulun açılmasına destek veren sivil toplum örgütleri ve siyasi partiler de bu tartışmaların içine girmiş ve tüm bu tartışmaların arasında İmam-Hatip Lisesi, İlahiyat Bölümü olarak açılmıştır.

¹⁹⁶ Ediz Tuncel, “Maneviyatın İşportacıları İş Başında”, *Star Kıbrıs*, 01 Temmuz 2011.

KKTC ikinci Cumhurbaşkanı M. Ali Talat, imam yetiştirmek için bir meslek lisesi bölümüne ihtiyaç olduğunu ve cami varsa imamın da olacağını, bunun laiklikle bir ilgisinin olmadığını, önemli olanın imamların Kıbrıslı, yani KKTC’de yaşayan insanlar olması gerektiğini belirtmiştir. Bu açıklamasında İlahiyat Bölümü’nün imam yetiştirmeye yönelik bir okul olarak açılmışsa yerinde bir uygulama olduğunu, ancak bu bölüme kız öğrencilerin de kayıt yaptırmasıyla imam ihtiyacının karşılanmasına yönelik açılmadığı, yani imam ihtiyacıyla ilgisinin olmadığını açıklamıştır.¹⁹⁷

İlahiyat Bölümü’nün açılma gerekçesini, Milli Eğitim Bakanı Kemal Dürüst şöyle açıklamıştır: “Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ne alt yapı oluşturması ve imam ihtiyacını kendi okullarımızdan karşılamak.”¹⁹⁸ Yani bu bölümden mezun olanlar yalnızca imam olmayacak, imamlığın yanında dileyen üniversite düzeyinde dinî eğitim alarak farklı alanlarda hizmet edeceklerdir. Ayrıca din hizmetlerinin yalnızca cami hizmetleriyle sınırlı olmadığı, din eğitiminde kadınlarında günümüzde önemli bir konuma sahip olduğu göz önüne alındığında bu okula sadece imam yetiştiren bir okul olarak bakılmaması gerekmektedir.

KKTC Teknik Öğretmenler Derneği Başkanı Ahmet Arslan ise, orta eğitimde İlahiyat Bölümü açılmasına karşı olmadıklarını, ancak İlahiyat Bölümü’nün meslek lisesi bünyesinde açılmasını desteklemediklerini belirtmiştir. Ayrıca ülkede orta eğitim kısmında dinî eğitim verilmesi gerektiğini savunan Arslan, İlahiyat Bölümü’nün dönem ortasında açılmasına ve hazırlık sınıfından öğretime başlanılmaması ve bu bölüme alınacak öğrencilere ayrıcalıklı davranılmasına karşı olduklarını ifade etmiştir.¹⁹⁹ Kuzey Kıbrıs’taki öğretmen sendikalarının İlahiyat Bölümü konusunda göstermiş oldukları tepkilerin aksine Teknik Öğretmenler Derneği’nin İlahiyat Bölümü için ayrı bir okul ve öğrencilerine de ayrıcalıklı davranılmaması koşuluyla desteklerini belirtmeleri, bu öğretmen derneğinin İlahiyat Bölümü konusuna gerçekçi ve toplum ihtiyaçları açısından yaklaşması açısından önemlidir.

¹⁹⁷ “Küllüye Yapımı ve İlahiyat Bölümü”, *Yenidüzen*, 14 Şubat 2012.

¹⁹⁸ “Eğitimde Olumlu Değişiklikler Oluyor”, *Star Kıbrıs*, 29 Kasım 2011.

¹⁹⁹ “Meslek Lisesinde İlahiyata Karşılar”, *Star Kıbrıs*, 15 Aralık 2011.

KKTC'deki imam sayısının az olduğuna dikkat çeken Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu ise, imamların genellikle Türkiye'den geldiklerini ve hükümetin de bu konuda bir eksiklik görerek bu eksikliği gidermek için bu alanı kurmuş olabileceğini ifade etmiştir.²⁰⁰

KKTC'deki imam sayısının az olması bir yana şuan da mevcut din görevlilerinin eğitim düzeyi de halkın ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte değildir. Eğitim düzeyi yüksek olan bir ülkenin din görevlilerinin de eğitim düzeyi yüksek, her türlü donanıma sahip, toplumun ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabilecek durumda olmaları gerekmektedir.

Tartışmalara farklı bir açıdan bakan Özgürlük ve Reform Partisi (ÖRP) Genel Başkanı Turgay Avcı, İlahiyat Bölümü'ne destek belirtmekte ve ortaya çıkan tartışmaların kaynağının hükümet olduğunu savunmaktadır. Turgay Avcı'ya göre hükümet açmış olduğu bölümü cesaretli bir şekilde savunmadığı için İlahiyat Fakültesinin açılmasında olmayan sorun ve tartışmalar İlahiyat Bölümü'nde ortaya çıkmıştır.²⁰¹

Kıbrıs Türk Yazarları Dayanışma Derneği de İlahiyat Bölümü'nden mezun olacakların halkın dinî bilgi ihtiyacını rahatlıkla karşılayabileceğini, ayrıca İlahiyat Bölümü'nün halkın her kesimini kucaklayacak ve insanların dinî bilgilerinin gelişmesine katkı koyarak, dinî eğitim düzeyinin yükselmesini dinî hizmetlerin daha ilmi ve bilinçli bir şekilde yapılmasını sağlayacağını belirterek İlahiyat Bölümü'ne desteklerini belirtmiştir.²⁰² Konuya ideolojik değil de ihtiyaçlar çerçevesinde yaklaşan bu dernek, olumlu bir tavır sergilemiş olmanın yanında İlahiyat Bölümü mezunlarının toplum içerisinde oynayacakları kaynaştırıcı role dikkat çekmesi açısından da konunun önemli bir boyutunu ele almıştır.

Din İşleri Başkanı Talip Atalay, İlahiyat Bölümü'nün açılmasından sonra kendisiyle yapılan bir röportajda, İlahiyat Bölümü'nün açılması ve KKTC'de din görevlisi ihtiyacı konusunda şu açıklamaları yapmıştır: "KKTC'nin iyi yetişmiş din görevlilerine ihtiyacı vardır. Din İşleri Başkanlığı bünyesinde çalışan görevlilerin

²⁰⁰ "Eroğlu: KKTC'de İmam Sayısı Az", *Star Kıbrıs*, 21 Aralık 2011.

²⁰¹ "Güney Kıbrıs'ta Laiklik Yok", *Star Kıbrıs*, 01 Aralık 2011.

²⁰² "Yazarlar Dayanışma Derneği'nden İlahiyat Lisesine Destek", *Afrika*, 22 Aralık 2011.

yüzde 46'sı ilkokul mezunu. Aralarında Ortaokul, Lise ya da Üniversite mezunları da var ancak onların çoğunluğu din konusunda eğitimsiz. 1993 yılında düzenlenen yasa, Din İşleri Başkanlığı'nda kadroya alınacak kişilerin İmam Hatip Lisesi ya da İlahiyat Fakültesi mezunu olmasını şart koşmakta, bu nedenle yasaya göre çalışanları kadroya almam mümkün değil. Çalışanların içerisinde imam hatip okulu mezunları var ancak onlar da KKTC vatandaşı değil. Yasaya koyuyorsun ama bunun okulunu açmıyorsun. Böyle çelişkili bir durumdayız. Bazı kesimler diyor ki: "İlahiyat fakültesi açıldı, meslek lisesinde ilahiyat bölümüne ne gerek var." İmamlık, müezzinlik çok zor mesleklerdir. İlahiyat Fakülteleri'nde din bilgileri teorik olarak öğretilir. Ama meslek liselerinde uygulamalı olarak ders veriliyor. Cami içi ve dışı hizmetleri yapacak ara elamanlarına ihtiyaç vardır. Bu nedenle temelden mesleki eğitim çok önemlidir. Kiliselerde hem dinî uygulamaları çok iyi bilen hem de doktora yapmış din görevlileri var. Neden bizim camilerimizde olmasın. Din İşleri kurumunun, düzeyli, toplumun güvenebileceği, aydın, toplumun duyarlılığını fark edecek ve Kıbrıs Türk toplumun genel kültürünü bilecek çalışanlara ihtiyacı vardır. Bu ülkenin vatandaşı olan insanların oluşturduğu eğitilmiş bir kadronun kurumumuzda görev alması gerektiğine inanıyorum. Eski adıyla Müftülük makamı, Kıbrıs Türk Toplumun en önemli tarihi kurumlarından biridir. Din işleri kurumu çok önemli bir pozisyona sahiptir, bu nedenle toplumun en önemli kurumunun zayıflatılması yanlıştır. Aslında bunun nedeni kurumun doğru bir şekilde kendini anlatmamasıdır. Son günlerde yaşanan bazı tartışmaların sebebi de budur. Eğer eğitilmiş kadrosu ile bu kurum ayağa kaldırılırsa tüm korkular giderilir."²⁰³

KKTC'de din eğitimine yönelik tepkilerin ve oluşan korkuları bertaraf etme gayesiyle köşe yazısında bu konuya değinen Adem Uslu, din eğitimi almak isteyen ve bu yönde talebi olan bir zümrenin var olması durumunda bunun görmezden gelinemeyeceğini ve ülkede din eğitimine ihtiyaç yoktur diyerek kestirip atılamayacağını belirtmiştir. Yazısının devamında yazar, halkın böyle bir talebi olması halinde çocuklarını bu okula gönderebileceklerini ve buna kimsenin engel olamayacağını, aksi bir durumda ise talep olmaması durumunda İlahiyat Bölümü'ne kimsenin kayıt yaptırmayacağını ve sorunun böylelikle ortadan kalkacağını ifade

²⁰³ Suna Erden "Görmezden Gelinemez", Talip Atalay ile Röportaj, *Star Kıbrıs*, 17 Şubat 2012.

etmiştir. Din eğitiminin bu ülkede artık birilerinin korkulu rüyası olmaması gerektiğini belirten yazar, bu coğrafyada yaşayan insanların din eğitimi konusundaki taleplerinin, eski demir perde ülkelerindeki yasakçı zihniyetler gibi görmezden gelinemeyeceğini ve bunun bir neticesi olan din ve vicdan özgürlüğünün gereğinin yapılmasını savunmuştur.²⁰⁴

KKTC’de 185 aktif cami bulunmakta ve bu camilerde 22 kadrolu, 231 sözleşmeli toplam 252 din görevlisi; ayrıca T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliğine bağlı 68 din görevlisi bulunmaktadır. Bir ülkede Din İşleri Başkanlığı ve bu başkanlığa bağlı 185 cami bulunuyorsa, bu camilerde istihdam edilmek üzere din görevlilerinin, KKTC’de kurulacak bir okulda yetiştirilmesi gerekmektedir. Uzun yıllar ihmal edilen ve 2011-2012 eğitim-öğretim yılında faaliyete başlayan İlahiyat Bölümü de bu ihtiyacın karşılanması noktasında önemli bir rol oynayacaktır.

1.2.2. İlahiyat Bölümü Açılmasına Karşı Olan Görüşler

İlahiyat Bölümü’nün açılmasından önce yapılan tartışmalar, açıldıktan sonra da hiç azalmadan devam etmiştir. Bu başlık altında İlahiyat Bölümü’ne karşı olan görüşlere yer verilecektir.

İlahiyat Bölümü’nün açılmasından önce olduğu gibi, açıldıktan sonra da ilk tepkiyi veren Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası (KTOEÖS) olmuştur. Haspolat Meslek Lisesi’nde İlahiyat Bölümü açılmasını ani bir karar olarak niteleyen KTOEÖS, konu hakkında hiç bir sendika ve meclisten görüş alınmadığını savunarak, bunun kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. İlahiyat Bölümü açılmasının Kayıt Kabul Tüzüğü’ne, Yasalara, Anayasaya, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yasası’na aykırı olduğunu belirten Sendika Başkanı Tahir Gökçebel, alınan kararın Kıbrıs Türk halkının benliğine, özelliklerine uymadığını savunarak, birçok okulda öğretmen eksiklikleri varken, İlahiyat Bölümü için ithal öğretmenlerin getirildiğini iddia etmiştir.²⁰⁵

KTOEÖS’ün bu bölümü istememe gerekçelerinden biri de İlahiyat Bölümü’nün büyük bir projenin ürünü ve ayrıca bütün meslek liselerinin İmam-Hatip

²⁰⁴ Adem Uslu, “İlahiyat Koleji ve Korkular”, *Star Kıbrıs*, 19 Haziran 2012.

²⁰⁵ “Kimseden Görüş Alınmadı”, *Star Kıbrıs*, 10 Aralık 2011.

Liselerine dönüştürüleceği fikrine sahip olmalarıdır. Ayrıca Kıbrıs Türk toplumunun sosyal, kültürel ve inanç yapısının Sünnileştirilerek, yeni itaatkâr toplum modeli kültürlemesi yüklenmeye çalışıldığını iddia etmişlerdir.²⁰⁶

KTOEÖS, İlahiyat Bölümü'nün açılmasını hukuki olarak değerlendirmekte ve Anayasa, Milli Eğitim Yasası ve çocuk hakları yasasına göre 18 yaşından küçük çocuklara bir mezhebin eğitimi, devlet eliyle verilmesinin yasa dışı olduğundan hareketle bu okula karşı çıkmaktadır.²⁰⁷

KTOEÖS'ün İlahiyat Bölümü'ne, yeni açıldığı dönemde tepkisi çok farklı boyutlara ulaşmıştır. Nitekim İlahiyat Bölümü'nün ülkeyi çatışmalara ve bölünmeye sürükleyeceği paranoyasıyla baskı oluşturmaya çalışılmıştır. KTOEÖS, bir açıklamasında “dini, kültürü, sosyal yapısıyla hümanist ve aydın bir toplum olan Kıbrıs Türk halkının hoşgörülünde olduğunu, ancak tepeden dayatmalarla toplumun dinci-laik, Türkiyeli-Kıbrıslı, Türk-Kürt gibi bölünmelerle Türkiye’de yıllardır süren çatışmaların benzerlerinin içine çekilmek istenmektedir”²⁰⁸ diyerek olumsuz bir bilinç oluşturma gayreti içerisine girmiştir. Dinî konularda refleks olarak verilen aşırı tepkiler konunun sağduyuyla çözüme kavuşturulmasının önünde engel olmaktadır. Böyle önemli bir konuda gerçekçi ve akılcı bir anlayışla birey ve toplum ihtiyaçları doğrultusunda hareket edilmelidir. Bu tür açıklamalarla toplumu germek, toplum içerisinde huzursuzluk çıkarmak uzak durulması gereken hassas konulardandır.

KTÖS ise, halkın böyle bir talebi olmadığını, bunların halka dayatıldığını ifade ederek şöyle demiştir: “...Kıbrıslı Türklerin böyle bir talebi olmamıştır. İmam-Hatip, İlahiyat Bölümü, cami açmak ve imam istemek gibi faaliyetler ve talepleri halkın istemi gibi göstermek gerici odaklar tarafından büyük bir moda olmuştur... Sendikamız, çocuklarımızın körpe beyinlerinin gerici unsurlarla donatılması, Kur’an Kursları, İlahiyat Fakülte ve Bölümleri açılması noktasında yapılacak tüm girişimlere onay vermemiş ve onay vermeyecektir.”²⁰⁹

²⁰⁶ “İtaatkâr Toplum Modeli Yüklenmeye Çalışılıyor”, *Star Kıbrıs*, 18 Aralık 2011.

²⁰⁷ “Haspolat’ta Yarın Grev Var”, *Yenidüzen*, 27 Kasım 2011; “İlahiyata Tepki Sürüyor”, *Afrika*, 18 Kasım 2011.

²⁰⁸ “Öğretmen Hakkımız Sonuna Kadar Varız”, *Star Kıbrıs*, 02 Aralık 2011.

²⁰⁹ “İthal Anlayışlar Empoze Ediliyor”, *Yenidüzen*, 18 Aralık 2011.

İlahiyat Bölümü'nün açılmasından itibaren yaklaşık 3 ay gibi eğitim için uzun sayılabilecek bir süre öğretmen sendikalarına bağlı öğretmenler, bu okulda grev yapmışlar ve bu durum dönem ortasında KKTC genelindeki bütün okullarda karne vermeme eylemine kadar sürmüştür. Öğretmen sendikalarına bağlı bazı öğretmenler, grev kararına uymamış ve derslere girmeyi tercih etmişlerdir ve bunun üzerine sendika üyelikleri sonlandırılmıştır. Öğretmen sendikalarının yapmış olduğu bu grev, öğrencilerin mağdur olmaması için derslerin okul bahçesinde kurulan çadırlarda yapılması talebi ve uygulamasıyla devam etmiş, fakat okul yönetimi öğrencileri bu çadırlarda ders görmeye göndermemiştir. Bu grev ve baskılar neticesinde ilgili bakanlık, öğretmen sendikalarıyla anlaşma yapma mecburiyetinde kalmıştır. Bu anlaşmaya göre İlahiyat Bölümü'nün ismi 9. sınıf olacak, yılsonu bu sınıfı bitiren öğrencilere iki karne verilecektir. Karnelerden biri 9. sınıf karnesi, diğeri ise İlahiyat Bölümü meslek derslerinin olduğu karne olacak, son olarak da İlahiyat meslek dersleri öğleden sonra yapılacaktır.²¹⁰ Milli Eğitim Bakanlığı ve öğretmen sendikaları arasında yapılan bu anlaşma neticesinde İlahiyat Bölümü'ndeki grev kaldırılmış, ayrıca bütün okullara uygulanan karne vermeme uygulaması da sonlandırılmıştır.

Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Eğitim Komitesi de, Haspolat Meslek Lisesi'nde ders yılı ortasında İlahiyat Bölümü açılmasını, Kıbrıs Türk toplumunu bilgi toplumu olma yaklaşımından uzaklaştıran ve siyasi çıkar elde etmek uğruna yapılan bir uygulama olarak değerlendirmiştir. Ayrıca açıklamanın devamında şöyle denilmiştir: “Bir üniversitede açılan ilahiyat fakültesinden sonra şimdi de Haspolat Meslek Lisesi'nde ilahiyat bölümü açıldığının öğrenildiği, ilahiyat fakültesinin din adamı ihtiyacı açısından olumsuz karşılanmadığı ancak din adamı eğitimini lise düzeyine indirgeyerek ilahiyat bölümü açmanın ve bunu eğitim yılı başladıktan iki ay sonra tam da 15 Kasım'a denk getirmek oldukça düşündürücüdür.”²¹¹

İlahiyat Bölümü açılmasını, farklı dönemlerde ciddi anlamda eleştiren Toplumcu Kurtuluş Partisi (TDP) Genel Başkanı Mehmet Çakıcı da, İmam-Hatip

²¹⁰ “Çadırdaki Ders!”, *Ortam*, 20 Şubat 2012; Mustafa Tıngır, “Mermer Kafa Galip Geldi”, *Star Kıbrıs*, 03 Mart 2012.

²¹¹ “Eğitim Kaosa Gidiyor”, *Star Kıbrıs*, 16 Kasım 2011.

açılmasının laik eğitim²¹² ve Kıbrıs Türk kültürüne aykırı bir durum olduğunu, böyle bir okulun açılmasına karşı olduklarını, kendileri hükümete gelmesi halinde açılmış olsa da İmam Hatip Lisesi'nin kapatılacağını ifade etmiştir.²¹³

TDP Başkanı Çakıcı, KKTC Cumhuriyet Meclisi'ndeki bir konuşmasında ise hükümete yönelik olarak, İmam Hatiplerin yolunun açılmamasını, eğitim modelimizin tamam olduğu ve bunun nasıl geliştirileceğini tartışmamız gerekirken İmam Hatiplerin gündeme getirilmesini kabul edilemez olarak nitelendirmiştir. Eğitim modelimizi değiştirmeye gerek olmadığını, değiştirildiği takdirde pantolondan şalvara geçmiş olacağımızı belirterek bu koleje ihtiyaç olmadığını, hükümeti bu okula harcanacak olan parayı daha yararlı yerlerde harcamaya davet etmiştir.²¹⁴

Birleşik Kıbrıs Partisi (BKP) de İlahiyat Bölümü'nün açılmasını Türkiye'deki hükümet ve dinî bir cemaatin talimatlarına bağlamakta, bununla yapılmak istenilenin de dinî gericiliği, Sünniliği ve İslami yaşam tarzını, Kıbrıs'ın kuzeyine taşıyarak, laik bir toplum olan ve din konusunda mezhep ayırımı yapmayan Kıbrıs Türk Toplumunu yok etmeye çalışmak olarak nitelemiştir. İlahiyat Bölümü'nün toplumsal bir ihtiyaç olmadığı, imam ve müezzin yetiştirmeye yönelik olarak da açılmadığı bahsi geçen parti tarafından dile getirilmiştir. İnanç özgürlüğüne saygılı olduklarını, ancak yapılmak istenilenin belli bir dinin belli bir mezhebini dayatmak, beyinleri dogmalar ve hurafelerle doldurmak olarak gören BKP, mevcut duruma tepki göstermekte,²¹⁵ fakat bunun çözümü için herhangi bir teklifte de bulunmamaktadır.

KTOEÖS'ün, İlahiyat Bölümü'ne karşı destek almak için ziyaret ettiği Demokrat Parti (DP) Genel Başkanı Serdar Denktaş da din eğitiminin ihtiyaç olduğuna vurgu yapmış, fakat bunun için okul açılmasını gereksiz görmüştür. Denktaş açıklamasında şöyle demiştir: “Haspolat Meslek Lisesi'nde İlahiyat Bölümü'nün ders yılı başında hazırlığı yapılmadan ve farklı muamelelerle uygulamaya girmesinin anlaşılır değildir. Ülkede din eğitimi ihtiyacı ve talebi vardır,

²¹² Laikliğin din eğitimine karşı olup olmadığı hakkında bkz. Ali Fuad Başgil, *Din ve Laiklik*, Yağmur Yayınları, İstanbul 2007, s. 151-165.

²¹³ “İstifa Edin”, *Kıbrıs*, 17 Kasım 2011.

²¹⁴ “Pantolondan Şalvara Mı Geçelim”, *Ortam*, 24 Şubat 2012.

²¹⁵ “İmamın Ordusuna Geçit Vermeyeceğiz”, *Afrika*, 30 Kasım 2011.

ancak bunun planlaması gerekir. Önceleri Türkiye’den gelecek din eğitimleriyle okullarda öğleden sonra seçmeli ders olarak din kursları verilebilir; aynı ihtiyaç Aleviler ve Hristiyanlar için varsa onlar için de verilmesi gerekir ve laik düzen bunu gerektirir. Her yaz yaşanan Kur’an kursu tartışmaları bunun ihtiyaç olduğunu göstermektedir, ancak bunun okullar tatilken planlanması gerekir.” Bakanlığın Türkiye’deki hükümetlere yağ çekmek ve şirin görünmek için Haspolat’ta İlahiyat Bölümü açtığını ancak bunun hayırlı olmayacağını belli olduğunu belirten Denktaş, Kıbrıs Türk halkının dine bağlılığının sorgulanmasına çok kızdığını; farklı anlayışlar olduğunu ancak halkın din konusunda halinden memnun olduğunu ifade etmiştir.²¹⁶

İlahiyat Bölümü’ne karşı çıkan ve yukarıda gerekçelerini zikrettiğimiz siyasi parti ve sivil toplum örgütleriyle aynı formatta gerekçeler öne süren bir diğer kesim ise KKTC Alevi Kültür Merkezi’dir. Alevi Kültür Merkezi: “Haspolat Meslek Lisesi bünyesinde yapılmak istenen ‘imam hatip eğitim programını’ gerekli görmediğimizi, okullarımızda zaten din eğitimi verilirken dinsel eğitimin KKTC eğitim sisteminin içerisine konulmaya çalışılmasının laik sistemle örtüşmediğini düşünmekteyiz... Böyle güzide bir ülkede ihtiyaç ve talep olmamasına rağmen İmam Hatip Lisesi açılmaya çalışılmasını gerekli bulmuyoruz...”²¹⁷ Diyerek İlahiyat Bölümü’nün gereksiz olduğunu ifade ederek, bu bölümün karşısında olduklarını belirtmiştir.

Kıbrıs Eğitim Araştırmaları Birliği (KEAB) Başkanı Yrd. Doç. Dr. Kemal Akkan Batman ise, ideolojik yaklaşımlardan uzak, tamamen bilimsel konuları ilgi alanı olarak belirleyen KEAB’ın, Kıbrıs Türk eğitim sisteminin son dönemde taşıdığı anlayış ve yaklaşımlardan büyük kaygı duyduğunu; ülkedeki eğitim bilimciler tarafından büyük eleştiriler alan Haspolat Meslek Lisesi’ndeki İlahiyat Bölümü, Külliye ve Hala Sultan İlahiyat Koleji projelerinin bu kaygılarını derinleştirdiğini ifade etmiştir. Ayrıca ‘eğitim sistemi, ideal insanı yetiştirecek bir ideal eğitim anlayışına sahip olmalıdır’ diyen Batman, Kıbrıs Türk eğitim sisteminin aldığı eleştirilerin en önemlisinin; çağdaş olmayan, eğitimdeki yeni yaklaşım ve kuramların çok uzağında unsurlar taşınması olduğunu, eğitim sisteminin çok sayıdaki olumsuz

²¹⁶ “İhtiyaç Var Ama Planlanmalı”, *Star Kıbrıs*, 08 Aralık 2011.

²¹⁷ “Aleviler de İlahiyata Karşı”, *Kıbrıs*, 12 Aralık 2011.

unsurları yanında bir de külliye odaklı bir yapılanmaya gidilmesinin eğitim bilimi ilkelerini hiçe saymak anlamına geldiğini savunmuştur.²¹⁸

İlahiyat Bölümü'nün açılmasını ve öğrencilerinin mezun olduktan sonra ne yapacaklarını sorgulayan bir köşe yazısında Salih Sarpten, Eğitim Bilimi açısından çok ciddi bir açmazla karşı karşıya olduğumuzu ifade etmiştir. Bunu ise şöyle açıklamıştır: “Din, insanların iç dünyasında sahip oldukları inançtır. Bu inanç; mutlak kabulü, geleneksel davranışları ve ilahi kanunlara uymayı içerir. Oysa çağdaş eğitim kuramlarının temelinde; araştıran-sorgulayan, bilgiyi kabul etmeyip kendisinin oluşturması anlayışları yatmaktadır. Öte yandan bir Mesleki Teknik Öğretim okulunun taşınması gereken özellikler vardır. Bunların başında da bilimsel ve teknolojik gelişmeleri kullanmak, yaşam boyu eğitim anlayışıyla çalışmak ve iş dünyası ihtiyaçları ile öğrenci yeteneklerini buluşturmak gelmektedir. Yani nitelikli iş gücü yaratmaktır... Türkiye’de üniversiteye girişte kullanılan “katsayı” tartışmalarının dışında “İlahiyat” hiçbir kültürde iş dünyasının bir parçası olarak kabul edilmemiştir. İşte tam da bu yüzden “İlahiyat” bölümünün, mesleki teknik öğretimde yeri yoktur. Bütün bunlar, eğitim sistemimizin bir “ilahiyat” bunalımı yaşadığının kanıtıdır. Bu bunalım geçer mi bilinmez...”²¹⁹

Bir gazetenin köşe yazısında Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) milletvekili Mehmet Çağlar, İlahiyat Bölümü'nün açılmasıyla ilgili olarak şöyle demiştir: “Din İşleri Dairesi Başkanı'nın “Ülkemizde görev yapan 80 civarında din adamı niteliksizdir; bu nedenle bunların yerine nitelikli din adamına ihtiyaç vardır; bu açıdan bakıldığında imam hatip bölümünün açılması iyi olmuştur” şeklindeki söylemleri ve açılan bölümün ülkemizdeki din adamı ihtiyacını gidermek amacıyla açılmış olduğunun gerekçe olarak gösterilmesi son derece masumane bir savunmadır ve böylesi bir kararın alınması için toplumsal ortak aklın ortaya çıkarılması gereğini ortadan kaldırmamaktadır. Hele ki İmam ve hatip yetiştirmek amacı ile 15 yaş grubu öğrencilerinin seçilmesi eğitim bilimi ve öğrenme ilkeleri bakımından da oldukça sakıncalı ve bilimsel eğitimle de çelişkili olmaktadır. İmam ve hatip yetiştirme ihtiyacı varsa eğer bu ihtiyaç üniversitedeki ilahiyat fakültesi bünyesinde açılabilir

²¹⁸ “Eğitim Sistemindeki Anlayıştan Kaygılıyız”, *Yenidüzen*, 10 Şubat 2012.

²¹⁹ Salih Sarpten, “Eğitimde İlahiyat Bunalımları”, *Yenidüzen*, 21 Kasım 2011.

olan 2 yıllık imam ve hatiplik ön-lisans programları ile giderilebilecekken bu ihtiyacın daha henüz soyut düşünce aşamasına girmemiş ve soyut düşünce yetilerini geliştirmemiş yaş gruplarından başlayarak karşılanmaya çalışılması oldukça manidar olmakta ve ülkenin sosyo-kültürel dokusunu değiştirme adına atılan önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Şimdilik Haspolat Meslek Lisesi bünyesinde İmam Hatip Bölümü açılması adımı atılmıştır ancak önümüzdeki süreçte ülke genelinde bu bölümlerin yaygınlaştırılması ya da doğrudan her bölgede İmam Hatip Liseleri açılması da tetiklenebilecek ve yapay bir biçimde talep patlamasına gidilebilecektir.”²²⁰

İlahiyat Bölümü’yle ilgili olarak bir köşe yazısında; Kur’an Kurslarının, İmam Hatip okulunun ve her bölgeye bir caminin, bir toplumun vazgeçilmez unsurları arasında olmadığı ve bunların insanlara maddi yönden bir fayda sağlamadığından hareket edilerek, din ve inanç özgürlüğü gibi konuların birer yalandan ibaret olduğu belirtilmiştir.²²¹

Lefkoşa’nın Haspolat bölgesinde, yaklaşık 200 dönümlük bir arazinin, İlahiyat Koleji yapılmak için Vakıflar Müdürlüğünden, Kıbrıs İlim, Ahlak ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı tarafından kiralanmasını değerlendirip, eleştirel bir yaklaşımla konuya yaklaşan Hasan Alicik şöyle demiştir: “Eğitim aracılığıyla, dindar gençlik yetiştirilerek devletin sosyal, ekonomik, siyasal, yasal temelleri değiştirilmek istenmektedir. Bu da Anayasa’da açıkça suç olarak gösterilmektedir. Gelinek aşamada yurttaşların içinde buldukları yetersiz sosyal ve ekonomik koşullar fırsat bilinerek, din siyasal ve kişisel çıkar sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Dinî duygular istismar edilmekte, siyasal çıkar için kullanılmaktadır. Oysa hükümete düşen görev, uygulamaya koyacağı projelerle yurttaşların önündeki sosyal ve ekonomik sıkıntıları hafifletmek ya da kaldırıp atmaktır. Dini, nimet ya da kurtuluş yolu olarak sunmamaktır. Türkiye’de yapılan birçok araştırma da ailelerin gelir düzeyleri yükseldikçe dinsel eğitime olan talebin azaldığını ortaya koymaktadır. Çocuklarını İmam-Hatip Liselerine gönderen ailelerin, erkek çocuklarını, kız çocuklarına göre daha fazla okutma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. İmam Hatiplere giden

²²⁰ Mehmet Çağlar, “Amaç, İmam ve Hatip Yetiştirmenin Ötesindedir”, *Star Kıbrıs*, 11 Aralık 2011.

²²¹ Arif Hasan Tahsin, “İmam Hatipmiş Kuran Kursuymuş”, *Havadis*, 13 Aralık 2011.

öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalarda ise demokratik değerlerin kızlar ve erkeklere eşit düzeyde kazandırılmadığı tespit edilmiştir. Caminin gölgesinde laik ve bilimsel eğitim olmaz. Hükümetin bir an önce neyin arkasında duracağına karar vermesi gerekmektedir. Kıbrıs İlim Ahlak ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı'nın mı, şura kararları, Milli Eğitim Yasası ve Anayasa'nın mı arkasında duracak? Külliye yapma, dindar bir gençlik yetiştirme sevdasından vazgeçilmelidir. Dayatmaların karşısında dik durulmalıdır. Bunların yerine yıllardır eksikliği hissedilen, bilim müzesi, bilim parkı, Akdeniz arkeoloji müzesi, sergi, konferans salonları, sanat galerileri, Milli Kütüphane... yapılırsa daha iyi olur. Bu tesislerin etrafına da okullar yapılırsa daha da güzel olur. Bize yakışan budur. Herkes çoluk çocuğuyla, ailesiyle bilim müzesini ziyarete gitsin, okullardan öğrenciler sınıf sınıf müzeleri ziyarete götürülsün, sanatçılar, yazarlar özgürce eserlerini üretsinler, sergilesinler... Toplumun sanat, düşün ve kültür hayatı gelişsin... Tüm bu yazılanlar dine karşı bulunduğu için değildir. Din ile bilimin, din ile eğitimin ayrı ayrı olması gerektiğini savunduğumuz içindir. Elbette ölümlerimizin arkasından bir Fatıha Suresi okumasını bilmemiz gerekmektedir. Ancak dinî bilgileri öğretmek başkadır, dindar gençlik yetiştirmek başkadır. Bu farklılığın ayırdına varmak gerekmektedir.²²²

İlahiyat Bölümü'nün kolej statüsüne dönüştürülecek olmasını eleştiren bir köşe yazısında ise, adına İlahiyat Koleji demekle, bu okulun prim yapması ve prestij sağlaması için çalışıldığı, vicdani özgürlükleri sömürülebilecek insanların, ekonomik durumu iyi olmayan ve para ile iyi bir eğitimi satın alamayacak insanların evlatlarının geleceği üzerinden yaşamlarının ipotek altına alındığı ifade edilmiştir. İlahiyat Koleji'nin müfredatının devlet kolejleri müfredatı ile aynı olacağını söyleyerek rağbetin arttırılmaya çalışıldığı ifade edilen yazıda, bu sayede koleji kazanamayan çocukların da kolej eğitimi alabileceği öngörüsü yaratıldığı savunulmaktadır. Küçük adada yatılı eğitimin sosyal hizmet veren çocuk yurtlarını anımsattığını, buralarda yatılı eğitim alacak çocuklar geleceğe daha dogmatik, daha yobaz ve daha gerici yetiştirilerek, bir anlamda Kıbrıs'ın Kuzey'inde İslam'ın askerleri yetiştirileceği iddia edilmiştir.²²³

²²² Hasan Alicik, "Camilerin Gölgesinde Eğitim", *Yenidüzen*, 08 Şubat 2012.

²²³ Çiğdem Dürüst, "Dini Bütün Kolejliler Yetiştirilecek", *Star Kıbrıs*, 20 Haziran 2012.

İlahiyat Bölümü'nün açılmasından sonra yapılan tartışmalardan da görüldüğü gibi, İlahiyat Bölümü'nün Kuzey Kıbrıs'ta açılmasının gereksiz olduğu ve birçok sorunu beraberinde getireceği endişesi, bu bölümün açılmasını desteklemeyenler tarafından dile getirilmektedir. Fakat din hizmetleri alanında ihtiyaç duyulan yetişmiş eleman sıkıntısının nasıl giderileceği hususu pek dile getirilmemektedir. Yalnızca belli gerekçeler öne sürülerek bu bölüme karşı çıkmaktadır.

2. İlahiyat Fakültesi Tartışmaları

Bir önceki bölümde, İlahiyat Fakültesi konusu işlenirken, Kıbrıs'ta Osmanlı'dan günümüze kadar yüksek tahsil düzeyinde din eğitimi veren bir kurumun olmadığından bahsedilmişti. 2011-2012 öğretim yılında, bu eksikliğin giderilmesi noktasında özel bir üniversite, İlahiyat Fakültesi açmıştır. Bu fakültenin açılmasından önce ve sonrasında bir takım tartışmalar yaşanmıştır. İlahiyat Fakültesi'yle alakalı tartışmalar, fakültenin açılmasından önce ve sonrasını bir arada kapsayacak şekilde birlikte verilecektir.

Dönemin Din İşleri Başkanı'nın her fırsatta, daha kaliteli din eğitimi verilmesi ve bunun için din öğretmenlerinin KKTC'de kurulacak İlahiyat Fakültesi'nde yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.²²⁴ Fakat o dönemlerde Fakültenin açılmasına yönelik herhangi bir gelişme sağlanamamıştır.

KKTC'de İlahiyat Fakültesi açılmasıyla ilgili çalışma yaptıklarını belirten TİYEMDER Genel Başkanı Selahattin Yazıcı,²²⁵ bu açıklamasından sonra KKTC basını tarafından günlerce sert bir şekilde eleştirilmiştir.²²⁶

KKTC'de bir gazete muhabirinin konuyla ilgili görüşlerini aldığı Selahattin Yazıcı, İlahiyat Fakültesi açılmasına KKTC'deki üniversitelerin ve Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) olumlu baktığını, ayrıca İlahiyat Fakültesi açma fikrinden Din İşleri Dairesi'nin de bilgisinin olduğunu ve istişare halinde çalıştıklarını ifade

²²⁴ “Suiçmez: Öğretmenler Yetersiz”, *Kıbrıs*, 13 Haziran 2009; “Suiçmez’e Göre; KKTC, Dine Yöneliyor”, *Halkın Sesi*, 17 Haziran 2009.

²²⁵ “TİYEMDER'den Kıbrıs'a İlahiyat Fakültesi Müjdesi”, *Yenişafak*, 28 Haziran 2011.

²²⁶ Tartışmaların bir kısmı için bkz. “Yok Artık”, *Yenidüzen*, 29 Haziran 2011; “İşimize Karışma!”, *Star Kıbrıs*, 30 Haziran 2011; Ediz Tuncel, “Maneviyatın İşportacıları İşbaşında”, *Star Kıbrıs*, 01 Temmuz 2011; “KKTC'de Bedava İlahiyat Fakültesi”, *Yenidüzen*, 07 Temmuz 2011.

etmiştir. Kıbrıs Türk halkından tepki beklemediğini belirten Yazıcı, tepki olması halinde de bunun Orta Çağ zihniyeti tepkisi olacağını dile getirmiştir.²²⁷

Selahattin Yazıcı, kendi açıklamalarından sonra oluşan tepkileri değerlendirmesinde ise özellikle KTÖS'ü şiddetle kınadığını, Kıbrıs Türk aileleri tarafından istenilen bu hakkı bir avuç kişinin kesinlikle engelleyemeyeceğini ifade ederek, bunlara karşı çıkanları terörist olarak değerlendirmiştir. Kıbrıs'ta İslam ambargosu olduğunu iddia eden Yazıcı, yaz aylarında yapılan Dini Bilgiler Kurslarına yapılan baskınların, bunun bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Gençlerin küçük yaşlarda kötü ve zararlı alışkanlıklara yakalandıklarına da değinen Yazıcı, çocukları bu alışkanlıklardan uzak tutma adına, din eğitiminin gerekli olduğu sonucuna varmıştır.²²⁸

Selahattin Yazıcı'nın açıklamalarından sonra, Din İşleri Başkanı Talip Atalay bu duruma “bizler ihtiyacımızın ne olduğunu biliyoruz. Biz ihtiyaçlarımızı kendimiz iletiriz. Başkasının fikirlerine ihtiyacımız yok. Bıraksınlar biz işimizi yapalım. Herkes yetkili kurumlara saygılı olsun” diyerek tepki göstermiştir. KKTC'nin karışık bir dönemden geçtiğini ve bu dönemde bu tarz açıklamaların kimseye fayda getirmeyeceğini ifade eden Atalay, “bu açıklamayı yapanlar dışarıdan destek verebilirler ancak bıraksınlar bazı şeyleri de biz kendimiz düşünelim. Kıbrıs Türk halkı bana karşı bile kaygılıyken dışarıdan bu açıklamaların yapılması hoş olmadı.” diyerek böyle bir açıklama yapılmasına üzüldüğünü belirtmiştir.²²⁹

Hataylılar Bütünleşme ve Yardımlaşma Derneği de Selahattin Yazıcı'nın yaptığı açıklamaların aksine, KKTC halkının maneviyatının çok yüksek, dinine ve bayrağına bağlı bir halk olduğunu dile getirmiştir. KKTC'de inançlarına son derece bağlı insanların çoğunlukta olduğunu belirten Dernek Asbaşkanı Mustafa Bük, KKTC halkının hak etmediği ve iki halk arasını açacak söylemlerden kaçınılması gerektiğini ifade etmiştir. Bük, “İlahiyat Fakültesi'nin açılıp açılmaması Selahattin Yazıcı'nın değil, KKTC halkının istek ve arzusu içinde olmalıdır”²³⁰ diyerek Yazıcı'ya tepkilerini belirtmiştir.

²²⁷ “Din Eğitimi Şart”, *Star Kıbrıs*, 29 Haziran 2011.

²²⁸ “30 Yıldır İslam Ambargosu Var”, *Star Kıbrıs*, 30 Haziran 2011.

²²⁹ “İşimize Karışma!”, *Star Kıbrıs*, 30 Haziran 2011.

²³⁰ “Hataylılar İlahiyat Fakültesi'ne Tepki Koydu”, *Yenidüzen*, 01 Temmuz 2011.

KTÖS Genel Sekreteri Şener Elcil, KKTC'nin din adamı ihtiyacının Türkiye tarafından karşılandığını ve bu nedenle İlahiyat Fakültesi'ne ihtiyaç olmadığını belirtmekte, ayrıca bu uygulamanın siyasi bir karar olduğunu ifade etmiştir.²³¹

Birleşik Kıbrıs Gazetesi (BKP) Gençlik Kolları da, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nin uygulamalarıyla ülkedeki laik toplumun saldırı altında olduğunu belirterek, İlahiyat Fakültesi'nin açılmasına karşı çıkmıştır. AKP'nin bir dayatması olarak görülen İlahiyat Fakültesiyle laik bir toplum olan ve din konusunda mezhep ayırımı yapmayan Kıbrıs Türk Toplumunun yok edilmeye çalışıldığı da iddia edilmiştir.²³²

İlahiyat Fakültesi'nin açılmasını sorgulayan bir yazıda ise, Kıbrıs'ta İlahiyat Fakültesi'nin açılması bir yana açılış şeklinin bile skandal olduğu, ancak buna rağmen ne hesap soran ne de hesap verenin olduğu belirtilmiştir. Yazının devamında şöyle denilmiştir: “Bakalım toplum bunun hesabını kesecek mi? Kıbrıs'ın kuzeyinde hızla başkalaşan toplum yapısı içinde, belli ki bundan sonraki icraatlar da yeni yapıya göre şekillendirilecek. Hani diyoruz ya, birileri bizi Müslümanlaştırmak istiyor diye, aslında galiba kimse bizim Müslümanlaştırılmamız için kendini yormuyor artık. Nasıl olmasa yeterince istenilen düzeyde Türk, marjinal olmayan, itaatkar Müslüman bir yapı var zaten. Birkaç marjinalin Türklüğü ve Müslümanlığı ile bundan sonra kimsenin uğraşması gerekmiyor! Çeşitli güvenilir kaynaklar, YDÜ'nün İlahiyat Fakültesi için TC Hükümetinden, 20 milyon dolar aldığını söylüyor. Ne kadar doğru, ne kadar yanlış bilmiyoruz ancak mutlaka, 60 öğrencinin bursu bir şekilde karşılanmıştır. Ama bu konuda bir açıklama yapılmasını beklemek, bu fakülteye neden ve nasıl ihtiyaç duyulduğuna, mezun olacak bu öğrencilerin ne olacağına açıklık getirilmesini beklemek hayalcilik.”²³³

İlahiyat Fakültesi'nin KKTC'de açılması, İlahiyat Bölümü kadar tartışma konusu yapılmamıştır. Tartışmalar yalnızca fakültenin açılmasından önce yaşanmıştır. Fakültenin açılmasından sonra da İlahiyat Bölümü'ne yönelik gösterilen tepkilerde İlahiyat Fakültesine de vurgu yapılmıştır. İlahiyat Fakültesiyle alakalı

²³¹ “KKTC'de Bedava İlahiyat Fakültesi”, *Yenidüzen*, 07 Temmuz 2011.

²³² “Dayatma İle Olmaz”, *Yenidüzen*, 21 Kasım 2011.

²³³ Aysu Basri Akter, “UBP'liler Bunlara Dur Diyecek Mi?”, *Yenidüzen*, 05 Ağustos 2011.

tartışmaların daha az olmasının gerekçesi ise şöyle açıklanabilir; İlahiyat Fakültesi'nin Üniversite düzeyinde olması, burayı tercih edenlerin 18 yaşından büyük olmaları ve doğal olarak kendi istekleri ve kararları doğrultusunda tercihte bulunmaları, KKTC genelindeki sivil toplum örgütleri ve siyasi partilerin bu konuya daha sağduyulu bakmalarını sağlamıştır. Fakat İlahiyat Fakültesi'nin açılmasını istemeyenler, bunun gerekli olmadığı, Kıbrıs Türkü'ne bir dayatma olduğundan hareketle görüşlerini temellendirmeye çalışmaktadır.

3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nin Genel Eğitim İçerisindeki Yeri ve Tartışmalar

Milli Eğitim Yasası'nın 19. maddesinde “*Milli eğitimde laiklik esastır. Bu ilkeye ters düşmemek koşuluyla öğretim kurumlarında din kültürü eğitimi yapılabilir*” denilmektedir. Bu yasa çerçevesinde ilkokullarda ve ortaokullarda zorunlu olarak okutulan DKAB dersi, liselerde seçmeli olarak okutulmaktadır. Fakat hak ettiği değer kendisine verilmemektedir.

KKTC'de DKAB dersinin yetersiz olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini söyleyenler olduğu gibi, insan haklarına aykırı olduğunu söyleyerek seçmeli olmasını teklif edenlerde vardır. Her iki görüş sahiplerinin de iddia ve tezleri sırasıyla açıklanacaktır.

18 Mayıs 2009 tarihinde, dönemin Milli Eğitim Bakanı Kemal Dürüst, ortaokul ve liselerde seçmeli olan DKAB dersinin en kısa sürede zorunlu dersler arasına alınacağını bildirerek²³⁴ bu derslere yönelik ilk olumlu adımı atmıştır. Fakat yalnızca ortaokullarda dersler zorunlu olmuş, liselerdeki uygulama aynen devam etmiştir. Bu açıklamaların ardından dönemin Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat, “mecburi din eğitimi insan haklarına aykırıdır”²³⁵ diyerek derslerin seçmeli olarak okutulması gerektiğini belirtmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Kemal Dürüst, medyada kendisine yönelik yoğun tepkiler sonucunda bir açıklama yaparak, “ne hafız ne de camilere hoca yetiştireceğiz. Biz ahlak bilgisinin çok önde olacağı, din kültürü noktasında ise Müslümanlık konusunda

²³⁴ “Din Dersi Zorunlu Olacakmış!”, *Star Kıbrıs*, 17 Mayıs 2009.

²³⁵ “Talat’ın Açıklamaları Din Görevlilerini Üzdü”, *Kıbrıs*, 04 Haziran 2009.

belli noktaları derine inmeden verileceği bir ders planlıyoruz”²³⁶ diyerek medyanın ve bazı kesimlerin kaygılarını gidermeye çalışmıştır. Ayrıca DKAB kitaplarında bazı değişikliklerin yapılacağına bilgisini vermiş, bu doğrultuda dinin kültür boyutunun ön planda tutulacağı ve Yahudilik, Hıristiyanlık gibi dinlere de kısaca temas eden, fazla derine girmeden İslamiyet’in temel konularını içeren bir kitap hazırlanacağını açıklamıştır. Fakat görüştüğümüz öğretmenler ve incelediğimiz ders kitaplarından edindiğimiz bilgilere göre bu doğrultuda bir aşama kaydedilememiştir.

Din derslerinin zorunlu olmasından ziyade, bu derslerin kalitesinin önemli olduğuna vurgu yapan eski Din İşleri Başkanı Yusuf Suiçmez, özellikle ilkokulda öğretmenlerin DKAB derslerinde yetersiz kaldıklarını ve okudukları DKAB kitabını anlayamadıkları halde bu dersin okutulması için kendilerine verildiğini belirterek ilkokullardaki DKAB dersinin vahametini dile getirmiştir.

DKAB dersinin seçmeli olması gerektiğini söyleyen bir kesimde Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası’dır (KTOEÖS). Sendika Başkanı Güven Varoğlu, “Laik devletlerde din ve devlet işlerinin ayrı tutulması gerekir. Dinin zorunlu olması insan haklarına aykırıdır. Zor kullanarak mı din öğreteceksiniz çocuklara?” Sadece tek bir din eğitimi vermenin de yanlış olduğunu söyleyen Varoğlu, din dersinin seçmeli ders olarak çeşitli dinleri kapsayacak şekilde verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²³⁷

Bunun dışındaki tartışmalarda genellikle laikliğe ve insan haklarına dayanılarak din derslerinin okullarda zorunlu okutulamayacağını iddia eden kesimlerdir. Çocukların reşit yaşlara gelmeden belli bir dinin empoze edilmesinin doğru olmadığını savunan bu görüş sahipleri, KKTC’de Ateist ve Alevilerin de olduğunu, devletin onların haklarını da gözetmesi gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Din dersleri için en fazla örnek verilen ise Avrupa ülkeleridir. Din derslerine karşı olan kesimler, Avrupa’daki uygulamalardan habersiz oldukları için din derslerinin Avrupa’daki birçok ülkede seçmeli olduğunu ve bizim de onları örnek almamız gerektiği anlayışıyla hareket etmektedirler. Fakat durum hiç de zannedildiği gibi

²³⁶ “Ne Hafız Ne De Camilere Hoca Yetiştireceğiz”, *Çivi*, 06 Temmuz 2009.

²³⁷ “Suiçmez: Öğretmenler Yetersiz”, *Kıbrıs*, 13 Temmuz 2009.

değildir. Din dersleri birçok Avrupa Birliği ülkelerinde ortak dersler arasında yer almaktadır.²³⁸

Atatürk ilke ve inkılabları ile laikliğin sürekli din eğitimiyle ilişkilendirilmesi ve bunlara ters düştüğü gerekçesiyle polemik konusu yapılması, din dersinin imajını olumsuz etkilemektedir. Yasayla devletin denetim ve gözetimine bırakılmış bir dersin meşruiyetini tartışmak acaba ne kadar doğrudur?

Günümüzde, eğitim sistemini, toplumun ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda oluşturan, toplumsal barışı ve değerler eğitimi önemseyen, toplumun yozlaşmamasını hedefleyen her ülke, dinden yararlanma yoluna gitmekte, okullarında din eğitimi vermekte, bunu siyasi sistemle ve laiklikle çelişir görmemektedir. Bununla birlikte, laiklik ilkesiyle çeliştiğini, insan haklarına aykırı olduğunu, öğrencileri yönlendirdiğini ileri sürerek, devlet eliyle din eğitimi verilmesine karşı çıkanlar da vardır. Fakat bu iddialar gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü İslam dini, bireyin kişiliğini, toplumun kimliğini ve medeniyetin niteliğini geliştirici özelliklere sahiptir. Öte yandan, herkesin din eğitimi alma, devletten din öğretimine imkân sağlamasını isteme hakkı vardır. Aynı zamanda bu, düşünce, vicdan ve din özgürlüğünün bir parçasıdır.

Genel eğitim içerisinde DKAB dersleriyle ilgili tartışmalar bu dersin ortaokul ve ilkokullarda zorunlu olmasından kaynaklanmaktadır. Bu dersin laiklik gereği seçmeli olması gerektiği ve DKAB dersinin zorunlu olmasının insan haklarına aykırı olduğu iddia edilmektedir. Zorunluluğun kaldırılması durumunda zaten toplumdaki var olan ahlaki çöküntü, fertlerin birbirine güvensizliği, kendi kültürüne ve öz değerlerine yabancılaşma, aile kurumunun sarsılması vb. birçok sorunun artarak farklı sorunları beraberinde getirecek olması fikri, bizce de dersin zorunlu olmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Muhtemel bir zorunluluğun kaldırılması kararı, ülkemiz adına çözümü çok güç olan ve büyük sorunlara yol açabilme potansiyeline sahip bir karar olabilecektir.

²³⁸ Geniş bilgi için bkz. Ali Köse-Talip Küçükcan (Ed.), *Avrupa Birliği Ülkelerinde Din-Devlet İlişkisi*, İSAM Yayınları, İstanbul 2008; Mahmut Zengin, "Dünyada Bir Mesele Olarak İslam Dini Eğitimi", *DEM Dergisi*, Yıl 1, S. 3, İstanbul trs.

Bu dersle ilgili tartışmalar bir kenara bırakılarak, alanında uzman kişiler tarafından, ilmi çerçevede, kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ancak böylece hak edeceği seviyeye ulaşacak olan din dersleri, Kıbrıs Türk Toplumunun manevi boşluğunu bir nebze olsun giderecektir.

II. Yaygın Din Öğretimi Tartışmaları

1. Yaz Dini Bilgiler Kursu Tartışmaları

Bu bölümde, Dini Bilgiler Kurslarıyla ilgili olumlu ve olumsuz görüşlerin birlikte verilmesi uygun görülmüştür. Böylece konu bir bütünlük içerisinde ele alınabilecektir. Ayrıca bu kısımda, 2005 yılından günümüze olan tartışmalar ele alınacaktır.

Okulların tatile girdiği yaz aylarında çocuklara camilerde verilen dinî eğitim Kıbrıs'ta her dönem bazı sivil toplum örgütleri ve siyasi partiler tarafından polemik konusu yapılmakta ve yasal olduğu dönemlerde bu polemik ve tartışmaların gölgesinde çocuklara Dini Bilgiler Kursu verilmektedir.

Yaz aylarında dileyen çocuklara yönelik olarak Kur'an Kursları M.E.B.'in iznimiz yok demesine rağmen 2005 yılının yaz aylarında birçok camide imamlar tarafından verilirken ve bunun tartışması sürerken, T.C. Lefkoşa Din Hizmetleri Müşavirliği'nin camilere gönderdiği ve Girne Nurettin Ersin Paşa Camii ve G. Mağusa Zafer Camii'nde Bayan Kur'an-ı Kerim öğreticileri tarafından bayanlara yönelik olarak düzenlenecek kurslarla ilgili duyuru ise olayı farklı boyutlara taşımıştır. Camilerde çocuklara yönelik olarak yapılan kursların, dönemin Din İşleri Başkanı Ahmet Yönlüer, kendilerinin değil T.C. Din Hizmetleri Müşavirliği'ne bağlı din görevlileri tarafından düzenlendiğini ifade etmiştir. Yine bu dönemde M.E.B., Din İşleri Başkanlığı ve T.C. Din Hizmetleri Müşavirliği, Yaz aylarındaki kurslarla ilgili olarak toplanmış ve T.C. Din Görevlilerinin Türkiye'den atansa dahi Din İşleri Dairesi'nin sorumluluğunda olmasına karar verilmiştir. Fakat bu toplantılarda

Kurslara izin verilmemiş, bunun üzerine Din İşleri Başkanlığı, ‘Din Bilgisi Pratiği ve Rehberlik’ adıyla bu kursların düzenlenmesini sağlamıştır.²³⁹

2006 yılında, dönemin Din İşleri Başkanı Ahmet Yönlüer’in ifadesine göre Milli Eğitim Bakanlığı’nın sözlü izni ile açılan ve 2 Temmuz-28 Ağustos tarihleri arasında sürdürülmesi planlanan kurslar, yasal olmadığı gerekçesiyle polisler tarafından 8 Ağustos’ta durdurulmuştur. Bakanlık ise kurslara kendileri tarafından izin verildiği yönündeki iddiaların gerçek olmadığını belirtmiştir.

Kursların iptal edilmesinde sonra açıklama yapan KTÖS ise, bu kurslarla ilgili yobaz anlayışlara izin vermeyeceklerini ve Türkiye paralelinde yürütülen politikalar sonucu eğitim reformunun tehlikeye girdiğini iddia etmiştir.²⁴⁰

Yaz aylarında yapılan bu kursların, genelde bazı sendikaların karşı çıkması sonucu iptal edilmesi yönündeki kararlar, bu eğitimi çocuklarına aldırarak isteyen aileleri farklı yöntemlere sevk etmekte ve aileler çocuklarını T.C. Din Hizmetleri Müşavirliği vasıtasıyla Türkiye’de farklı şehirlerdeki Kur’an Kurslarına gönderme yolunu seçmektedir.

Yine bu dönemde, Din Görevlileri Sendikası ve Din Görevlileri Birliği, öğretmen sendikalarının, Yaz Dini Bilgiler Kurslarına yönelik göstermiş oldukları karşı duruşa tepkilerini sendika binası önüne siyah çelenk bırakarak göstermişlerdir.

Bir sonraki yılda da okullarda Yaz Dini Bilgiler Kursları verilebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okul müdürlerine bir genelge gönderilmiştir. Fakat yine öğretmen sendikaları ve bazı kesimler bu kurslara karşı çıkmıştır. KTÖS Genel Başkanı Güven Varoğlu, amaçları belirlenmeyen yaz kurslarında, imamların görevlendirilerek Kur’an kursları verilmeye çalışıldığını, okulların ilim ve irfan yuvaları olduğunu, dinin yerinin ise cami olduğunu belirtmiştir. Ayrıca böyle bir şeye onay vermelerinin mümkün olmadığını ve Kur’an Kurslarını protesto ettiklerini ifade etmiştir. KTÖS Eğitim Sekreter yardımcısı Besim Baysal da çocukların yaz tatilinden çalınarak Kur’an Kursları’na yasal bir zemin yaratılmak istendiğini, hükümeti; okullara Kur’an Kurslarını taşıyarak laik eğitime leke

²³⁹ “Kur’an Kursları Yasallaşacak Mı?” *Kıbrıs*, 29 Temmuz 2005; “Kurs Değil Din Bilgisi Pratiği ve Rehberlik” *Kıbrıs*, 11 Ağustos 2005; “KKTC’de Kuran Kursları Sorunu”, *Milliyet*, 31 Temmuz 2005.

²⁴⁰ “KKTC’de Laiklik Tartışması”, *Milliyet*, 10 Ağustos 2006.

sürmeye çalışmak ve son yaşanan olaylarla imamlarla öğretmenlerin karşı karşıya getirilmeye çalışıldığını iddia etmiştir. Ayrıca Kıbrıs Türk toplumunun laik bir toplum olduğunu ve her türlü eğitimin öğretmenler tarafından okullarda verildiğini belirterek, yaz tatilini fırsat bilip dinin manevi gücünü kullanarak çocukların beynini yıkamaya girişenlerin kesinlikle karşısında olacaklarını ifade etmiştir.²⁴¹

Dönemin Başbakanı Ferdi Sabit Soyer, kurslarla ilgili çıkan tartışmalar üzerine, yaz aylarında okullarda verilecek eğitimin Kur'an Kursu değil, Din ve Ahlak dersi olduğunu ve bu kursun, Milli Eğitim Bakanlığı'nın kendi disiplini ve müfredatı nezdinde din adamlarından alacağı bilgi ve değerlendirme doğrultusunda yaz döneminde okullarda gönüllü öğrencilere din ve ahlak eğitiminin verileceği bir yaz programının uygulanacağını belirtmiştir. Bu programın bakanlığın kontrolünde olacağını belirten Soyer, okullarda yaz aylarında din üzerine eğitim verilmesiyle ilgili olarak Türkiye hükümetinden kendilerine hiçbir talep gelmediğini ifade etmiştir.²⁴²

Birleşik Kıbrıs Partisi Merkez Yürütme Kurulu üyesi Abdullah Korkmazhan da yaptığı bir açıklamada, Eğitim Bakanlığı ile hükümetin camilerde verilen Kur'an Kurslarını, Yaz Kursu ve Din Eğitimi adı altında okullara kaydırıldığını belirterek, bunun AKP tarafından siyasi bir talep olduğunu ve Kıbrıslı Türklerin sosyal ve kültürel yapısına ciddi bir tehdit oluşturduğunu iddia etmiştir. Kur'an Kursları için Türkiye'den imamların getirilip, Eğitim Bakanlığı tarafından Kur'an Kursu vermesi için okullara gönderildiğini söyleyen Korkmazhan, öğretmenler ile imamların çatışma noktasına getirildiğini belirtmiştir. Kur'an Kurslarının yaz tatili döneminde okullarda verilmesine izin verilmesinin, eğitim yılında da verilebilmesine kapı açacağını ifade eden Korkmazhan, gelecek eğitim yılında Kur'an Kurslarının yasal olarak okullarda verilebilmesinin alt yapısının hazırlanmaya çalışıldığını iddia etmiştir.²⁴³

Yapılan bu tartışmalar ve Hükümet ile Milli Eğitim Bakanlığı'na gösterilen tepkiler neticesinde Milli Eğitim Bakanlığı, müracaatların çok fazla olduğunu,

²⁴¹ "Varoğlu: Okullar İlim ve İrfan Yuvalarıdır; Dinin Yeri Camidir", *Kıbrıs*, 21 Haziran 2007.

²⁴² "Soyer; Rahatsızım", *Kıbrıs*, 23 Haziran 2007.

²⁴³ "Kur'an Kursları Kıbrıslı Türklerin Sosyal ve Kültürel Yapısına Ciddi Bir Tehdit", *Kıbrıs*, 27 Haziran 2007.

okullarda bu eğitime yeterli alt yapının olmadığını ve maddi imkânsızlıklardan ötürü kursların iptal edildiğini fakat hala gündemlerinde olduğunu belirtmiştir.²⁴⁴ Kursların iptal edilmesinden sonra açıklama yapan KTÖS Genel Sekreteri Şener Elcil de Kıbrıs Türk halkı ve laikliğin kazandığını savunmuştur.²⁴⁵

Ciddi manada Yaz Dini Bilgiler Kurslarıyla ilgili gelişmeler, Din İşleri Başkanlığı'na atanan Yusuf Suiçmez döneminde yaşanmıştır. Yaz aylarında sürekli sıkıntılı süreçler geçiren kurslar, yasal zeminde hükümet tarafından desteklenmediği için kursu veren görevliler zor duruma düşmekteydi. Nitekim bunun sonucu birçok görevli mahkemelere verilmiştir.

Okullarda ve belli merkezlerde 2009 yılının Ağustos ayında başlayan kursların, açılmasından önce ve açıldıktan sonraki tartışmaları çok uzun bir zaman dilimini kapsamıştır. Çünkü önceki yıllarda kurslara yetkili makamlarca izin verilmemekteydi ve kurslar istisnalar bir kenara bırakılacak olursa yapılamamaktaydı. 2009 yılında ise ilgili bakanlık ile yapılan protokol gereği kurslar yasallaşmış ve bütün yaz dönemini kapsayacak tartışmalar başlamıştır.

Yaz Dini Bilgiler Kurslarının açılmasına yönelik Din İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın aralarında mutabakat sağlamaları üzerine, belli çevreler kurslara karşı çıkmışlardır. KTÖS Başkanı Güven Varoğlu, okullarda da kursların düzenlenecek olması nedeniyle, ilim ve irfan yuvası olan okullarımızın tekkeye dönüştürülmesine halkımızla birlikte izin vermeyeceğiz diyerek sendikalarının Dini Bilgiler Kurslarına karşı tutumunu ortaya koymuştur. Varoğlu, açıklamasının devamında şöyle demiştir: “Planlı bir biçimde yürütülen nüfus politikası ile Kıbrıslı Türklerin kendi yurtlarında azınlık duruma düşürüldüğü, bunu yeterli görmeyen güç odakları, Türk-İslam sentezi politikalarıyla Kıbrıslı Türkler'in sosyal ve kültürel değerlerine, düşünce ve inanç yapılarına son darbeyi vurmaktan çekinmemektedirler. Son zamanlarda gündemde olan bayrak-anıt-cami sayısındaki artış ve fetişizme varan güç gösterileri, Kıbrıslı Türklerin değer yargılarına kültürel ve sosyal yapılarına karşılık yeni bir kabuk değişimi yaratmayı amaçlamaktadır.”²⁴⁶

²⁴⁴ KKTC Din Görevlileri Birliği, “Arzuhâlimizdir”, *Gül İklimi –KKTC Din Görevlileri Birliği Kültür Dergisi-*, Yıl:1 S. 2, Eylül, Lefkoşa 2007, s. 32.

²⁴⁵ “KKTC’de Tartışmalı Kurslar İptal”, *Milliyet*, 29 Haziran 2007.

²⁴⁶ “Okullarımız Tekkeye Dönüştürülemez”, *Kıbrıs*, 18 Temmuz 2009.

Toplumcu Demokrasi Partisi Genel Başkanı Mehmet Çakıcı da, 9-10 yaşlarındaki, kendileri açısından neyin doğru neyin yanlış olduğunu tam olarak farkına varamayan çocukların, Kur'an Kurslarına tabi tutulmalarının yanlış olduğunu, Türkiye'deki ılımlı İslam modelinin, bu kültüre yabancı olan Kıbrıs Türk halkının yaşam biçimine ve düşünsel yapısına empoze edilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Bunun bir kültür işgali olduğunu ve Kıbrıs Türk halkının asimile edilmesine yönelik karar ve uygulamalara karşı verdikleri mücadelenin artarak devam edeceğini de ifade etmiştir.²⁴⁷

Dini Bilgiler Kurslarının 2009 yılının Ağustos ayında açılacak olması üzerine bir makalede, dinci eğitimin, özellikle de Kur'an Kursunun yöntem olarak dogmatik olduğu, bilimsel yönteme, sorgulayıcı ve araştırıcı yaklaşıma karşı olduğu savunulmuştur. Yazara göre pedagojik unsurlardan taviz vermeden bireylerin eğitiminin kültürel aktarım boyutuna göre din eğitimi almasında bir sakınca yoktur. Ancak bu dinci bir eğitim anlayışına göre şekillenirse işte o zaman Kıbrıs Türk Toplumunun hem kültürel olarak hem de sosyo-ekonomik olarak sonu yakındır. Çünkü dinci eğitim, çağdaş eğitim yönelimlerinin, yani çağdaş birey yetiştirmenin dolayısıyla çağdaş toplum olmanın tam karşısında durmaktadır.²⁴⁸

Din Görevlileri Sendikası (Din-Gör-Sen) ise, Milli Eğitim Bakanlığı ile Din İşleri Başkanlığı arasında Yaz Dönemi Dini Bilgiler Kursu düzenlenmesi için protokol imzalanmasının olumlu olduğunu, toplumumuzu ileriye taşıyacak, milletimizin Atatürk'ün işaret ettiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasında önemli bir adım olacağını belirtmiştir. Din-Gör-Sen Başkanı Mehmet Dere, kurslara yönelik bazı kesimlerin tepkilerini (laiklik, Atatürkçülük ve demokrasi adına) anlamakta zorlandıklarını ifade ederek, sivil toplum kuruluşlarının "ben itiraz etmek için itiraz ederim" mantığını değil, "bilimsel düşüncüyü" temel almaları gerektiği kanaatinde olduklarını, bu şekilde ülkede bu konuyla alakalı birçok problemin ortadan kalkacağını, toplumsal hoşgörü ve barış ikliminin hâkim olacağını belirtmiştir.²⁴⁹

²⁴⁷ "Kur'an Kurslarını Okullarda Resmileştirdiniz", *Kıbrıs*, 18 Temmuz 2009.

²⁴⁸ Salih Sarpten, "Din Eğitiminin Satır Araları", *Yenidüzen*, 20 Temmuz 2009.

²⁴⁹ "Din-Gör-Sen: Yanlış İçerisindeler", *Star Kıbrıs*, 23 Temmuz 2009.

Dini Bilgiler Kurslarının açılmasını protesto etmek için sayıları 21 olan sivil toplum örgütleri ve siyasi parti temsilcileri Milli Eğitim Bakanlığı önünde toplanarak kursların açılmasını protesto etmişlerdir. Bakanlığın önünde sivil toplum örgütleri ve siyasi parti temsilcileri adına ortak açıklama yapan KTÖS Başkanı Güven Varoğlu, kursların AKP'nin dayatması olduğunu, bu kursların laiklik ve çağdaşlıkla özdeşleşen Kıbrıslı Türklerin inanç, değer yargısı ve kültürüne uymayan bir olay olduğunu ifade etmiştir. Okulların birer eğitim yuvası olduğu ve dinin okullardan uzak tutulması gerektiği ifade edildikten sonra, insanların inançlarına saygı duyulması ve müdahale edilmemesi istenmiştir. Çağdışı ve gerici düşüncelerin çocukların beyinlerini yıkamasını istemediklerini ve bu tür kursları kabul etmediklerini ifade eden Varoğlu, bu mücadeleyi sadece öğretmen sendikalarının yapmayacağını da dile getirmiştir.²⁵⁰

1974 yılından sonra Karadeniz bölgesinden gelip KKTC'ye yerleşen vatandaşların oluşturmuş olduğu Karadeniz Kültür Derneği ise, Yaz Dini Bilgiler Kurslarının açılacak olmasından duydukları memnuniyeti belirtmek ve kurslara karşı çıkanlara da cevap niteliğinde bir açıklama yapmıştır. Okullarda verilen DKAB dersleriyle yaz aylarında verilecek kursların birbirinden farklı olduğunu belirten dernek yetkilileri açıklamalarının devamında şöyle demiştir: “Çoğunluğunun Müslüman olduğu, hatta İslamiyet'i herkesten önce yaşayan toplulukların başında gelen Kıbrıs Türk Halkı şimdilerde İslam Dinini doğru düzgün kaynağından öğrenebilmesi için, halkının kaynağına yapmış olduğu taleplere dahi tam manası ile cevap alamamakta ve çocuğuna dinini öğretecek din görevlilerine dahi kavuşamamaktadır. Sendikacılık yaptığını düşünen maalesef son yıllarda hep beraber gözlemlediğimiz ve ülkeyi germekten başka amaçları olmadığını anladığımız malum sendikaları kınıyoruz. Her fırsatta, Ulu Önder Atatürk'ü, Laikliği ve Atatürk'ün kurtuluş mücadelesi ile ülkemize kazandırmış olduğu bağımsızlığı kullanarak, kendi ideolojileri doğrultusunda Atatürk'ü kullanarak açıklama yapanlar, Ulu Önder Atatürk'ün simgesini hazmedemeyip, bunu asimilasyon ve barışın önünde kışkırtıcı bir engel diye yorumlayan çevreleri de kınıyoruz.”²⁵¹

²⁵⁰ “Kur'an Kurslarına Seccadeli Protesto”, *Yenidüzen*, 24 Temmuz 2009.

²⁵¹ “Din Dersleriyle İlgili Açıklama”, *Kıbrıs Postası*, 27 Temmuz 2009.

Dini Bilgiler Kurslarıyla ilgili tartışmalar bunlarla sınırlı kalmamış, üç sendikanın yetkilileri (KTÖS, KTOEÖS ve Kıbrıs Türk Amme Memurları Sendikası (KTAMS) tepkilerini daha net ortaya koymak için Lefkoşa’da eylem yaparak, Dini Bilgiler Kurslarına neden karşı olduklarını açıklamıştır. KTAMS Başkanı Ahmet Kaptan, Kur’an Kursları konusunda hükümeti suçlayarak, hükümetin vaatlerini yerine getirmek yerine ülkeyi kaosa sürüklediğini, hükümetin yavru vatan değil, yavru İran yaratmak için çalıştığını ileri sürerek, sendikalar olarak buna karşı seyirci olmayacaklarını ifade etmiştir. KTÖS Genel Sekreteri Şener Elcil de, yenilikleri ve çağdaşlığı ilk benimseyen toplumlardan olan Kıbrıs Türk toplumunun, geçmişin karanlığına bürünmeyeceğini belirtmiştir. KTOEÖS Genel Sekreteri Emin Özkalp ise, eğitimin okulda olması ve eğitimi öğretmenlerin vermesi gerekirken, cami köşelerinde hocaların uyduruk yasadışı kurslarına Milli Eğitim Bakanlığı, polis ve hükümetin göz yumduğunu iddia etmiştir.²⁵²

Genelde eğitimi, özelde ise Dini Bilgiler Kurslarını değerlendiren Cumhuriyetçi Türk Partisi Eğitim Sekreterliği (CTP) de bu kursları gerekli görmemekte, kursların yöntem ve teknik olarak ne kadar modernize edilirse edilsin pedagojik olarak pozitif sonuçlar vermeyecek kadar ilkel olduklarını savunmuştur. Ayrıca gerek XXI. yüzyıl bilim anlayışlarına gerekse toplum yapımıza uygun olmadığını düşündükleri Kur’an Kurslarının (yaz dönemi dini bilgiler kursu), hiçbir bilimsel çalışma ve analiz yapılmadan, ihtiyaç varsa bu ihtiyaçları formal eğitim sistemleri içerisinde çözmeyi düşünmeden, bu şekilde dayatmacı bir anlayışla uygulanmasının karşısında olduklarını ifade etmiştir. Kursların açılması için öne sürülen gerekçeleri de değerlendiren Eğitim Sekreterliği: “Deniliyor ki, bazı aileler Din İşleri Başkanlığı’na müracaat ederek okullardaki dinî bilgilerin yetersiz olmasından dolayı ekstra kurs düzenlenmesini istiyorlar. Eğer durum böyleyse ve Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı da bu durumu gerçekten bilimsel yollarla yaptıkları analizlerle belirledilerse, Yaz Dönemi Dini Bilgiler ve Kur’an Kursları yerine, okul dönemlerinde seçmeli olarak ‘ek din dersi’ uygulamasını gündeme getirmek için program geliştirme çalışmalarına başlayabilirler. Burada önemli olan bir diğer nokta da, önerilen olası ek din derslerinin kesinlikle seçmeli olması ve bu ek

²⁵² “Kuran Kurslarına Protesto”, *Star Kıbrıs*, 29 Temmuz 2009.

dersin karne ve diplomalarda görülmemesi gerekliliğinin önemidir ki gelecekte bireylerin lehinde veya aleyhinde kullanılmasının önüne geçilebilsin.”²⁵³ Diyerek bu konudaki görüş ve tekliflerini belirtmişlerdir.

Kursların açılmasına kadar geçen süreçte kurslara yönelik tepkiler bu boyutta olmuştur. Kursların açılmasıyla birlikte bu durum daha ciddi boyutlara ulaşmış, KTÖS yetkili ve üyelerinin kursların yapıldığı okullara ders yapıldığı sırada baskın düzenlemesi ülke genelinde tansiyonu yükseltmiştir. Bu baskınlardan bir tanesi Akova İlkokulu’nda gerçekleştirilmiştir. Baskın gerekçesi ise yasa dışı Kur’an Kursu düzenlenmesi olarak ifade edilmiştir. Sendika yetkilileri yaptıkları açıklamada; Adada yaşayan herkesin din, vicdan ve ibadet etme özgürlüğü olduğunu; Kıbrıslı Türklerin bu özgürlüğünü kullanırken din ile laikliği birbirinden ayırmasını bildiği ifade edilmiştir. Ayrıca okulların, Atatürk’ün laiklik ilkesine bağlı birer ilim yuvası olarak eğitim ve öğretim hizmetinin verildiği kurumlar olduğu, bu esastan hareketle dün Kuzucuk Köyü imamını Akova İlkokulu binasını gayri yasal kullanarak Kur’an Kursu vermek için görevlendiren anlayışın karşısında olduklarını belirtmişlerdir. Bunun bir neticesi olarak sendikalarımız, sivil toplum örgütleri ve siyasi partiler olarak, Kıbrıslı Türk kimliğine ihanet eden uygulamalara onay vermeyeceklerini ve okul binalarını kullanarak Kur’an Kurslarının yapılmasına da müsaade etmeyeceklerini bildirmişlerdir.²⁵⁴

Akova İlkokulu’na yapılan baskından bir gün sonra Değirmenlik’te, KTÖS ve bir grup sivil toplum örgütü, Dini Bilgiler Kurslarını protesto etmişlerdir. Din, vicdan ve ibadet özgürlüğünü bertaraf etmeye çalışan ve laik kültürü hiçe sayan anlayışla, imamları okullara taşımak isteyen zihniyetin karşısında olmaya devam edeceklerini belirten sendika ve dernek yetkilileri, açıklamalarında şöyle demişlerdir: “Çeşitli yaş gruplarına dâhil yaklaşık 40 öğrencinin bir sınıfta ellerinde Arapça yazılmış Kur’an, birkaç kız çocuğunun başı bağlı şekilde kurs aldıkları tespit edilmiştir. Sınıf içerisinde Atatürk resminin altında asılmış Arap alfabesi ile yazılmış ders aparatları laik eğitimin önüne engel teşkil etmiş konumdaydı. Kur’an Kursları olduğunu

²⁵³ “CTP-BG Eğitimi Değerlendirdi”, *Kıbrıs Postası*, 28 Temmuz 2009.

²⁵⁴ “Hani Kur’an Kursu Değildi?”, *Halkın Sesi*, 04 Ağustos 2009; “Akova İlkokulu’nda Yasadışı Kuran Kursu İddiası”, *Star Kıbrıs*, 04 Ağustos 2009.

ispatlayıcı fotoğraflar, kitaplar ve cd'ler mevcut olmakla beraber, bilgisayardan kara tahtaya projeksiyonla yansıtılan namaz, Kur'an bilgisi ve Arapça alfabe, sıralarda bulunan Arapça kitaplar ve Kur'an, bu kursların amacının din bilgisi değil Kur'an Kursları olduğunu ispatlamıştır.²⁵⁵

Dini Bilgiler Kurslarına yapılan bu baskınlar neticesinde Talim ve Terbiye Dairesi, kursların amacına uygun olarak verilmediği yönünde bir tespitle bulunarak okullarda yapılan kursların iptaline karar vermiştir. İptal edilen kurslar yalnızca okullarda yapılanlardı, okullar dışında yapılan kurslar ise faaliyetlerine devam etmiştir. KTÖS ise kursların tamamen kapatılmasını talep etmiştir.²⁵⁶

Bünyesinde o dönemde 17 sivil toplum örgütünün bulunduğu Demokratik Haklar ve İnanç Platformu, sendikaların kurslara baskın düzenlemesinden sonra yapılanları protesto etmek amacıyla eylem yapmıştır. Etik dışı ve halkın inançlarıyla alay etme olarak nitelendirilen kurs baskınları platform tarafından kınanmıştır.²⁵⁷ Baskın düzenlenen kursların bulunduğu köy sakinleri de (Akova, Değirmenlik ve Alayköy) Alayköy Camii Koruma ve Geliştirme Derneği'nde bir basın toplantısı düzenleyerek, sendikaları bu duruşlarını değiştirmeye davet ederek, bu hareketlerini kınamışlardır. Köy sakinlerinin yaptığı bu toplantıya Din Görevlileri Birliği, Din-Gör-Sen ve Demokratik Haklar ve İnanç Platformu da destek vermiştir. Bu toplantı sonucunda malum sendikaları tekrar düşünmeye sevk etmek için 25 Ağustosta Lefkoşa'da bir eylem gerçekleştirileceği kararlaştırılmıştır.²⁵⁸

Dönemin Din İşleri Başkanı Yusuf Suiçmez ise, Dini Bilgiler Kurslarının diyalogla, karşılıklı saygı içerisinde çözümlenebileceğini, fakat sendikaların buna yanaşmadığını ifade etmiştir. Ayrıca Dini Bilgiler Kursları program ve müfredatına katkı ve eleştiriler yapılmasını istediklerini fakat buna da cevap verilmediğini dile getirmiştir.²⁵⁹

Sivil toplum kuruluşları ve siyasi partilerin oluşturduğu 20 örgüt ve kuruluş, Dini Bilgiler Kursları konusunda, görevini ve laiklik ilkesini istismar ettiğini iddia

²⁵⁵ “Kıbrıslı Türklere İhanete Devam Ediliyor”, *Yenidüzen*, 05 Ağustos 2009; “Değirmenlikte Kur'an Kursu Eylemi”, *Star Kıbrıs*, 05 Ağustos 2009.

²⁵⁶ “Okullarda Kuran Kursları Kaldırıldı”, *Yenidüzen*, 06 Ağustos 2009.

²⁵⁷ “Dinimi Öğrenmeme Engel Olma”, *Kıbrıs*, 07 Ağustos 2009.

²⁵⁸ “Sendikalara Karşı Duruş”, *Kıbrıs*, 23 Ağustos 2009.

²⁵⁹ “Sorunlar Diyalogla Çözülebilir”, *Star Kıbrıs*, 08 Ağustos 2009.

ettikleri devlet görevlileri hakkında savcılığa şikâyetle bulunmuşlar²⁶⁰ fakat şikâyetleri kabul edilmeyerek geri çevrilmiştir.

Kursların sona ermesinden sonra kursun müfredat ve programını değerlendiren bir yazıda; Kur'an dersinde harflerin tanınması ve doğru telaffuz edilmesi, bazı dualar ve Fil-Nas arasındaki surelerin ezberlenmesi, İbadet kısmında beş vakit namaz, Cuma ve Bayram namazları, oruç gibi konuların öğretilmesi, inanç, ahlak ve siyer konularının bulunması, yapılanın Kur'an Kursu değil de sanki hafızlık kursu olduğu ifade edilmiştir.²⁶¹

2009 yılındaki bu kurslar sendikaların baskın ve eylemlerinin gölgesinde tamamlanmış, 2010 yılına gelindiğinde ise durum pek değişmemiştir. Dini Bilgiler Kurslarının açılmasından önce bu kurslara karşı olduklarını, yapılmak istenilenin dinî bilgiler vermek değil, Kur'an Kursu olduğunu belirten KTÖS yetkilileri, herkesi bu kurslara karşı çıkmaya davet etmiştir. Okullar dururken yaz aylarında bu kursların yapılmasını anlamsız bulan sendika, okul döneminde bu bilgilerin öğrencilere verilebileceğini savunmuştur.²⁶²

Dini Bilgiler Kurslarının açılmasından bir gün sonra iki okulda eylem yapan KTOEÖS ve Orta Eğitim Müdürleri Derneği, genel olarak; kursların izinsiz ve yetkisiz kişiler tarafından düzenlendiği, yobaz ve gerici bir eğitim sisteminin ülkeye sokulmak istendiği ve Atatürkçü, laik eğitim anlayışını zedelediğinden hareketle kurslara karşı olduklarını dile getirmişlerdir.²⁶³

KTOEÖS, bu eylemlerden birkaç gün sonra ders yapıldığı esnada Gönendere İlkokulu'nda sınıfları basmış, kurs veren öğretmenlere yönelik hakaret içeren ifadeler kullanmıştır. Polis müdahalesiyle olaylar fazla büyümeden yatıştırılmış, fakat KTOEÖS'ün yapmış olduğu bu baskın geniş kitlelerden tepki almış ve ahlaken uygun bulunmamıştır.²⁶⁴

Dönemin Din İşleri Başkanı Yusuf Suiçmez, kurslara yapılan bu baskın ve eylemlerle ilgili Milli Eğitim Bakanlığı'nın baskını yapan sendika yetkililerine dava

²⁶⁰ "Kuran Kursları İçin Başsavcılığa Şikâyet", *Milliyet*, 18 Ağustos 2009.

²⁶¹ Sami Özuslu, "Kur'an Kursu Değil, Hafızlık Kursu", *Yenidüzen*, 23 Eylül 2009.

²⁶² "KTÖS Din Kurslarına Karşı", *Star Kıbrıs*, 30 Haziran 2010.

²⁶³ "Laiklikten Ödün Verilmez", *Kıbrıs*, 02 Temmuz 2010.

²⁶⁴ "Din Dersi Tartışılır Ama Bunlara Ahlak Lazım", *Star Kıbrıs*, 07 Temmuz 2010.

açması gerektiğini belirtmiştir. Çünkü sendikanın bu davranışıyla bakanlığın görevlerini engellediğini belirten Suiçmez, sendikanın, yasal değilse kursları savcılığa şikâyet edebileceğini ama kurslara baskın düzenleme gibi yöntemlere başvurulmamasını ifade etmiştir.²⁶⁵

Dini Bilgiler Kurslarıyla ilgili getirilen eleştirilerden birisi müfredatıyla ilgilidir. Kurs müfredatında bulunan itikat, ibadet, ahlak, siyer ve kısa surelerin ezberletilmesi gibi konuların Kur'an Kursları müfredatını andırıldığı²⁶⁶ ifade edilerek Dini Bilgiler Kursları eleştirilmektedir. Fakat köşe yazısında, bu kurslarda Kur'an öğretilmediği için Kur'an Kursu gibi muamele edilmesi konunun kamuoyuna yanlış lanse edilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle Dini Bilgiler Kursu'yla Kur'an Kurslarını iyi ayırt etmek gerekmektedir.

Önceki yıllara oranla sorunsuz geçen 2011 yılı Dini Bilgiler Kursu, öğretmen sendikalarının ilk günler eylemleriyle sınırlı kalmış, geçmiş yıllarda yaşanan tatsız olaylar tekrar etmemiştir.

KTÖS, "her yıl gündeme getirilen kurslarla Kıbrıs Türkü daha fazla Türk ve Müslüman yapılmak istenmektedir" diyerek, kültürümüze²⁶⁷ ve demografik yapımıza uygun olmadığını iddia ettikleri bu kursların kapatılmasını istemiş; KTOEÖS ise reşit olmayan çocuklara bu kursların verilemeyeceğini ve kurs verilmek için okulların kullanılmasının ise kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca bu kursların verilmesiyle, Türkiye'deki AKP hükümeti ve bazı dinî gruplar her iki sendika tarafından ilişkilendirilmiştir.²⁶⁸

Yaz Dini Bilgiler Kurslarına yönelik yapılan tartışmalar, İlahiyat Bölümü ve İlahiyat Fakültesi tartışmalarıyla paralellik arz etmekle birlikte farklı yönleriyle de bu kurslar tartışılmaktadır. Aslında bu kurslarla ilgili tartışmanın olmadığını aksine bir tepkinin olduğunu ifade edersek daha doğru bir tespit olur kanısındayız. Çünkü tartışma bir meclis içerisinde birden fazla kişi tarafından bir konunun bütün boyutlarıyla ele alınıp sağlıklı bir sonuç alınması sürecidir. Fakat Yaz Dini Bilgiler

²⁶⁵ "Yasal Değilse Dava Açın", *Star Kıbrıs*, 08 Temmuz 2010.

²⁶⁶ Sami Özuslu, "Dini Bilgiler Kursu", *Yenidüzen*, 30 Temmuz 2010.

²⁶⁷ Kültürü oluşturan unsurlar için bkz. Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1969, s. 56; Mahmut Tezcan, *Kültürel Antropoloji*, Ankara Ü.E.B.F. Yayınları, Ankara 1996, s. 4; Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İlke Yayınları, Ankara 2003, s. 33.

²⁶⁸ "Din Kurslarına 2 Bin Öğrenci", *Yenidüzen*, 04 Temmuz 2011.

Kurslarıyla ilgili böyle bir durum söz konusu olmamakta, kurslara karşı olanlar tepki göstermekte, kursların yapılmasını savunanlar ise bu kursların bir ihtiyaç olduğundan hareket etmektedir. Yıllardır yetkili mercilerin gerekli duyarlılık ve kararlılıkla bu mevzu üzerinde ciddiyetle durmaması da sorunun önündeki en büyük etkidir. Çözüme kavuşturulamamış bu durum her yıl aynı problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ancak 2011 yaz döneminden itibaren bu durumda bir düzelmeye olduğu görülmektedir. Nitekim önceki yıllara nazaran kurslar sorunsuz bir şekilde hizmetlerine devam edebilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Osmanlı Dönemi'nde, Kıbrıs'ta din eğitimi faaliyetleri, Osmanlının diğer bölgelerinde olduğu gibi vakıfların finansmanlığında gerçekleştirilmiştir. İngilizlerin Kıbrıs'ı kiralamasından sonra vakıflar üzerinde söz sahibi olması, Osmanlı Dönemi'nde alışıla gelmiş düzenin de değişmesine yol açmıştır. Çünkü İngilizler, vakıflar tarafından yürütülen eğitim ve din eğitimi faaliyetleri konusundaki uygulamalarıyla günümüze kadar ulaşan birçok sorunun kaynağı olmuştur. Kıbrıslı Türklerin liderliği konumundaki Müftülük makamının kaldırılarak yerine Evkaf'a bağlı Fetva Eminliği adında bir devlet dairesi oluşturulması bunun en büyük örneğidir. Aynı şekilde İngilizler Dönemi'nde, camilere din görevlisi yetiştirme* ve okullarda din derslerini okutmak üzere ciddi bir çalışmanın yapılmamış olması, ehliyetsiz insanların bu alanlarda görev yapmasına imkân vermiş ve bu durum dini hayata da olumsuz yönde etki etmiştir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra meydana gelen Rum kaynaklı sorunlar ve Türk Maarif Dairesi'nin din derslerine yönelik kayıtsızlığı, bu derslerin uzun bir süre ilkokullar dışında okutulmasına mani olmuştur. Okulda bu eğitimi alamayan öğrenciler, okul dışında da din eğitimi verebilecek donanıma sahip insanların çok az olması nedeniyle dinlerini gerektiği gibi öğrenememişlerdir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortadan kalkmasıyla beraber Kıbrıslı Türklerin kurduğu Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Din dersleri, 1982 yılında; ilkokul, ortaokul ve liselerde zorunlu dersler statüsüne alınmış, akabinde kurulan KKTC'de de bu durum 2005 yılına kadar devam etmiştir. Günümüzde de liseler dışında bu ders zorunlu olarak okutulmaktadır. Fakat Milli Eğitim Bakanlığı'nın derse yönelik gerekli desteği vermemesi ve özellikle öğretmen kadrosunun yıllarca oluşturulmaması ve bu yönde Türkiye'den de yardım talep edilmemesi, derslerin okullarda gerektiği gibi verilmesine engel olmuştur. Ancak günümüzde DKAB dersi

* 1932 yılında Kıbrıs'taki camilere imam yetiştirmek için açılan, ancak 1948 yılında kapanan İslam İlahiyat Okulu 16 yıllık süre zarfında 8 mezun verebilmiştir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde okulun durumu daha iyi anlaşılacaktır. (Bkz. s. 54)

için kadro oluşturulması ve Türkiye’den öğretmen talebinde bulunulması olumlu bir tablo olarak görülmektedir.

DKAB dersi programının, Türkiye’deki programla aynı olması, ancak Türkiye’de haftada 2 saat okutulması öngörülen dersin, KKTC’de 1 saat okutulması, DKAB dersinin işlenişinde sıkıntılara yol açmaktadır. Bu durum ise gerek dersi veren öğretmenlere, gerekse öğrencilere olumsuz yönde etki etmekte ve arzu edilen sonuçlar alınmamaktadır.

KKTC’de uzun yıllar ihmal edilen örgün din eğitimi kurumlarının, 2011-2012 öğretim yılından itibaren açılması, Din İşleri Dairesi ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın ihtiyaç duyduğu din görevlisi ve DKAB öğretmeni ihtiyacını karşılayacak olması adına önemli bir gelişmedir. Ancak bu okulların, Ada şartları göz önüne alınarak yapılandırılması ve halkın ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir konuma getirilmesi gerekmektedir.

Yaygın din eğitimi faaliyetlerinin en önemli sacayağı olan Dini Bilgiler Kursu, KKTC’de yaz aylarında yapılmakta, fakat kurslar belli merkezlerdeki okullarda yapıldığı için istenilen öğrenci sayısına ulaşamamaktadır. Devam zorunluluğunun olmaması ve ikamet ettikleri yer ile okul arasındaki mesafenin uzak olması birçok çocuğun bu kurslara gitmesine engel olmaktadır.

KKTC’de örgün ve yaygın din eğitimi konusunda geçmişten gelen önyargıların ve güvensizliğin hâkim olduğu görülmektedir. Bundaki en büyük etken olarak, sırasıyla İngilizler dönemindeki yanlış din eğitimi uygulamaları ve sonrasında da bu alanla ilgili ciddi bir düzenlemenin yapılmamış olması gösterilebilir. Bunun bir neticesi olarak günümüzde din eğitimi faaliyetlerine bazı kesimlerce karşı çıkılmaktadır. Din öğretimine karşı olanlar, yukarıda da belirtildiği gibi, bu faaliyet alanlarına karşı önyargılı yaklaşmakta, din öğretimini ve din eğitimi yapan kurumları rejim tehdidi olarak algılamaktadırlar. Din eğitimi faaliyetlerinin ideolojik boyutta ele alınması, konunun sağlıklı bir şekilde ele alınmasını engellemekte ve tarafları sonu olmayan bir tartışmanın içerisine çekmektedir.

Barış ve huzur ortamının sağlanabilmesi için insanların ihtiyaçlarına cevap verebilmek en büyük vazifedir. İnanma ve yüksek bir değere bağlanma da insanın en tabii ve en doğal ihtiyaçlarındandır. Bu nedenle insanlar için vazgeçilmez bir unsur

olan ‘din’ ve bunun öğretimi kaçınılmaz olarak gerekmektedir. Bir ihtiyacın neticesi olan din öğretiminin tartışma konusu yapılması ve üzerinde olumsuz imaj oluşturulmaya çalışılması, insanların ihtiyaçlarını görmezden gelme anlamına gelmektedir. Din, gereği gibi öğretilmediği takdirde ise, hiç istenmeyen şekliyle başka mahfil ve merciler tarafından verilecek, bu da neticede dinin istismar konusu yapılmasına yol açacaktır.

Tez içerisinde çok farklı görüşlere yer verilmiş ve elde edilen veriler mümkün olduğunca tarafsız bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Bazı noktalarda insanların, toplumun değerlerini ve kutsallarını yıkıcı ve yıpratıcı eleştiriler yaptıkları görülmüştür. Bu gibi olumsuz beyanlar hiçbir kimseye fayda sağlamayacaktır. Bu konuda Türkiye’den ders alınmalıdır. Nitekim Türkiye’de din öğretimi Cumhuriyet’ten itibaren tartışılmakta ve halen bu tartışmalar devam etmektedir. Bu nedenle birçok kez ifade ettiğimiz gibi, tartışmaları bir kenara bırakarak, din öğretimini bilimselliğin önderliğinde diyalog içerisinde çözüme kavuşturmak gerekmektedir.

ÖNERİLER

Çalışmada elde edilen bilgiler ve ulaşılan sonuçlar ışığında, aşağıdaki önerilerin sunulması uygun görülmüştür.

1. İlkokullarda DKAB dersine sınıf öğretmenleri girmektedir. Bu öğretmenler DKAB dersini verebilecek formasyona sahip olmadıkları için bu derslere branş öğretmenleri girmelidir.

2. Çocuklar, 3 yaş civarından itibaren dinî konular hakkında soru sormaya başlarlar. Din duygusunun erken yaşlarda başladığının göstergesi olan bu durum nedeniyle, din eğitiminin ihmal edilmeden erken yaşlarda verilmesi gerekmektedir.²⁶⁹ Bu nedenle, KKTC ilkokullarında 4. sınıftan itibaren öğretime konu olan DKAB dersinin, ilkokul 1. sınıftan itibaren verilmesi, çocukların dinî yönden gelişimlerine yardımcı olacaktır.

²⁶⁹ Çocuklarda dinî duygunun gelişimi ve eğitimi için bkz. Yurdağül Mehmedoğlu, *Okul Öncesi Çocuklarda Dinî Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*, T.D.V. Yayınları, Ankara 2009.

3. DKAB dersi Türkiye'deki okullarda 2 saat uygulanmaktadır. KKTC'de ise haftada 1 saat uygulanmaktadır. KKTC'de uygulanan DKAB programı Türkiye'de okutulan kitap ve uygulanan programla birebir aynı olduğundan, buna göre Ada şartları göz önünde bulundurularak yeni bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

4. 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren kolej statüsünde öğretim yapacak olan İlahiyat Bölümü'nün, meslek dersleri öğretmen ihtiyacı, İlahiyat Fakültesi mezunu ve pedagojik formasyon sahibi KKTC vatandaşları tarafından verilmelidir. Bu ihtiyacın KKTC tarafından karşılanamaması durumunda, Türkiye'den öğretmen talep edilmesi en uygun çözüm yolu olarak görülmektedir.

5. Yaz aylarında yapılan Dini Bilgiler Kurslarında, Kur'an-ı Kerim öğretimi yasak durumdadır. Bu durumun düzeltilmesi ve Kutsal Kitabımız olan Kur'an-ı Kerim'in çocuklara yaz aylarında öğretilmesi engellenmemelidir. Kur'an-ı Kerim'in öğretilmemesi yönündeki sorunların, Din İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın işbirliğiyle çözümlenmelidir.

6. KKTC Din İşleri Dairesi, Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi Yönetim Kurulu kanalıyla Başbakanlığa bağlı dinî ve idari bir kuruluştur. Din İşleri Dairesi'nin personel atama, görevden alma, cezalandırma, bütçenin düzenlenmesi, personel alımı için sınav düzenlemesi ve yürütülmesi gibi uygulamalarında, Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Yönetim Kurulu büyük rol oynamaktadır. Yönetim Kurulunun din işleri ve din görevlileriyle alakalı en küçük meselelere dahi müdahaleleri sebebiyle, Din İşleri Dairesi büyük sıkıntılar çekmektedir. Bu nedenle Din İşleri Dairesi'nin, Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi Yönetim Kurulu'ndan ayrılarak farklı bir yapılanmaya gidilmesi ya da Yönetim Kurulu'nun Din İşleri Dairesi üzerindeki etkinliğinin azaltılması en uygun çözüm olarak görülmektedir.

7. Örgün ve yaygın din öğretiminde meydana gelen tartışmalar, tamamen ideolojik olarak ele alınmaktadır. Ayrıca tartışmaların diyalogsuzluktan ve tarafların bir araya gelmemesinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu nedenle din eğitiminin, sağlıklı zemine oturtulabilmesi için tartışmalardan uzak bilimsel zeminde ele alınması gerekmektedir.

8. KKTC’de din eğitimiyle ilgili çalışmalar bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdır. Bu yüzden KKTC’deki örgün ve yaygın eğitim alanında nitel ve nicel çalışmaların yapılması önerilir.

9. Öğrencilerin, halkın ve sivil toplum kuruluşlarının; İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Bölümü ve Yaz Dini Bilgiler Kurslarıyla ilgili görüş ve beklentileri de, yapılan faaliyetlerin daha verimli hale gelmesi için, çalışılması gereken önemli konulardandır.

BİBLİYOGRAFYA

- ABDURRAZAK, Gökçe Yükselen, “**Kıbrıslı Türklerin Kimliğine Farklı Bir Yaklaşım**”, *Ekev Akademi Dergisi*, S. 34, ss. 311-326, Ankara 2008.
- ALAGÖZ, Cemal Arif, “**Kıbrıs Tarihine Coğrafi Giriş**”, *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 13-29, Ankara 1971.
- ALASYA, Halil Fikret, ***Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri***, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1964.
-
- “**Kıbrıs'ta Eğitim Müesseselerinin Son Durumu**”, *Türk Kültürü*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, S. 40, Şubat, Ankara 1962.
-
- “**Osmanlı Hükümeti Tarafından Ortodoks Kilisesine Verilen İmtiyazlar**”, *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 131-133, Ankara 1971.
- ALÇİTEPE, M. Ali Galip, “**Harf İnkılâbı'nın Kıbrıs'taki Yankıları**”, *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi, (24-27 Kasım 1998)*, C. II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, ss. 183-188, Gazimağusa 1999.
- ALTAN, Mustafa Haşim, ***Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi***, Kıbrıs Vakıflar İdaresi Yayınları, C. I-II, Lefkoşa 1986.
- ALTAŞ, Nurullah, ***İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi***, Nobel Yayınları, Ankara 2001.
- AKYÜZ, Yahya, ***Türk Eğitim Tarihi***, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1989.
- ARSLAN, Ahmet Turan, “**Türkiye’de Din Eğitimi**”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 7, 8, 9, 10, ss. 115-176, İstanbul 1995.
- ATALAY, Talip, ***Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi***, Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2003.

- _____, “Fethinden 1959 Yılına Kadarki Dönemde Kıbrıs’ta Vakıf-Eğitim İlişisine Genel Bir Bakış”, *D.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. II, ss. 273-301, Diyarbakır 2000.
- _____, “Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC’de Örgün Din Öğretimi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S. 7-8, Temmuz-Ekim, ss. 7-39, İstanbul 2004.
- ATEŞİN, Hüseyin Mehmet, *Kıbrıs’ta İslami Kimlik Davası*, Marifet Yayınları, İstanbul 1996.
- AY, Mehmet Emin, *Çocuklarımıza Allah’ı Nasıl Anlatalım?*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- BALTACI, Cahit, “Osmanlı Devleti’nde Eğitim ve Öğretim”, *Türkler*, C. XI, Ankara 2002.
- BAŞGİL, Ali Fuad, *Din ve Laiklik*, Yağmur Yayınları, İstanbul 2007.
- BEHÇET, Hasan, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)*, Lefkoşa 1969.
- el-BELAZÛRÎ Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Dâvud, *Fütuh’ul Büldan*, (trc. Mustafa Fayda) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- BİLGİN, Beyza, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, A. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1988.
- el-BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail, *Sahih-i Buhari Tecridi Sarih Tercümesi*, İstanbul 2004.
- BULUT, Mehmet, “Yaygın Din Eğitimi”, *Diyanet İlmi Dergisi*, C. XXIX, S. 3, Temmuz-Ağustos-Eylül, ss. 3-9, Ankara 1993.
- _____, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Yaygın Din Eğitimi Görevi”, *Diyanet İlmi Dergisi*, C. XXXV, S. 4, Ekim-Kasım-Aralık, ss. 113-128, Ankara 1999.
- CAN, Yılmaz, *İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı*, T.D.V. Yayınları, Ankara 1995.
- CERRAHOĞLU, Zehra (Yalçınkaya), *Birleşmiş Milletler Gözetiminde Kıbrıs Sorunu İle İlgili Olarak Yapılan Toplumlararası Görüşmeler (1968-1990)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- CİCİOĞLU, Hasan, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Eğitim”, *A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. XVI, S. 2, ss. 209-224, Ankara 1983.

- ÇAMUROĞLU, İsmail, *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Öğrencilerin Tutumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa 2011.
- ÇATALBAŞ, Özden, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ülke Raporu*, Ankara 2010.
- ÇELEBİ, Ahmet, *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi*, (trc. Ali Yardım) Damla Yayınevi, İstanbul 1983.
- ÇOMUNOĞLU, Nazan Cenkova, *Kıbrıs'ta İngiliz Yönetimi Dönemi (1878-1960)'nde Uygulanan Eğitim Sistemi ve Günümüz Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.
- DEDEÇAY, Servet Sami, *Viktorya İslâm İnas Sanayi Mektebi ve Kıbrıslı Türk Kadınının Hakları (1902-1985)*, Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayınları, Magosa 1985.
- DEMİRTAŞ, Zülfü, “Osmanlı'da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretim Örgütlenmesi”, *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XVII, S. 1, ss. 173-183, Elazığ 2007.
- DENKTAŞ, Rauf, *Kur'an'dan İlhamlar*, Yeni Asya Gazetesi Neşriyatı, İstanbul 1990.
- _____, *İmtihan Dünyası*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1991.
- DERVİŞOĞLU, Ahmet, *KKTC Din İşleri Dairesi Hizmetleri ve Sorunları ile İlgili Rapor*, Lefkoşa 1992.
- DİXON, W. Hepwort, *British Cyprus*, London, 1879.
- DİZDAR, Kemal, “Kıbrıs Evkafı”, *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 195-205, Ankara 1971.
- DOĞAN, Recai, “Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili”, *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXVII, ss. 407-442, Ankara 1998.

- _____, “Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaygın Din Eğitimi Açısından **Hutbeler**”, *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXIX, ss. 491-533, Ankara 1999.
- ERDENTUĞ, Nermin, “**Kıbrıs ve Türkiye Türk Toplumlarının Kültür Birliği**”, *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1971.
- ERGİN, Osman, *Türk Maarif Tarihi*, Eser Matbaası, İstanbul 1977.
- EROĞLU, Hamza, “**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini Yaratan Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler**”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XVIII, S. 54, Kasım 2002.
- ESİN, Emel, *Aspects of Turkish Civilisation in Cyprus*, Ankara 1965.
- FERİDUN, Hüsnü, *Kıbrıs Türk Eğitim Tarihinden Bir Ömür*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2011.
- FURAT, Ayşe Zişan, “**Yaygın Din Eğitiminde Kitle İletişim Araçlarının Yeri: Televizyon Örneği**”, *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 19, ss. 37-62, İstanbul 2009.
- GAZİOĞLU, Ahmet C., *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878)*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, Lefkoşa 2000.
- _____, *Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- _____, “**Kıbrıs'ta Türk Yönetiminin Hoşgörölü Davranışı ve Hıristiyan Toplumlarına Tanınan Haklar**”, *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, (G. Mağusa 28 Ekim-2 Kasım 1991) ss. 215-229 Ankara 1993.
- GÜNDÜZ, Turgay, “**Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)**”, *U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. VII, S. 7, ss. 543-557, Bursa 1998.
- GÖKALP, Ziya, *Türkçölüğün Esasları*, İlke Yayınları, Ankara 2003.

- GÜLER, Yavuz, “**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi**”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. V, S. 1, ss. 101-112, Kırşehir 2004.
- GÜNYOL, Vedat, “**Mektep**”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, C. VII, ss. 652-659, İstanbul 1993.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, “**Osmanlı Döneminde Kıbrıs’ta İskân Siyaseti**”, *Kıbrıs’ın Dünü Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, (G. Mağusa 28 Ekim-2 Kasım 1991) ss. 57-61, Ankara 1993.
- HATAY, Mete, “**Kıbrıslı Türklerde Mistik İnanç Sıçramaları (1571-1878)**”, *Kıbrıs Yazıları*, S. 3, Yaz-Güz 2006.
- HIZLI, Mefail, “**Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler**”, *U.Ü.İ.F.D.*, C.XVII, S. 1, ss. 25-46, Bursa 2008.
- HUTCHINSON, Joseph Turner-COBHAM, Claude Delaval, *A Handbook of Cyprus*, London 1907.
- İBNU’L ESİR, *el Kamil Fi’t Tarih Tercümesi*, Bahar Yayınları, İstanbul 1989.
- İBNU’L KESİR, *el-Bidaye ve’n Nihaye*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994.
- İSLAMOĞLU, Mahmut, *Kıbrıs Türk Folkloru*, Ürün Yayınları, Ankara 2004.
- KAZICI, Ziya, *Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1995.
- _____, *Osmanlı’da Eğitim Öğretim*, Bilge Yayıncılık, İstanbul 2004.
- KESER, Ulvi, “**Kıbrıs’ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrası Yaşananlar**”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, V/12, Bahar, İzmir 2006.
- Kıbrıs Din Görevlileri Reorganizasyon Raporu**, Lefkoşa 1969.
- Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası, 1976.
- Kıbrıs Türk Kültür Derneği, *Kıbrıs’ın Tarihi Gelişimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*, Ulus Ofset, Ankara 1984.
- Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası, *Kıbrıs’ta 2000’li Yılların Eğitim Modeli*, KTÖS Yayınları, Lefkoşa 1999.
- KILIÇ, Durmuş, *Eğitim Bilimine Giriş*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2009.

- KILIÇ, Kemal Hakkı, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Başkanlığımızca Sunulan Hizmetler” *Diyanet Avrupa Aylık Dergi*, Temmuz, S. 147, ss. 10-14, Ankara 2011.
- KIZILYÜREK, Niyazi, “Kıbrıs’ta Yukarı Sınıflar ve Kimlik Sorunu”, *Edebiyatta Kıbrıslı Türk Kimliği*, Varlık Yayınları, İstanbul 1988.
- KKTC Din Görevlileri Birliği, “Arzuhâlimizdir”, *Gül İklimi –KKTC Din Görevlileri Birliği Kültür Dergisi-*, Yıl:1 S. 2, Eylül, ss. 30-34, Lefkoşa 2007.
- KKTC MEB, *II. Milli Eğitim Şurası*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşa 1991.
- KKTC MEB, *IV. Milli Eğitim Şurası*, Devlet Basım Evi, Lefkoşa 2005.
- KKTC Anayasası, 1985.
- KKTC Milli Eğitim Yasası, 1986.
- Komisyon, *KKTC Din İşleri Başkanlığı Dini Bilgiler Kursu Öğrenci Çalışma Kitabı*, Lefkoşa 2011.
- Komisyon, *KKTC Din İşleri Başkanlığı Dini Bilgiler Kursu Öğrenci Ders Kitabı*, Lefkoşa 2011.
- KONUR, İsmet, *Kıbrıs Türkleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1938.
- KÖKSAL, İsmail, *Fikhî Açıdan Türkçe İbadet*, Yeni Akademi Yayınları, İstanbul 2006.
- KÖSE, Ali-KÜÇÜKCAN, Talip (Ed.), *Avrupa Birliği Ülkelerinde Din-Devlet İlişkisi*, İSAM Yayınları, İstanbul 2008.
- LİVATYALI, Hüsnü Y., “Osmanlı Döneminde Kıbrıs Türk Eğitim Kurumları ve Yönetimi”, *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, C. II, ss. 239-257, G. Mağusa 1999.
- LUKE, Harry Charles, *Cyprus Under The Turks (1571-1878)*, Oxford University Press, London 1921.
- MARİTİ, Giovanni, *Travels In The Island Of Cyprus*, (İng. trc. Claude Deleval Cobham) Cambridge University Press, London 1909.
- MEHMEDOĞLU, Yurdagül, *Okul Öncesi Çocuklarda Dinî Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*, T.D.V. Yayınları, Ankara 2009.

- ORR C.W. J., *Cyprus Under British Rule*, London 1918.
- ÖNKAL, Ahmet-BOZKURT, Nebi, “**Cami**” *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. VII, İstanbul 1993.
- ÖZBEK, Abdullah, “**Bir Eğitim Kurumu Olarak Ailenin Önemi**”, *İslam’da Aile ve Çocuk Terbiyesi*, Ensar Neşriyat, ss. 49-64, İstanbul 1996.
- ÖZTOPRAK, Nihat-KAYA, Bayram Ali (Ed.), *Suya Düşen Sancak –Kıbrıs Türk Kültürü Üzerine İncelemeler-*, 47 Numara Yayınları, İstanbul 2007.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet, *Kıbrıs Sultan İkinci Mahmut Kütüphanesi*, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları, Ankara 1964.
- PEKALIN, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, C. II, İstanbul 1971.
- SELÇUK, Mualla, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, T.D.V. Yayınları, Ankara 2009.
- SUHA, Ali, “**Kıbrıs’ta Türk Maarifi**”, *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 221-233, Ankara 1971.
- SUIÇMEZ, Yusuf, “**Kıbrıs’ta Din**”, *Türk Dünyasının Dini Meseleleri (Kutlu Doğum Haftası 1997)*, Yayına Haz. Ömer Turan, T.D.V. Yayınları, Ankara 1998.
- ŞAHİN, İsmail, *Kıbrıs Başpiskoposluğu (1571-1821)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.
- ŞANAL, Mustafa, “**Osmanlı Devleti’nde Medreselere Ders Programları, Öğretim Metodu, Ölçme ve Değerlendirme, Öğretimde İhtisaslaşma Bakımından Genel Bir Bakış**”, *E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 14/1, ss. 149-168, Kayseri 2003.
- ŞENGİL, Mustafa, *Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki Maruniler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010.
- TARKAN, M. Tevfik, *Kıbrıs (Genel Çizgileriyle)*, Sevinç Matbaası, Ankara 1975.
- TAŞKIN, Ünal, “**Klasik Dönem Osmanlı Eğitim Kurumları**”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 1/3, ss. 343-366, İlkbahar 2008.

- TAVUKÇUOĞLU, Mustafa, “Okul Öncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi”, *S.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi.*, S. 14, Güz, ss. 51-63, Konya 2002.
- TEMİZ, Elmaziye Töre, “Kıbrıs Türk Toplumunda Sosyo-Kültürel Yapının Taşınmasında Öğretmenlerin Rolü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2/6, ss. 634-641, Kış 2009.
- TEZCAN, Mahmut, *Kültürel Antropoloji*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1996.
- TURHAN, Mümtaz, *Kültür Değişmeleri*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1969.
- T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara 2000.
- Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu**, Lefkoşa 1949.
- UÇAROL, Rifat, *1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı İngiliz Anlaşması (Ada'nın İngiltere'ye Devri)*, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul 1978.
- ULUÇAM, Abdüsselam, “Kıbrıs'taki Türk Eserlerinin Mimari Özellikleri”, *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, (G. Mağusa 28 Ekim-2 Kasım 1991) ss. 173-200, Ankara 1993.
- XYOPLIA, Ilia, “Cypriot Muslims Among Ottomans, Turks And Two World Wars”, *Boğaziçi Journal*, Vol. 25/2, ss. 109-120, 2011.
- VARIŞ, Fatma, *Eğitim Bilimine Giriş*, A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1981.
- W. B. Tudhope, C. B. E., M.A., B. Ed., *Kıbrıs Maarif Dairesinin Raporu 1956-57 Ders Yılı*.
- WEİR, William Wilber, *Education in Cyprus*, Larnaca 1952.
- YAVUZ, Kerim, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, D.İ.B. Yayınları, Ankara 1983.
- YAZICI, Selahattin, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti TİYEMDER Özet Raporu*, 24.06.2009.
- ZENGİN, Mahmut, “Dünyada Bir Mesele Olarak İslam Dini Eğitimi”, *DEM Dergisi*, Yıl 1, S. 3, ss. 6-25, İstanbul trs.

Gazeteler ve İnternet Adresleri

Afrika Gazetesi, Lefkoşa

Akşam Gazetesi, İstanbul

Çivi Gazetesi, Lefkoşa

Haberdar Gazetesi, Lefkoşa

Havadis Gazetesi, Lefkoşa

Kıbrıs Gazetesi, Lefkoşa

Kıbrıs Postası Gazetesi, Lefkoşa

KKTC Resmi Gazete, Lefkoşa

Milliyet Gazetesi, İstanbul

Ortam Gazetesi, Lefkoşa

Star Kıbrıs Gazetesi, Lefkoşa

Yeni Düzen Gazetesi, Lefkoşa

Yenişafak Gazetesi, İstanbul

Yeni Volkan Gazetesi, Lefkoşa

Zaman Gazetesi, İstanbul

<http://www.aoa.edu.tr/page.aspx?id=130>. (Atatürk Öğretmen Akademisi Resmi İnternet Sitesi) (15.01.2012 tarihinde erişilmiştir).

<http://www.gundemkibris.com/bkp-siyasal-islam-in-saldirisi-altindayiz-6299h.htm>
(07.10.2011 tarihinde erişilmiştir)

<http://www.kibrissondakika.com/kktc/rdenktastan-kktcye-imam-hatip-elestirisi.htm>
(27.11.2011 tarihinde erişilmiştir)

<http://www.mebnet.net/?q=node/20> (KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi) (20.06.2012 tarihinde erişilmiştir)

<http://www.neu.edu.tr/tr/node/4669> (15.04.2012 tarihinde erişilmiştir)

<http://www.trncinfo.com/tanitmadairesi/2002/turkce/kktchakkında/genelbilgiler.htm#3> (KKTC Dışişleri Bakanlığı Tanıtma Dairesi) (12.04.2012 tarihinde erişilmiştir)

EKLER

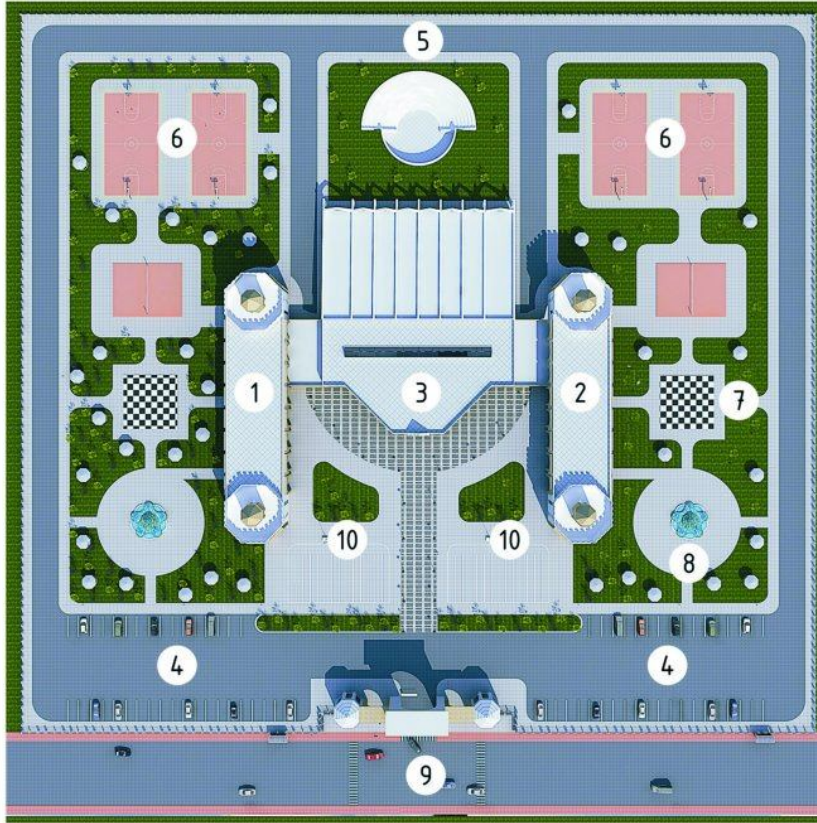
K.K.T.C.
HALA SULTAN İLAHİYAT KOLEJİ
EĞİTİM KOMPLEKSİ PROJESİ

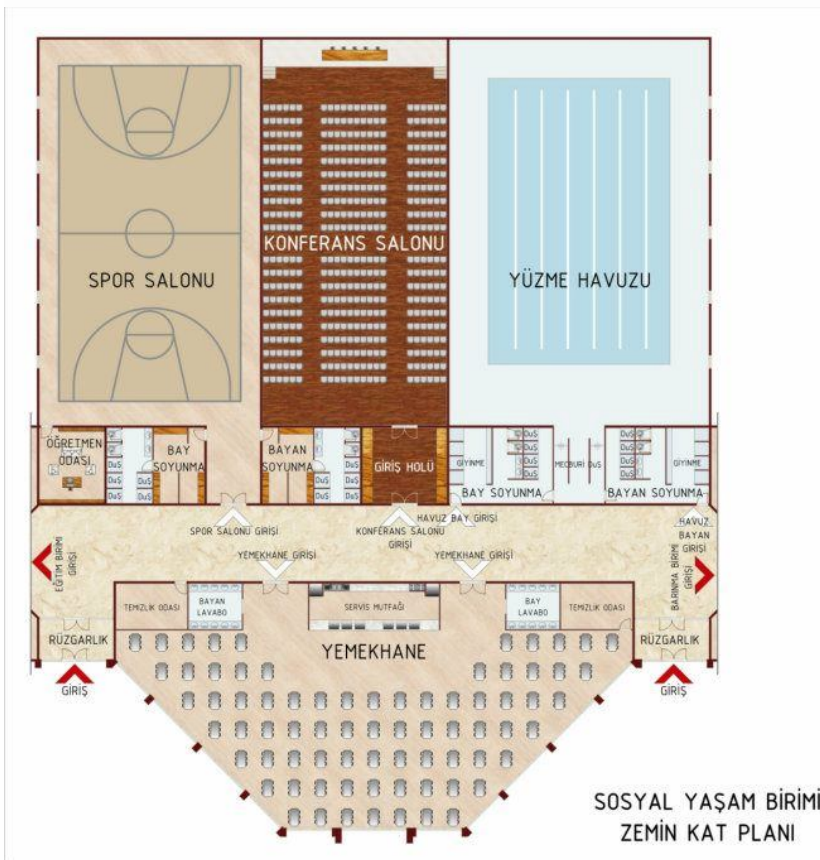
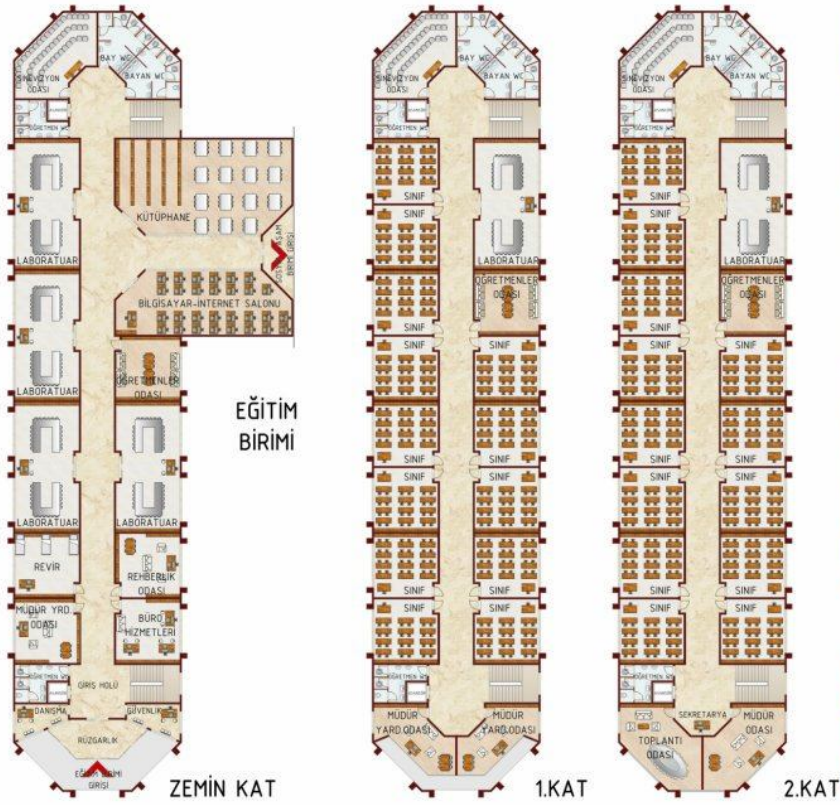
YERLEŞİM KROKİSİ

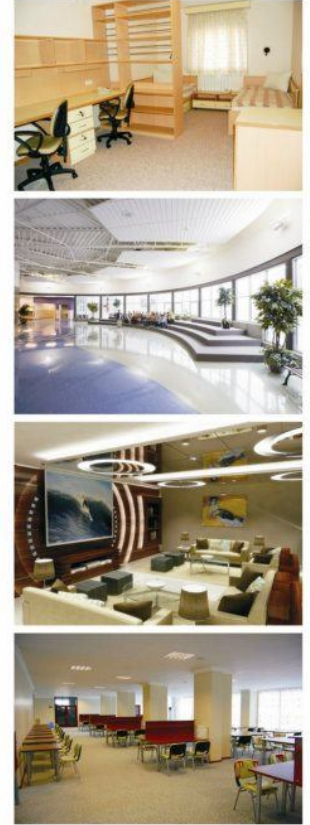
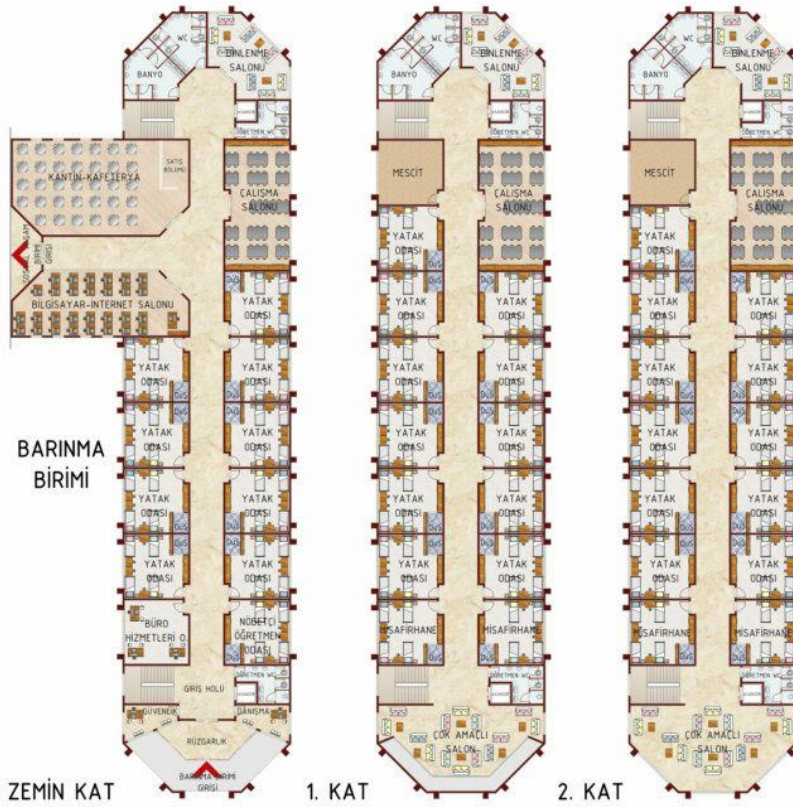
- 1-) EĞİTİM BİRİMİ
- 2-) BARINMA BİRİMİ
- 3-) SOSYAL YAŞAM BİRİMİ
- 4-) OTOPARK
- 5-) ANFİTİYATRO
- 6-) AÇIK SPOR ALANI
- 7-) AÇIK EĞİTİM ALANI
- 8-) REKREASYON ALANI
- 9-) KAMPÜS GİRİŞİ
- 10-) GÜVENLİK-BEKLEME SALONU

PROJE METRAJ BİLGİLERİ

EĞİTİM BİRİMİ	:3200 M2
BARINMA BİRİMİ	:3200 M2
SOSYAL YAŞAM B.	:4400 M2

K.K.T.C. HALA SULTAN İLAHIYAT KOLEJİ EĞİTİM KOMPLEKSİ PROJESİ

PROJE BİLGİLERİ

ARAZİ

AVAN PROJEDEKİ ÖNGÖRÜLEN ARSA ALANI 40.000 M² DİR. KAMPÜS ALANI İÇERİSİNDE ÖĞRENCİLERİN İHTİYAÇLARI DOĞRULTUSUNDA AÇIK SPOR ALANLARI, AÇIK EĞİTİM ALANLARI, DİNLENME ALANLARI, ANFİTİYATRO BULUNMAKTADIR. PERSONEL VE DİĞER MISAFİRLER İÇİN 2 ADET AÇIK OTOYERİ ALANI DÜZENLENMİŞTİR. AYRICA KAMPÜS GİRİŞİNDE KONUMLANDIRILAN GİRİŞ BİRİMİNDE KONTROL NOKTALARININ YANISIRA, ÖĞRENCİLERİN VEYA PERSONELİN KISA SÜRELİ GÖRÜŞMELERİNİ YAPABİLECEKLERİ VE MISAFİRLERİN BEKLEYEBİLECEĞİ 2 ADET BEKLEME SALONU TERTİPLENMİŞTİR.

EĞİTİM KOMPLEKSİ

EĞİTİM BİRİMİ, BARINMA BİRİMİ VE SOSYAL YAŞAM BİRİMİNDE OLUŞMAKTADIR.

EĞİTİM BİRİMİ KAPASİTE BİLGİLERİ (624 ÖĞRENCİ)

26 ADET EĞİTİM SINIFI(24 KİŞİLİK)	(36 M ²)
6 ADET FEN VE TEKNOLOJİ LABARATUVARI	(72 M ²)
3 ADET SİNEVİZYONLU MİNİ TOPLANTI ODASI	(40 M ²)
3 ADET ÖĞRETMENLER ODASI	(36 M ²)
1 ADET KÜTÜPHANE	(160 M ²)
1 ADET İNTERNET ERİŞİMLİ BİLGİSAYAR LAB.	(90 M ²)
4 ADET İDARECİ ODASI	(40 M ²)
1 ADET YÖNETİM TOPLANTI ODASI	(40 M ²)
1 ADET REVİR	(36 M ²)
1 ADET REHBERLİK ODASI	(36 M ²)
1 ADET BÜRO HİZMETLERİ ODASI	(36 M ²)
1 ADET BEKLEME SALONU	(40 M ²)
2 ADET ASANSÖR	

BULUNMAKTADIR.
KAT ADEDİ : ZEMİN, 1 VE 2 . KATLAR OLMAK ÜZERE 3 KATLIDIR.
İNŞAAT ALANI: 3144 M² DİR.

**K.K.T.C.
HALA SULTAN İLAHİYAT KOLEJİ
EĞİTİM KOMPLEKSİ PROJESİ**

**BARINMA BİRİMİ KAPASİTE BİLGİLERİ
(144 KİŞİ)**

32 ADET ÖĞRENCİ ODASI (4 KİŞİLİK)	(36 M2)
4 ADET MİSAFİRHANE	(36 M2)
3 ADET ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ODASI	(72 M2)
1 ADET KAFETERYA	(160 M2)
1 ADET İNTERNET ERİŞİMLİ BİLGİSAYAR ODASI	(90 M2)
1 ADET NÖBETÇİ ÖĞRETMEN ODASI	(36 M2)
1 ADET BÜRO HİZMETLERİ ODASI	(36 M2)
3 ADET DİNLENME ODASI	(40 M2)
2 ADET MESCİT	(36 M2)
2 ADET ÇOK AMAÇLI SALON	(80 M2)
1 ADET BEKLEME SALONU	(40 M2)
2 ADET ASANSÖR	

BULUNMAKTADIR.
KAT ADEDİ : ZEMİN, 1 VE 2 . KATLAR OLMAK ÜZERE 3
KATLIDIR.

İNŞAAT ALANI: 3144 M2 DİR.

SOSYAL YAŞAM BİRİMİ KAPASİTE BİLGİLERİ

ZEMİN KATTA

1 ADET YEMEKHANE (450 KİŞİLİK)	(600 M2)
1 ADET KONFERANS SALONU (450 KOLTUKLU)	(450 M2)
1 ADET KAPALI SPOR SALONU	(600 M2)
1 ADET YARI OLİMPİK YÜZME HAVUZU	(700 M2)

VE BU BİRİMLERE AİT MÜŞTEHİMLER BULUNMAKTADIR.

BODRUM KATTA

KAMPÜS İÇİN GEREKLİ OLAN ALT VE ÜST YAPILARA AİT
TEKNİK SERVİSLER(ELEKTRİK-MEKANİK-İSİTMA VE
SOĞUTMA VS.)

YEMEKHANEYE AİT MUTFAK,KİLER,DEPO,SOĞUK HAVA
DEPOLARI VB.

YÜZME HAVUZUNA AİT OLAN TEKNİK SERVİSLER
KAPALI SPOR SALONUNA AİT DEPOLAR (GEREKTEĞİNDE
BÜYÜK ORGANİZASYONLARDA KULLANILMAK ÜZERE
TUTULAN MALZEMELERE AİT.) BULUNMAKTADIR.

İNŞAAT ALANI: ZEMİN K. 3170 M2 BODRUM K. 1210 M2 DİR.

ÖZGEÇMİŞ

Volkan NURÇİN;

1988 yılında KKTC-Yeni İskele/Gelincik'te doğdu. 1999'da ilkokulu, 2002'de ortaokul, 2006'da Balıkesir İmam Hatip Lisesi'ni bitirdi. 2010'da Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2012 yılında ise Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı.

İrtibat: volkannurcin@zosihost.com

v.nurcin@gmail.com